

גליון באר הפרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

סוכות

מכון
באר
האמונה

בס"ד

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדוי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אדיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодезь Торы
info@kolodetzlory.com

מכון
ארה"ב: Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2024 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

סוכות - הוש"ר - שמח"ת

אמונה ובטחון

זמן שמחתנו - ע"י הישיבה בדירת עראי מתוך בטחון בה'.....ה

סוכות

זמן שמחתנו - ושבחתי אני את השמחה.....ט
הללוהו בתוף ומחול - חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין.....יב
יבש פסול - עשית המצוות בחיות ובהתלהבות מתוך שמחה של מצוה.....טז
ולקחתם לכם - 'לקחת' את עצמו בהתחדשות לעבודתו ית"ש.....כ
בצילא דמהימנותא - השראת השכינה על היושב בסוכה.....כה
כי אתה ה' מוחסי - סגולות מצות סוכה.....כט
האוחז ביד - תוקף קדושת ארבעת המינים וסגולתם הנפלאה.....לב
ברכת מועדך - להמשיך מימי החג לכל השנה כולה.....לה

הושענא רבא

לעת חיתום - יום מסירת הפתקין.....לו
בשפון תליא - בידנו לקרוע רוע גזר הדין ולהריק עלינו שפע רב.....לח
יום ערבה - פתח תקווה גם למי שאין בו לא טעם ולא ריח.....מג
והושיענו אלוקי ישענו - המתקת הדינים ביום זה וביותר ע"י חביטת ערבה..מד

שמנ"ע ושמח"ת

עכבו עוד יום אחד - הקירבה שבין ישראל לאביהם שבשמים ביום זה.....מז
עננו ביום קראנו - ימים המסוגלים מאוד לקבלת התפילות.....מט
שישו ושמחו - סגולת ההקפות הריקודים והשמחה בתורתנו הקדושה.....נב
עכבו עמי - בקבלה טובה ישאר קשור לכל השנה.....נו
דתשרי על עמיה - השפעת קדושת ירח האיתנים לכל השנה.....נט

ספח"ק בת עין

סוכה מרמז לקבלת עול מלכות שמים ללא הפסק, רק תמיד יוסיף להשתוקק עוד ועוד איתא בגמרא (סוכה כג.) סוכה דירת עראי בעינן, ונ"ל על דרך המוסר, דהנה סוכה מרמז על בחינת מלכות לשון נס"כ (מיכה ה ד), היינו שצריך לקבל עליו עול מלכות שמים באמת לאמיתו. ועיקר השלמות הוא כשמתבונן בדעתו ומבין בעצמו שלא הגיע לקבלת עול מלכות שמים בשלמות כראוי, ומחמת זה הוא משתוקק תמיד ונכספה וגם כלתה נפשו לה' לקבל על עצמו עול מלכות שמים, היינו השראת זיו שכינתו ית' זה הוא עיקר קבלת עול מלכות שמים - להשתוקק תמיד לילך ממדרגה למדרגה. אבל כשעומד תמיד במקום אחד מחמת שמוחלט בדעתו שהגיע לקבלת עול מלכות שמים בשלמות, ומחמת זה אינו משתוקק יותר לילך למדרגה גדולה מזו, זה אינו אפילו התחלת קבלת עול מלכות שמים מחמת שזה הוא בחינת גסות הרוח, ולא די שאינו מקבל עליו וח"ו הוא להיפך כאלו דוחק כביכול רגלי השכינה כדאיתא בגמרא (ברכות מג:).

וזה הוא 'סוכה' היינו בחינת מלכות שמים דירת עראי בעינן, היינו שבעינן שבחינת קבלת עול מלכות שמים יהיה תמיד אצלו בבחינת עראי במדרגה זו שהשיג לעת עתה, ולילך למדרגה יותר גדולה מזו על ידי השתוקקות, ולא לקבוע דירתו ח"ו במדרגה זו שהשיג מחמת שיחלוט בדעתו שהשיג כל מה שצריך להשיג... ועיקר קבלת עול מלכות שמים הוא להשתוקק תמיד יותר ויותר בכלות הנפש ממש, יהי רצון שנזכה לבחינה זו כן יהי רצון אמון.

(בת עין, סוכות ד"ה איתא בגמרא)

סוכות - הוש"ר - שמח"ת

בבנים ובנות כשתילי זיתים סביב לשולחנו בריאים ושלמים בגו"נ, ידאג בכל עת שלא תפסק הטובה ממנו, ומידת השמחה רחוקה ממנו והלאה. גם עלינו להתבונן מפני מה נקבע מצווה זו של 'ושמחת בחגך' בחג הסוכות דייקא, עד שנקרא בפי חז"ל (בסדר התפילה) בשם 'זמן שמחתנו'.

אלא ביאורו, כי הנה המעבב ביותר, ומונע את השמחה היא הראגה,

זמן שמחתנו - ע"י הישיבה בדירת עראי מתוך בטחון בה'

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, הנה אתא ובא חג הסוכות זמן שמחתנו, בו ציוונו הבורא יתב"ש (דברים טו יד-טז) ושמחת בחגך, והיית אך שמח, רבים שואלים היאך ניתן לקיים מצווה זו, 'שמחה מנלן' והרי חבילי טרדות מקיפין אותנו מימין ושמאל, ולא מצאנו מנוח. אף מי שנתברך

א. תחילה וראש עלינו לדעת, 'כי לא ניתנה תורה למלאכי השרת', ואין הקב"ה מבקש מהאדם מה שאינו יכול לעמוד בו, ואם ניתנה מצוות השמחה לכל אחד ואחד מישראל בכל מצב שהוא נמצא - שמע מינה שאכן יש בכוחו להיות שמח למרות כל מה שעובר עליו...

וכבר שמענו מבעל המעשה אשר היו לו צרות הרבה רח"ל, ונכנס להגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל ושפך בפניו ליבו, נענה לו הגרש"ז ואמר, הנני מכיר יהודי שעבר איזה ניתוח ומני אז אינו שומע באחת מאזניו, גם הוא אלמן ל"ע, ובנוסף לכך יש לו ג' ילדים שלא זכו לפרי בטן, ומכל מקום הוא שרוי בשמחה בכל עת, ותמיד פניו שוחקות ומחייכות, אמר לו הלה שאינו מאמין שיתכן כדבר הזה, שוב חזר בפניו הגרש"ז על דבריו והלה עמד על שלו שאי אפשר שיהיה כן, עד שאמר לו הגרש"ז, יהודי זה עומד בפניך עתה ומדבר עמך...

עוד עלינו להאמין כי הקב"ה נותן כוחות הגוף והנפש בכדי שנוכל לקיים רצונו ית', וכמו שאמרו 'הבא לטהר מסייעים לו', ואם יחפוץ האדם להיות בשמחה יעזרוהו מן השמים לקיים זאת. וכבר פירש הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע במה שאמרו בגמ' (מח.) שבא הפסוק 'לרבות לילי יו"ט האחרון לשמחה',

שהאדם תמיד הוא על העתיד בשאלת מה יהיה, ואין לך מחלה קשה המפרכת גוף ונפש כמו מחלת הדאגה, וכמו שפירשו בתלמוד ירושלמי (שבת פ"ד ה"ג) לפרש מה שנאמר (דברים ז טו) 'והסיר ה' ממך כל חולי זו רעיון [דאגה], דאמר רבי אליעזר 'נתן עול ברזל על צוארך' (שם כח מח) זה הרעיון, והרי שהדאגה היא היא עול ברזל הנתון על צווארי האדם וכופפת את קומתו, וסתם 'חולי' הוא הרעיון, ההרהורים והמחשבות

מה יעלה בגורלו. וכדי ליישב תמיהה זו ניתנה לנו מצוות סוכה, כי כל עניין ה'סוכה' הוא הסמיכה והבטחון הגמור בה' - לחסות בצל כנפיו, כדאיתא בגמ' (סוכה ב.) 'אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי', ר"ל שלא יהא בטוח בדירתו ובנכסיו, אלא ישב בדירת עראי ויחסה ב'צילא דהימנותא' מתוך בטחון בהקב"ה שהוא ידאג לוג ויספק כל צרכיו, וממילא כבר יוכל להיות שרוי בשמחה, שמתוך ההתבוננות במהות

שרמזו בזה על לילי ימים טובים של הדורות האחרונים, השקועים בחשכת לילה ובתוקף הגלות והייסורים, שניתן כח מלעילא גם בהם להיות בשמחה.

ב. וכאותם דברים ערבים שכתב הנצי"ב ב'העמק דבר' (שם וז"ל, כפל המקרא [בסוכות תשבו שבעת ימים, כל האזרח בישראל ישבו בסוכות] להזהיר כל האזרח על ישיבת הסוכה, משום דתכלית המצוה לפי הפשט לצאת משיבת קבע לדירת עראי כדי שישימו בעלי האסיף אל לב שמכ"מ אינם כתושבים בארץ אלא כגרים, וכמו שאמר דוד (מלשה"כ תהלים לט יג) 'כי גרים אנחנו תושבים ככל אבותינו'. ולפ"ז הייתי אומר דמצות סוכה לא ניתנה אלא לבעלי קרקע בא"י ויש לו אסיף ולבו רחב עליו, אבל עני הנודד אין צריך למצות סוכה, משום הכי חזר והזהיר 'כל האזרח וגו'', ופירש הטעם ע"ז במקרא הסמוך. למען ידעו וגו' כדי שלא יהיו מתיאשים מן החיים הטובים אפילו אין להם אחוזת נחלה ושמחה טבעית, מכל מקום ידעו ממצות סוכה, כי ניתן לזכור ישיבתם בסוכות בהוציאו אותם וגו', והרי היה אז מכל מקום שמחת עולם על ראשם. והרי אני ה' אלוקים מנהיג ומשגיח עליכם לעולם ואין מעצור ממנו ית' להשפיע טובה וברכה גם בלי אחוזת נחלה, עכ"ל.

ג. בדרך צחות פירשו שהנה יש המצריכים להחזיק את האתרוג הפוך בשעה שמברכים על הלולב (או"ח תרנ"א ד), ללמדנו כי כשאדם נמצא במצב הנראה כאינו טוב כדאמרי אינשי 'מיט'ן פיטעם אראפ' (כ'שהפיטם' כלפי הקרקע) - זהו שעת הכושר לברך... מתוך אמונה כי הכל לטובה, והכל יתהפך לטובה.

כדבר הזה אמרו לרמז עוד במנהג ה'נענועים' בהלל, שמבואר בשו"ע (סי' תרנא ס"ח) שנוהגים לנענע בשעה שאומרים 'הודו לה'', והביא המשנ"ב (ס"ק

מצוות הישיבה בסוכה ילמד לבטוח בה' ועי' יזכה לשמחה.
הסוכה הוא מדת הבטחון בה' יתברך, כמו שכתבו רז"ל (סוכה ב.) 'צא מדירת קבע' - שלא לבטוח בעושר ובנכסים, רק לבטוח בה', ולכן הוא זמן שמחתנו, כי אין שמחה בשמחה זי"ע (תרמ"ה ד"ה מצות), מצות

ל"ו) שבכל פעם שמנענע לצד אחד יאמר תיבה אחת, נמצא שכשמנענע ל'למטה' אומר תיבת 'לעולם', ואילו כשמנענע לאחוריו הרי הוא אומר 'חסדו', ללמד לאדם, שאם ח"ו נמצא הוא למטה ולאחור... יזכור היטב ש'לעולם חסדו'... וגם במצב כזה לא עזבוהו חסדיו המרובים.

ובאותו עניין, רמז נאה שמעתי, שהנה מצינו ב'הלל הגדול' (תהילים קלו) שנאמר בו כ"ו פסוקים שכולם מסתיימים ב'כי לעולם חסדו', ואתה תחזה בהרבה מסידורי התפילה (בצפרא דשבתא) שסידרו כל פסוק בפני עצמו, ובכולם כתוב 'כי לעולם חסדו' חוץ מפסוק אחד שנכתב כל"ח [והוא ר"ת כי לעולם חסדו] - בפסוק שנאמר בו 'את הירח וכוכבים לממשלות בלילה' (שחרוב אריכותו לא נשאר מקום אלא בר"ת), ונרמז כאן יסוד גדול, שגם בשעה ש'חשכה' ירדה לעולם, השמש שקעה ואינו רואה אלא ירח וכוכבים והוא שרוי ב'אפלת לילה' - ידע שגם אז לא כלו רחמיו ית' אלא כי לעולם חסדו, ואף אם אינו מוצא את החסדים, אך יתחזק באמונה ש'הירח והכוכבים' הם הם טובה נסתרת ור"ת של כי לעולם חסדו...

ד. מעשה באחד שאמר לרבו שהוא מתיירא להיכנס אל הסוכה אחר שהיא מלאה בשמות הקדושים (וכפי שיתבאר להלן), וכיצד 'ידרוך עליהם'... נענה לו הרבי, תנוח דעתך, כי האדם עצמו נושא שם שמים עליו, וכמו שידוע משם האר"י ז"ל, שעל פניו של אדם נראה את שם ה', כי שתי עיניים כל אחד בצורתו נראה כאות ו', ויחדיו עולים למנין כ' (10+10=20), הוסף את חוטמו הנראה כאות ו', ויחדיו עולים למנין כ"ו, כמנין שם הוי"ה, וממילא 'בדין' הוא ש'שם שמים' יכנס למקום הקודש... אמנם אין 'ההיתר' אלא באיש שמח וטוב לב, אבל אם הוא עצוב ומר לו עד ש'מוריד את אפו' (לאזט אראפ די נאז) הרי אין האף בצורת ו' אלא בצורת נו"ן... ושוב אין כאן שם הוי"ה... וכבר אינו כדאי לדרוך על שמות הקדושים... ואף שהדברים נאמרו ב'דרך צחות' ולא להלכה... אך זאת למדנו כי ה'סוכה' משפיעה שמחה וטוב לב. זה הכלל, עצבות וסוכה הרי הם תרתי דסתרי.

ה. ביסוד הדברים ביאר ה'ערוך לנר' (סיום למס' סוכה, נדפס בסוף המסכתא) מה שאמרו בגמרא (סוכה ב.) לפסול סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

אסיפת גורן ויקב בארץ ישראל, לפי שבזמן הזה הוא זמן בעיטה לכל [-] שהאדם מבעט בבוראו חלילה], שהאצרות מלאים כל טוב והאדם כבר נאסף לעיר ומשיח את גגו ומחזק בדק ביתו להשמר בו מזרע וממטר ומרוח וישאר פגעים, לפיכך צוה לצאת מביתו החזק וישב בסוכה כדי שיתעורר וישם מבטחו בהשי"ת ויתן אל לבו כי כל הטוב שהגיע אליו מן היוצא בשדה הכל בא לו ברצון ה', וכו', ויזכור שכל שמירת גופו וכל אשר לו מאת השי"ת ולא יבטח באשר לו.

הבוטח בה' באמת, כמו שמבאר בספר חובת הלבבות.

כתב ב'מנורת המאור' (נר ג' כלל ד' ח"ו פ"א) בזה"ל, גם באמרם צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, היתה כונתם שבאה מצות סוכה זאת ללמדנו שלא ישם אדם בטחונו בגובה ביתו וחיווקו ותיקונו הטוב, ואף כי יהיה מלא מכל טוב, ואל יבטח בסיוע שום אדם אעפ"י שיהא אדון הארץ ומושל בה, אבל ישם בטחונו במי שאמר והיה העולם וכו', ולהעיר לאדם על זה באה מצות סוכה בזה אחר

כי אז נחשב כיושב בצל דפנות ולא בצל סוכה. ומבאר הערל"נ כי הדפנות המקיפות את הסוכה מרמזות על ענייני עולם הזה המסבב את האדם מלמטה, אולם המשכיל מרים את עיניו כלפי מעלה ויודע שה' סכך' הוא העיקר, להבין שההשגחה העליונה פקוחה עליו תדיר, והוא מאמין בבורא יתב"ש שהוא מספק כל צרכיו בכל עת ובכל רגע. ועיקר מצות סוכה הוא להזכיר לבשר ודם את ענן ה' החופף עליו, 'ועל כן הסכך למעלה מעשרים פסול, שאז יושב בצל דפנות ולא בצל סכך, לרמז על השם בטחונו שתבא לו תשועתו על ידי ענייני העולם - שזה פסול, ולא נרצה לפני ה'.

ובזה יש שביארו (בשם הגרש"ר הירש) דלכן פסול לסכך במחובר לקרקע (וצריך להיות הסכך תלוש), כי האדם שהוא בעל נחלה הרי הוא נטוע ומחובר היטב לקרקע - כלומר בנכסים אלו מבטחו ומשענתו, לזה אמרינן ליה - צא מבית זה למשך שבעת ימים, צחצח את מוחך מכל אלו המחשבות, וקבע דירתך בדירת ארעי ב'צילא דמהימנותא' (צל האמונה הטהורה).

ו. איתא במשנה (סוכה ט:) 'העושה סוכתו תחת האילן, כאילו עשאה בתוך הבית', יש שרמזו ששני פסולים אלו דומים במהותם - כי תכלית מצוות סוכה היא להביא את האדם לידי אמונה בהשי"ת, ולזה תהא הסוכה תחת כיפת השמים בלי שום הפסק, להורות לאדם שיהא תלוי אך ורק בבורא יתב"ש היושב בשמים, ולא יסמוך על כוחו ועוצם ידו של בשר ודם. וממילא לא יחפש אחר מגן ומחסה של 'הבית' או 'האילן', אלא ישליך על ה' יהבו, ויחפש את הכוכבים המאירים משמים לתוכה, ולכן אמרו בירושלמי (סוכה פ"ב

בצל ש-ד-י ולא בצל קורות בתיכם ארזים, עכ"ל.

זמן שמחתנו - ושבתני אני את השמחה הגה מצינו לאנשי כנסת הגדולה שתקנו לומר בתפילות וקידוש היום 'ותתן לנו ה' אלוקינו את יום חג הסוכות הזה - זמן שמחתנו', והוא ממה שנאמר (דברים טו יד-טו) 'ושמחת בחגך וגו', והיית אך שמח'. וכבר פירש ה'ספורנו' לשון הכתוב 'אך' שכידוע הוא לשון מיעוט, ומה בא הכתוב למעט. אלא כך ביאורו, תהיה שמח בלבד, ובשמחתך לא יתערב עצבון, והרי שבא הכתוב לומר שכל ימי חג הסוכות תהיה רק שמח וזוב לב, ותדחה ותרחיק מעליך כל מיני עצבות.

ובך כתב ה'כלי יקר' על הפסוק (ויקרא כג מב) 'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות', נקט אזרח שהוא לשון 'תושב', לפי שבזמן אסיפת התבואה מן השדה כל אחד רוצה לילך מן השדה לתוך ביתו לישב בו ישיבה של קבע, וחששה התורה אולי על ידי ישיבת קבע ירום לבבו כי מצאה ידו כביר וישמן ויבעט, על כן נאמר 'כל האזרח' - הרוצה להיות כתושב בעולם הזה ולא כגר אליו צוה ה' לצאת מדירת קבע לדירת ארעי כדי שיכיר בפחיתות ערכו שאינו בעולם הזה כי אם גר ולא תושב!... ועל ידי זה לא יבטח בצל קורתו כי אם בצל ש-ד-י יתלונן, כמו שעשו ישראל בצאתם ממצרים שלא ישבו בבתים ספוגין וחשובים, כי אם בהיקף שבעה עננים אשר כבוד ה' היה בתוכם וזהו

ה"ג) שלכתחילה עדיף שיראו את הכוכבים מתוך הסוכה, שלעולם ימצא את אור האמונה מתוך החושך.

לעומת זאת הבוטח בהקב"ה - הרי הוא נרצה לפני ה', וכדכתיב 'הבוטח בה' חסד יסובבנהו', וכך ביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרמ"ה ד"ה מצות) טעם הדבר שנקרא חג הסוכות בתורה בשם 'חג האסיף' - 'כמו שבעולם הזה עתה הזמן להכין פרנסה לכל השנה, כן ברכת ה' עתה על כל השנה להבוטחים בו', ור"ל שעתה חג אסיפת הברכה לכל השנה מכח מידת הבטחון בהשי"ת שאנו באים לחסות רק בצילו.

ז. ובדרך זה ביאר ה'פרי מגדים' (א"א תרל"א סק"ב) טעם הדין שלכתחילה צריך שִׁיגְרָאוּ הכוכבים מתוך הסכך, וכמו שכתב השו"ע (תרל"א ס"ג) דרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו ממנו הכוכבים, כי עי"ז יקיים בעצמו 'שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה' (ישעיה מ כו), ויבין שהקב"ה הוא בורא ומנהיג את כל העולם, ואילו האדם עצמו אינו אלא 'גר אנכי בארץ'...

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

בכל תבואתך ובכל מעשה ידך והיית
אך שמח, - 'וברכך' (לשון) לעתיד,
ותהיה לעולם שמח, וטעם 'אך' כי
לא תהיה כי אם כן. היינו שבשכר
מצות השמחה בחג יזכה להמשיך את
השמחה לכל השנה כולה, 'אך' אם
לא 'כן' לא תהיה שמח...

בעין זה כתב ה'אברבנאל' (פרשת ראה)
וז"ל. 'והיית אך שמח' - להבטיחו,
שאם ישמח ויגיל בחג הסוכות יהיה
שמח וטוב לב כל השנה. ומסיים 'ואם
תתעצב בראשית השנה - בעיצובן
תאכלנה, כי כן טבע המציאות, השמח
בחלקו שמחה וששון ישיג...!'

מתאמרא בשם הר"ק ה'אמרי נועם'
זי"ע לבאר הטעם שמצינו
בתורה שמצות שמחה עדיפא מנשילת
ד' מינים, שהשמחה נוהגת כל שבעה
ואילו ולקחתם לכם אינו אלא ביום
הראשון (מן התורה, ובכל העולם וולתי
במקדש), כי בא הכתוב ללמדנו בזה,
שיותר אוהב הקב"ה את השמחה
וחפץ שיהיו בריותיו בשמחה על כן
הגדיל המצוה, יותר.

מה מאוד גדלה מעלת השמחה בחג
הסוכות, וכמו שביאר ה'אבן
עזרא' במה דכתיב (דברים מז יד-טו),
'ושמחת בחגך... כי יברכך ה' אלוקך

ח. בדרך צחות הגיד הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצ"ל, שלכן נשתרש
אצל העולם לשיר את לשון הכתוב 'ושמחת בחגך והיית אך אך שמח',
שכופלים פעמיים את תיבת 'אך', שהרי 'אכין ורקין מיעוטין הן' (סנהדרין מט.),
וכן קיי"ל (כ"ב ד). 'אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות', ומאחר ש'אך' שמח
בא למעט על כן כופלים לומר אך אך בכדי שיהא מיעוט אחר מיעוט להרבות
השמחה.

מן הבאר

יתבונן כל אדם בעצמו עד כמה טרח ויגע למצוא ארבעת המינים
כשרים ומהודרים, כמה זמן השקיע בהם... כמה מעות הוזיל מכספו
עליהם... ואם כן קל וחומר עד כמה צריך 'להתייגע' לקיים מצות
שמחה שהיא נוהגת מדאורייתא כל שבעה... ולא יתן 'כף רגל' לשטן
המבלבלו בכל כוחו כדי להביאו לידי צער וכעס.
ואף אם קשה לו לשמוח יזכור מה שביארו לשון המיעוט ב'אך
שמח', שבא הכתוב לומר דאע"פ שהוא מרגיש בעצמו שאין בידו
לשמוח כראוי וכהוגן, יעשה הוא את המיעוט שיש בידו לעשות, כי
רק זה מה שהקב"ה דורש ממנו, וה' יגמור בעדו.

וב'פלא יועין' (ערך סוכה סוד"ה ועוד נלוה) כתב 'וצונו לשמוח שמחה של מצוה, והוא סימן טוב לכל השנה, שכתבו גורי אר"י ז"ל, שמי שהוא שמח וטוב לב ולא יצטער כלל בחג הקדוש הזה, מובטח לו שתעלה לו שנה טובה וידיה לעולם שמח'.

מבח חג הסוכות. וכיוצא בזה ממש כתב גם הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרמ"ד ד"ה בענין) בזה"ל, ימי החג נותנין שמחה לכל השנה, לכן נקרא זמן שמחתנו - שכל השמחות נובעין מזמן זה. עכ"ל.

מסגולת השמחה להציל על ידה מכל צרה וצוקה^ט, כמו שאמרו חז"ל (מובא ברש"י במדבר כט יח) שצ"ח הכבשים שמקריבים בחג הסוכות, באים לכפר על צ"ח קללות שבתוכה שבפרשת כי תבוא, ומבאר הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע (הובא בשם משמאל סוכות תרע"ג ד"ה ברש"י בשם אביו) כי ע"י השמחה שב'זמן שמחתנו' מתכפרים צ"ח הקללות הבאים על חסרון השמחה, כמו שנאמר שם (כח מז) 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלוךך בשמחה'.

הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע מפרש בשם אביו הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע ('מגן אברהם' שחומ"ס ד"ה וישת), 'זמן שמחתנו' שהוא מלשון הכנה והזמנה, וכלשון המשנה (ביצה יז) 'זימן שחורים ומצא לבנים', והיינו, שמצות סוכה שאנחנו מקיימים בשבעת ימי החג, היא הכנה להמשיך שמחה על כל השנה בולה. כעין זה אמר הרה"ק מהר"ש מליובאוויטש זי"ע (ספר מאמרים שנת תרנ"ה, עמוד תיג), שהתמצית והעיקר של שמחה מושפעת

ט. פעם ספרו להרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן בעצם חג הסוכות על אחד מקרוביו שחלה ל"ע עד מאד, והנו מסוכן לעזוב את העולם, נענה רבי מאיר ואמר, הקב"ה אמר לנו לתקוע בשופר בר"ה, ומאיר'ל תקע, הקב"ה אמר לצום ולהתענות ביוה"כ ומאיר'ל התענה, הקב"ה ציוונו לשמוח בחג הזה – ומאיר'ל רוצה לשמוח, אבל, רבוש"ע, הרי אין מערבין שמחה בשמחה, כי הנה אם ח"ו יארע איזה דבר רע (במיתת הקרוב ל"ע) אצטרך לברך ברכה 'בשמחה' (כאשר אמרו חז"ל, שיש לברך את ברכת דין האמת בשמחה) ולקבלינהו בשמחה, ממילא מוכרחים מן השמים לסלק מאתנו כל 'שמחה' אחרת, ולהשאיר אותנו אך ורק עם שמחת 'ושמחת בחגך'.

למדנו מכאן, כי כל מי שיש לו צער ויגון, והוא מדחהו בכדי לקיים מצוות 'ושמחת בחגך' יזכה שמשמיא יסלקו מעליו שלא יצטרך 'לשמוח' בשמחה ממין אחר...

ובך איתא מהרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (קנו). 'וכשם שבימים הנוראים המקורות נפתחין על ידי היראה, כן בימים האלו (בסוכות) המקורות של רחמים וחסדים פתוחים על ידי אהבה והשמחה בזמן שמחתנו'.

הללוהו בתוף ומחול - חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין

איתא במשנה (ר"ה פ"א מ"ב) 'בחג נידונין על המים', וצריך לבאר מדוע סתם 'חג' היינו היינו חג הסוכות יותר משאר המועדים שאף הם נקראים בלשון חגים, ומבאר התוס' יום טוב באופן נפלא ומחודש, כי המשמעות הפשוטה של תיבת 'חג' היא מלשון מחול וריקוד (כי 'חג' היינו מלשון סיכוב ומחוגה), וכן פירש הרד"ק כפי פשוטו מה שזכר 'חג' בתורה, שהכוונה היא מעניין ריקוד וטיפוח לשמחה [וכן הביא ה'ערוך' (ערך חג) בשם רב האי גאון], ובחג הסוכות מצינו באופן מיוחד עניין הריקודים, וכמו בשמחת בית השואבה, ומשום כך סתם 'חג' מתייחס לחג הסוכות, ומבאר עוד שעל כן נקרא חג הסוכות בשם 'זמן שמחתנו' - מפני שמחת הריקודים שיש בו ביותר.

והא לך את לשון ה'תוספות יו"ט' (ר"ה א ב), והא דמיוחד שם חג לסוכות שפי מפסח ועצרת, וכן בריש פ"ג דשקלים, וכן בסוף פ"ז דנדרים, ובמשנה ה' פרק בתרא דבכורות,

ואע"פ ששלשתן בשם חגים נקראו בכתוב, מ"מ מילת חג הנחתו הראשונה [- ר"ל המשמעות הפשוטה] על המחול והריקוד וכו', והרד"ק כפי הפשט מפרשו כן מענין ריקוד וטיפוח לשמחה, ובסוכות היתה שמחה יתירה של בית השואבה לפיכך ראוי הוא להיקרא ביחוד בשם חג, ומפני כן אומרים בו בתפילה זמן שמחתנו, עכ"ל.

יתר על כן מצינו להגאון רבי ירוחם פישל פערלא זצ"ל (בפירושו לספר המצוות לרס"ג ח"ג מילואים סי' ח) הסובר שיש מצוות עשה מדאורייתא בשמחה שעל ידי ריקודין ובמחולות במקום המקדש, וכפי שמבאר שיש ב' מצוות עשה מדאורייתא באופן השמחה, א. 'ושמחת בחגך', והוא מצוות עשה כללית של כל החגים, ודרך קיום השמחה מבואר בשו"ע (סי' תקכט) שהוא בבשר ויין וכו'. ב. 'ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים' שהיא מצווה יתירה הנוהגת רק בחג הסוכות ו'אינה אלא בריקודים ובמחולות בכלי שיר וכיוצא בו וכו', ודאי מצוה זו מצוה מיוחדת בפני עצמה היא, אכן חיוב שמחה זו אינו נוהג מדאורייתא אלא במקום המקדש וכדכתיב 'ושמחתם לפני ה' אלוקיכם'. אך עכ"פ למדנו לדידן עד כמה יש לנו לשמוח בחג הזה מתוך ריקודים של מצווה, ולהלל שמו הגדול בתוף ומחול.

שהקב"ה בכבודו ובעצמו 'משגיח מן החלונות' בחג הזה לראות את שמחת בניו בבתי כנסיות, וזאת היא נחמתו על צער החורבן, ומעתה דעת לנבון לנקל להבין ולהשכיל עד היכן צריך להפליג בשמחה בטוב לבב.

ונפלאות מצינו במעלת הריקודים, וכמו שאמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שריקוד' הוא כמו שמצינו באבות מלאכות בשבת 'המְרַקֵּד' שעניינו לברור את התבואה ולהפריד את האוכל מתוך הפסולת, כך הוא גם עניין הריקודים שהם מפרידים את הגשמיזם מן הגשמה, עד שיכול לבוא לדרגא הנשגבה של התפשטות הגשמיזם.

ואילו הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (אות יד) אמר, דאיתא בגמ' (סוכה נא:) שהיו מתקנים בשמחת בית השואבה תיקון גדול שלא יבואו לידי קלות ראש, ונרמזו כאן כי שמחת בית השואבה היא תיקון גדול למידת הקדושה, ועל כן היו עושים בבית המקדש פתילות מבלאי מכנסי כהנים ומאבנטיהם, כי בגדי כהונה אלו מכפרים על עון זה (וכן הביא בספר 'זיען יוסף' ששמע בדבר הזה מהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע).

באופן אחר קצת הלך גם הנצי"ב (העמק דבר דברים מז טו), אלא שהוא מבאר על יסוד דברי המדרש (ויק' ל ב) שעניין הריקודים הוא להראות ש'דידן נצח' - שבני ישראל נצחו בדין (עי"ש הישב), והוא מצוות עשה בפני עצמה מלבד עניין מצוות ושמחת בחגך, ומסיים בחידוש גדול ואם כן אפשר דאפילו אינו שמח בלב מכל מקום מצווה לרקד.

נוראות מצינו בספה"ק 'פלא יועץ' (ערך סוכה) בזה"ל, ויתן את קולו לשורר ולזמר התפלות וההלל ושירות ותשבחות בקול רנה ותודה המון חוגג, וזכור יזכר כי בזמן שבת המקדש קיים צדיקים וחסידים היו מרבים בשמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו. ועל ידי זה היו שואבים רוח הקודש, ובודאי כי גדול צער השמים על כי כחטאינו חרבה עירנו וכו', וה' ממרום ישאג (ירמיהו כה ל) וכו'. זאת נחמת אבינו שבשמים ונחמתנו בענייננו, כי אבינו שבשמים אכתי חביבותה גבן ומדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות, משגיח מן החלונות, מציץ מן החרכים לראות בשמחת בניו בבתי כנסיות, כמו שכתוב בזהר הקדוש (ח"ג קיד), לזאת ישמח ישראל בעושיו שמחה של מצוה. עכ"ל. והרי

י. אמנם יש להיזהר שתהיה 'השמחה' שמחה של מצוה ולא הוללות, וכמו שכתב בספה"ק 'פלא יועץ' (ערך סוכה) 'לזאת ישמח ישראל בעושיו שמחה

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

של מצוה, לא שמחה של הוללות כמנהג הכסילים שמרבים לשתות יין מגתם ונותנים בקולם קול עוז בשירי נכרים, אין זה שמחה אלא הוללות, ואין זה מצוה אלא עברה, ונהי שעושים לשם מצוה אבל עברה היא בידם, ה' הטוב יכפר בעד'.

וכך כתב הרמב"ם (הלכות לולב ח יד) בשמחת בית השואבה 'לא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין, והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות, אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע', וביאר הריטב"א (ב"ב קכא.) שלא כל מי שרצה לרקד שם היה יכול לבוא ורק חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין, והיינו טעמא, כדי שלא יבואו חלילה לידי הוללות, והרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (סוכות תרל"ז ד"ה והיית) מצא רמז לכך מן הכתוב 'והיית אך שמח', ד"אך' בא למעט שמחה של הוללות. אדרבה, כתב הרה"ק ה'שמח ישראל' זי"ע (אות יב) לבאר מנהג ישראל לזמר בשמחת בית השואבה מפיטי יום הכיפורים, כי בבכיות של יום הכיפורים מתקנים הבכיות שמקורם מהיפך הקדושה, ובשמחה של שמחת בית השואבה מתקנים השמחות וההוללות של כל השנה שהיו שלא כרצון ה'.

מעשה פלא הובא בגמ' (סוכה מח:), אמר ליה ההוא מינא דשמיא ששון לר' אבהו, עתידיתו דתמלו לי מים לעלמא דאתי דכתיב (ישעיה יב ג) 'ושאבתם מים בששון', אמר ליה אי הוה כתיב לששון כדקאמרת, השתא דכתיב בששון משכיה דההוא גברא משוינן ליה גודא ומלינן ביה מיא [-] אמר אפיקורס אחד לר' אבהו, עתידים אתם למלאות לי מים בעולם הבא שנאמר ושאבתם מים בששון, אמר לו ר' אבהו, אם היה כתוב לששון אכן היה כדברך, אך מאחר שכתוב בששון הכוונה היא שיעשו מגופך נאד מים וימלאו כך מים]. והביא הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (יוה"כ תרע"ב ד"ה בש"ס) שאביו הרה"ק ה'אבני נזר' הקשה קושיא עצומה, כי מה למעשה כגון דא ולגמ'... 'כי תורתנו הקדושה איננה מקום להעתיק בה דברי התולים, ובוודאי ענייני חכמה ולימוד לאדם נרמזו בכאן', ומבאר, כי אותו מין סבר שעיקר התכלית לאדם להיות שש ושמח, וזה רמז בדבריו כי מאחר שנקרא שמו 'ששון' והוא בשמחה, אם כן קיים את תכלית החיים ובדין הוא שכולם ישמשו אותו וישאבו לו מים... אמר לו רבי אבהו כי אין התכלית בשמחה גרידא לכשעצמה שאין בה שום תוכן רוחני... אלא השמחה נועדה לצורך עבודת ה', וכך רמז לו שיקחו אותך – את ה'ששון' ויעשו ממך כלי למלאות מים, כי השמחה היא 'כלי' שעל ידו עושים את רצון ה'...

ביותר צריך להיזהר שתהיה השמחה בקדושה ובטהרה, ושלא יהיה מכשול בדבר, וכבר אמרו חז"ל (קידושין פא.) 'סקבא דשתא ריגלא', ר"ל, זמן ה'חולשה'

יבש פסול - עשית המצוות בחיות ובהתלהבות מתוך שמחה של מצוה
איתא בגמ' (סוכה יא:) **לפרש במה שנאמר** (דברים טו יג) **'חג הסוכות תעשה לך' - 'תעשה ולא מן העשוי'. והגידו צדיקי הדורות כי רמז גדול נרמז בדברי הגמ' ללמד על**
אופן צורת עשיית כל המצוות שיהיו בבחי' תעשה ולא מן העשוי, שלא יקיים אותם בלא לב וכמצוות אנשים מלומדה עד שתהא המצוה 'נעשית מאיליה'... אלא 'תעשה' אותם עם הבנה ראויה מקודם" ומתוך התלהבות וחיות בשמחה של מצוה"ג.

של ימות השנה הוא ברגלים מפני המכשולות המצויים, עד שכתבו התוס' (שם ד"ה סקבא) שיש אומרים שלכך נהגו להתענות אחר המועד תענית בה"ב, והחכם 'עיניו בראשו' לשמור עליהם, ולהתרחק מידי נסיון ומידי בזיון, ואכן האריכו הרבה פוסקי הדורות בזהירות היתירה שצריך בימי הרגל, עד שאפילו בבית המקדש היו נזקקים לעשות תיקון גדול בזמן 'שמחת בית השואבה' (סוכה נא:), כדי שלא יבואו לידי מכשול...

יא. ידוע מאמר העולם על הפסוק (הושע יד י) **'צדיקים ילכו בם, ופושעים יכשלו בם'**, כי הצדיק מכין עצמו לפני המצווה והולך לקראתה, משא"כ פושעים לא יחשבו רגע אחד בטרם יבואו לידי המצווה, רק יכשלו בם, כמי שנתקל בטעות באיזה מכשול המונח על הארץ.

וכבר כתב הרה"ק ה'שפת אמת' (האזינו תרל"ד ד"ה בטור) וז"ל, **אבל אין הדבר רחוק שיותר כח והצלחה יש בהכנת המצווה מגוף קיום המצווה.** ויש לדון קל וחומר ממה שאמרו ז"ל (יומא כט.) הרהורי עבירה קשים מעבירה, כל שכן מדה טובה, הרהורי מצוה שאדם מהרהר ומשתוקק לקיים פקודת השי"ת טובים מהמצווה ושומרים האדם. עכ"ל.

והוכיח זאת הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (סוכות ליל ב' תרצא) מ'שמחת בית השואבה', שעשו בבית המקדש שמחה גדולה קודם שאיבת ניסוך המים - משם שואבין רוח הקודש, ולא כתיב כן על גוף המצווה - ניסוך המים לאחר הקרבת תמיד של שחר, אלא שההכנה למצווה יכולה להביא יותר אור ושמחה מהמצווה עצמה.

באמת אמרו, כי גם היצר הרע 'יודע' על גודל נחיצות ה'הכנה', ואשר על כן מנסה לבלבל את האדם שלא יתכונן כדבעי, ולא עוד אלא שמסיח דעתו מן העיקר אל הטפל, להחמיר בדקדוקים שונים [שכולם יסודתם מהררי קודש ואסור לזוז ממנהגי ישראל כמלוא נימה] שאינם עיקר וה'נקודה' של היו"ט. משל למה הדבר דומה, לאחד שהיה עובר מדי יום ביומו בין גבולות המדינות עם רכב מפואר מלא חול, והיו שומרי הגבול תמהים ושואלים מאי

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

האי, השיב האיש ואמר, שהוא בונה כעת ארמון מפואר ורחב ידיים בעירו, וכיון שהחול באותה מדינה זול יותר על כן הוא נוטל חול מאותו מקום לצרכי הבנייה, אולם השומרים לא קבלו את תשובתו התמוהה, שהרי החול כמעט ואינו עולה מאומה, וחשדו בו שבודאי הוא מסתיר בהם אבנים טובות ומרגליות וברצונו להשתמש מלשלם עליהם מכס כדין, לפיכך ציוו עליו לרוקן את כל החול אשר ברכבו וניפו את הכל בנפה וכברה, אך לתדהמתם לא מצאו שם מאומה, בליט ברירה נתנו לו לעבור בין הגבולות, וכך נמשך המחזה הזה במשך תקופה ארוכה, מדי יום ביומו היו השומרים מנפים ומסננים את החול אך חוזרים בידיים ריקניות, שלא מצאו שם מאומה, לאחר זמן מה הודיע העשיר לשומרים, שסיים לבנות את הארמון ומעתה אינו צריך לעבור עוד בין הגבולות. היה שם חכם אחד בין השומרים, שבהיחבא ביקש ממנו שיגלה לו את סודו, וכי שוטה הוא לטרוח להעביר חול מהתם להכא להרוויח כמה פרוטות, אמר לו העשיר, לא אגלה לך עד שתבטיח אותי שלא איענש ולא תגבה ממנו מכס על כך, ואכן, לאחר שהובטח לו על הדבר הזה לגלג עליו העשיר ואמר לו, וכי לחול הייתי צריך, הרי לא חסר לי חול בחצר ביתי, אלא בכל יום נכנסתי ברכב חדש ויקר ושבתי עם רכב אחר ישר ופשוט, וכל מעשי לא היו אלא בכדי להבריח את הרכב המפואר ולמכרו בהון רב, וכדי להסיח דעתכם מן העיקר מלאתי את הרכב בחול, וכך חשבתם בכל עת עברי 'מה מסתיר הילך זה בתוככי החול', ושכחתם לגמרי לחשוב על הרכב עצמו, אף לנו ייאמר, היצר מסיח דעתנו על דא ועל הא כדי שנשכח מה'נקודה הפנימית'.

'מעשה' באחד שנצרך לדרוש ברופאים עקב מחלתו ל"ע, ורצה לעמוד על טיבו של רופא פלוני אם מומחה הוא ובקי במלאכתו או שמא אינו אלא 'סנדלר'... ויצא לברר 'מה הבריות אומרות'... ושאל את ידידו האם מכיר הנך את הרופא הלזה והשיבו בהן, והחל לחקור אודותיו, נענה לו ידידו, מה אומר ומה אדבר... פשיטא שטוב לך לילך אליו, כי ב'חדר ההמתנה' שם שוהים הממתינים לתורם יש מזגן (עירקאנדישען) חזק מאוד המצנן היטב את האוויר, גם עומדים שם ניצבים כסאות מפוארים ומשובחים אשר נוח מאוד לשבת עליהם, אף כלי מיוחד (מתקן) למזיגת מים קרים עומד לטובת הציבור... שמע אותו השואל בחוסר סבלנות... ושאלו, מה אתה אומר על הרופא עצמו... השיב הידיד בכסילותו, אכן הרופא עצמו אינו מומחה כל כך, אך כדאי ללכת אליו בגלל ה'חדר ההמתנה'... גער בו, וכי מחפש אני אחר חדר המתנה או אחר רופא... כך היצר הרע מבלבל ומסיח דעת לחשוב על 'חדר המתנה' ולא על העיקר...

והיינו מעמא, כי עיקר הנחת רוח שיש רצונו ית"י, ומההתלהבות דקדושה שיש לו להקב"ה אינו מעשיית המצוה לו לאדם 'סביב' המצוה"י, והשמחה גרידא אלא מהשתוקקות הלב לעשות והרגשת האושר בקיום המצוה"י.

יב. עפי"ז פירשו בלישנא דגמ' (סוכה ב.) 'אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, והנה עיקר המצווה היא בישיבה בדירת עראי, ואם כן לאיזה צורך הזכירו שצריך לצאת מדירת קבע, ומה נפקא מינה היכן ישב מקודם, ומדוע לא אמרו בלשון קצרה 'כל שבעת הימים שב בדירת עראי', אלא ללמדנו שאין די ב'ישיבה' בעלמא בלא מח ולב.. אלא צא מדירת קבע, כלומר 'צא מעצמך' ותתבונן במעשיך בישיבה בסוכה.

יג. מסופר על הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, שפעם פגש את השטן בין כסה לעשור כשהוא עצב, שאלו לעצבות זו מה היא עושה, ויאמר השטן, שהנה הוא רואה ספינה מלאה אתרוגים המפליגה ממדינה למדינה, ועליהם הולכים בני ישראל לברך בחג הסוכות, והלא אמרו (סוכה לח.) שנענועי ארבעת המינים המה 'גירא בעינא דשטנא' [חיצים בעינו של השטן] ועל זה דוה לבו, לא עברו ימים מועטים ושוב פגש הרה"ק מבארדיטשוב את השטן, אך הפעם היה שמח וטוב לב, וסיפר להרה"ק מבארדיטשוב שפעל פעולות שונות ונתנו לו זכות בשמים להטביע את הספינה, וממילא לא יוכלו בני ישראל ליטול את הארבעה מינים, בחול המועד סוכות פגש הרה"ק מבארדיטשוב את השטן בפעם השלישית, ובפעם הזאת היו שוב פניו נפולות, תמה הרבי ושאלו על כך, שהרי מילאו את משאלתו והטביע את הספינה, וא"כ מה לו כי ילין עכשיו, השיב השטן ואמר, אכן הצלחתי במזימתי ורוב האתרוגים לא הגיעו למחוז חפצם, אך בדרך לא דרך הצליחו כמה סוחרים להעביר אתרוגים בודדים מהכא להתם, ובני ישראל עם קודש הוזילו ממיטב כספם ושילמו סכומי כסף עצומים כדי לזכות במצוה זו, והשתוקקות ורצון אלו גדולים וחשובים יותר מכל עיקר המצוה גופא, ועל כן הנני עצב ומתחרט על שגרמתי להטביע את הספינה, כי טוב היה לי שיהיו אתרוגים מהודרים בריווח, וממילא תמעט השתוקקותם...

יד. נהגו העולם להעניק ל'חתן' 'קופסה מכסף' להכניס בו ה'אתרוג', והנה שונה הידור מצוה זו משאר הידורי מצוה, כגון מנורת כסף לנרות חנוכה, וגביע לקידוש והבדלה שהם בגוף המצוה (בחפצא) משא"כ 'אתרוג פושקע' שהוא מחזיק לאתרוג קודם המצוה ולאחריה, ולא בשעת מעשה כלל. וביאור הדבר, כי 'אתרוג רומז ללב', ועיקר הלב בנוגע לקיום המצוות הוא ה'עסק' והשתוקקות שלפני המצווה, ולאחריה - שאינו יכול להיפרד מהמצוה, וזה עיקר החשיבות... טו. בספר 'אמרי שפר' (ברכות יז:) להגה"צ רבי שמעון דייטש זצ"ל כתב 'וכן היה נוהג מורי הגאון מהרמ"ס (החתם סופר) ז"ל (לאחוז ארבעה מינים בידו בעת

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

ונודע מה שכתב הרמב"ם (סוף הלכות לולב פ"ח ה"ז) וז"ל, השמחה שישמח אדם בעשיית המצווה, ובאהבת האל שציווה בהן, עבודה גדולה היא¹. וכתב ה'חרדים' בזה², וכן גילה הרב החסיד המקובל מהר"ר יצחק אשכנזי זצ"ל לאיש סודו שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי החכמה ורוח הקודש - בשכר שהיה שמח בעשיית כל מצוה שמחה גדולה לאין תכלית. עכ"ל. וכן איתא מהאריז"ל (שעה"כ ה"ג) ובמעט שעיקר המעלה והשלמות והשגת רוח הקודש תלויה בדבר זה³.

התפלה, כמנהג אנשי ירושלים בסוכה (מא:): ועי' בטור וש"ע תרנב ב), והיה מעיד, שחיוב מצוה גורם כוונת התפלה כל כך, שמתפלל ביו"ט של סוכות ע"י אחיזת לולב ככוונה שלימה יותר מיום הכיפורים⁴.

טז. וכבר אמר הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע, שבד 'ערבה' עולה כמה גראצע"ס [-פרוטות], ומ"מ עולה חשיבותו למעלה למעלה עד שהוא הוא ה'חפצא' של 'יום ערבה' - יום הושענא רבא, אין זה אלא שהשמחה עושה אותו לדבר חשוב, כי אינו דומה מצוה הנעשית מתוך שמחה שווה אלפי זהב וכסף ויותר, למצוה הנעשית כמצות אנשים מלומדה.

לעומת זאת, הרה"ק רבי מענדל מויטעפסק זי"ע (פרי הארץ מכתב כב) מבאר במה שאמרו חז"ל (חגיגה כז). 'פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון', והקושיא נודעת, שאם כן מדוע נקראים הם בשם 'פושעי ישראל' אחר שמרבים בעשיית מצוות, ומבאר, שאכן מקיימים מצוות לרוב אבל אינם שמחים ונהנים בעשיית מצווה, על כן נגרע כל ערך מעשה המצווה. והוסיפו על דבריו בדקדוק לשון הגמ' שהם מלאים מצוות, כלומר שממלאים עצמם במצוות, עושים מצוה אחת, ועוד מצוה ועוד מצוה מבלי להתלהב ולהתפעל מכל מצווה בפני עצמה. יז. פעם נכנס לשולחנו הטהור של ה'יסוד העבודה' חייל יהודי וראה שפניו מאירים באור נפלא ושאלו למעשיו, השיב לו שהינו משרת בחיל המלך ובליל יו"ט א' דסוכות הוצרך לעמוד על משמרתו סביבות המחנה, ונכספה וגם כלתה נפשו לישב בסוכה, וסיכן חייו ועזב את ביתן השמירה ורץ כצבי עד שהגיע לסוכה שם מיהר לברך 'לישב בסוכה' ולאכול כזית פת לקיים מצוות עשה דאורייתא וחזר אל מקומו, אמר לו הרבי, אכן מצווה גדולה קיימת, ואף רבו וגדלו זכויותיך שקיימת המצווה מתוך 'מסירות נפש', מכל מקום לא בזכות כן הוארו פניך כל כך... נענה החסיד וסיפר כי בבואו חזרה למחנהו נתרבו בקרבו רגשי שמחה וצהלה על שזכה אף בזמן קשה כזה לקיים מצוות סוכה, והחל מרקד ומפזז לכבודה של מצוה, והייתה השמחה גדולה לאלוקים, נענה ה'יסוד העבודה' אמנם כן, עבור ה'שמחה של מצוה' זכית להארת פנים כזאת.

ובה אמר הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (ליקוטים, אבות ד"ה אם למדת) שרק מצוה הנעשית בחתלהבות נותנת בח באדם לעמוד כנגד יצר הרע, ומבאר בדרך משל לאחד שמלמדים אותו תכסיסי המלחמה, כיצד לאחוז בכלי זיין והיכן לעמוד בכדי שיוכל לפגוע בקמים כנגדו, והנה באותה שעה אזי אין נותנים 'אש' בכלי זיין שלא אין בו צורך עתה. ויהי היום והוצרך לצאת למלחמה, והביא עמו את כלי המלחמה אך לא נתן בהם אש אלא אחז בהם כמו בזמן שלמדוהו, ופשיטא ואין צריך לומר שמיד שבו אותו האויבים ושחקו על משבתו. וכך על דרך זה הוא הנמשל, שהקב"ה נתן

דבר נורא כתב הנה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע (הקדמה לשער המצוות) וזל"ק, והנה אנחנו ראינו כמה וכמה מצוות שעושים בני אדם ואינם מתקיימים דברי רבותינו ח"ו בענין גודל שברם אפילו בעולם הזה, אבל השרש שהכל נשען עליו הוא, שבעשיית המצוה אל יחשוב שהיא עליו כמשא וממחר להסירם מעליו, אבל יחשוב בשכלו כאלו בעשותה אותה המצוה ירויח אלף אלפים דינרי זהב, ויהיה שמח בעשותו אותה המצוה בשמחה שאין לה קץ מלב ומנפש ובחשק גדול, כאלו ממש בפועל נותנים לו אלף אלפים דינרי זהב אם יעשה אותה מצוה"י, עכ"ל.

יח. סיפר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, שבחודש אלול עלה זקנו הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע להתיישב בארץ ישראל, ומבעוד מועד הכין לדרכו שופר לראש השנה וארבעה מינים לחג הסוכות, והנה, בערב סוכות (בהיותו על הספינה) הבחין שהערבות נכמשו ויבשו, ונפסלו מלצאת יד"ח בהם, מיד הפציר ברב החובל שיעצור באחד מאיי הים כדי שיוכל לקטוף משם ערבות לחג, הלה התנגד לבקשתו בכל תוקף – כי מדוע יתעכב בהפלגת הספינה בגלל אדם אחד החפץ בכמה בדי ערבות, אולם הרה"ק מלעלוב לא הרפה ממנו, וללא אומר דברים הוציא את כל הכסף הרב שהיה לו באמתחתו (כי בטרם יציאתו מארצו קיבל סכומים גדולים ממקורביו וחסידיו) והושיטו לרב החובל, והבטיח לו את כל כספו אם ימלא את בקשתו, ואכן להצעה זו לא סירב רב החובל וזכה הרה"ק מלעלוב לקיים את המצוה כתיקונה, ובזאת הגיע לאר"י בחוסר כל, ושלח לבקש מגבאי הצדקות בחו"ל שיוסיפו לשלוח לו מעות תמיכה, ויהי כאשר קיבלו מכתבו תמיהו מאד על בקשתו, שהרי נתנו לו סכום מכובד מאד בטרם עלייתו לאר"י, ורק לאחר חקירות ודרישות נודע להם ממסירות נפשו לקיום המצוה, שהסכים לתת את כל אשר לו 'בעד נפשו', כי קיום המצוות בער בעצמותיו, וכל חפצי העוה"ז לא היו חשובים בעיניו למאומה מול התענוג והשמחה שהיו לו מלעשות נחת רוח לבורא יתב"ש.

לנו את התורה והמצוות כדי שנוכל להילחם עם היצר הרע, ו'ע"י המצוות שאנו עושין בהתלהבות גדול בחשק עצום אנו נדבקים בפנימיות המצוה... ונרחקים מהחומר. ולפי גודל התלהבות כן הוא התרחקות מהחומר ובא יותר להשגת הבורא. אבל העושה בלי התלהבות רק מצוות אנשים מלומדה הוא כמו העבד הנ"ל שאין נותן האש בכלי זיין בעת המלחמה".

ולקחתם לכם - 'לקחת' את עצמו בהתחדשות לעבודתו ית"ש

אמרה תורה (ויקרא כג ט), 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל', וביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שפ"א סוכות תרל"ט) על דרך הרמז 'ולקחתם לכם' - ליקח עצמותינו אל הבורא יתברך², ור"ל, שמעיקרי העבודה בחג הסוכות הוא

יט. מעין הדברים כתב הרה"ק בעל ה'תניא' (פרק כו) שרק על ידי השמחה אפשר לנצח במלחמת היצר, וז"ל, ברם כגון דא צריך לאודעי כלל גדול, כי כמו שנצחון לנצח דבר גשמי, כגון שני אנשים המתאבקים זה עם זה להפיל זה את זה, הנה אם האחד הוא בעצלות וכבדות ינוצח בקל, ויפול גם אם הוא גבור יותר מחבירו, ככה ממש בנצחון היצר, אי אפשר לנצחו בעצלות וכבדות הנמשכות מעצבות וטמטום הלב כאבן, כי אם בזריזות הנמשכת משמחה ופתיחת הלב וטהרתו מכל נדנוד דאגה ועצב בעולם.

כ. פסק המחבר (תרל"ב א ב) 'סכך פסול פוסל בארבעה טפחים, ואילו אויר פוסל בשלשה', ותמוה, מדוע החמירו באויר שיפסול בשלשה ואילו סכך פסול אינו פוסל עד שיהא בו רוחב ארבעה טפחים, ידוע הביאור בשם הרה"ק מקאצק זי"ע (וכן איתא מהרה"ק מקאזמיר, הובא במאמר יחזקאל) כי הבטלה - כדוגמת האויר שהוא ריק, גרועה מן הכל, וגרע מסכך פסול דהיינו העסק בדברים גשמיים, דאע"פ שאינו עוסק בתורה ואינו מכוון במעשיו לשם שמים מכל מקום עדיף זה מהמבזז זמן לריק.

בחידושי 'חתם סופר' (סוכה ג.) מפרש דברי הש"ס שם 'כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו', ויש לדקדק, וכי היאך אפשר לאדם הישן לראות את שנתו, אלא רמזו כאן על עוד מין ממני ה'שינה' וכמו שאמרו (מג"א תקפ"ג ו) 'הולך בטל כישן דמי' (וגרע ממנו), ושינה זו שייך לראותה בעיני אדם, כי יושבי קרנות יראו זה את זה ושניהם עוסקים בהבליהם, והרי הוא כישן (כלשונו של החת"ס), ולזה אמרו, שבשמחת בית השואבה - שמשם היו שואבין רוח הקודש (ירושלמי סוכה ח א), לא ראו שינה כזאת ביניהם, כי אם כן, לא היו זוכים למדרגת רוח הקודש (כמבואר בזוה"ק ח"ב קלא:), ורק בגלל שמילאו את הזמן כראוי זכו להשיג מדרגות ולהתעלות.

ההתחדשות בעבודתו ית"ש, ועל האדם מוטל 'ליקח את עצמו' לעבודת ה'. עזמותי תאמרנה ה' מי כמוך, לא ולתכלית זו נאמרה מצוות נטילת ארבעת המינים, וכדאיתא במדרש (ויק"ר ל יד) בזה"ל, רבי מני פתח 'כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, לא נאמר פסוק זה אלא בשביל לולב, השררה של לולב דומה לשררה של

הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע היה רגיל לחזור על דברי זקנו הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ד ד"ה שמחת) לבאר מאמרם 'כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו', על פי דברי המדרש (שמו"ר מז ז) שהטעם שמשנה רבינו לא היה ישן בהיותו בשמים ארבעים יום וארבעים לילה, כי ידע שבכל רגע שהוא ישן הרי הוא מפסיד מן התורה, משל למלך שאמר לאוהבו למדוד דינרי זהב, ויקבל במתנה כל מה שימדוד, ביקש לישון, אמר אם אישן אני מפסיד אלו, כך משה מודד התורה ולא אכל ולא שתה, ביקש לישון, אמר אם אישן אני מפסיד, שלא אמר לי [הקב"ה] אלא ארבעים יום בלבד, ומהאי טעמא נמי לא ראינו שינה בעינינו בשבעת ימי החג, מפני שידעו והבינו כי אם אישן אני מפסיד, וממילא לא יכלו לישון.

הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע פירש בפסוק (קהלת יב א) 'וזכור את בוראך בימי בחורותיך', דקאי על המועדים וזמנים שאומרים בסדר התפלה 'אתה בחרתנו', כי הימים הללו נשגבים המה ביותר, והזכור אז את בוראו יזכה 'עד אשר לא יבואו ימי הרעה' - שהאור ידחה את החושך ולא יבואו ימי הרעה (הובא באמרי הרי"ם קהלת, ועוד).

מן הבאר

כה ביאר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (לשבת חוה"מ) את עניין ה'נענועים', שהנה ידוע מה שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ג ה"ד) 'אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה' וכו', אמנם פעמים שאדם שקוע בתרדמה עמוקה עד שאפילו אם קוראים בשמו וצועקים אליו - אין מצליחים לעוררו, ואין עצה אלא לנענע אותו... וזהו עניין ה'נענועים' בלולב, שאף אם הוא עוסק בפרק 'הישן' בעמקות נוראה... תקיעת שופר לא הצליחה לעורר אותו, אך עתה הוא הזמן שצריך להתעורר...

כיוצא בדבר ביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע את הטעם שעושים את ה'נענועים' כנגד הלב, כי העיקר הוא לעורר את הלב...

אדם, וההדס דומה לעין, וערבה דומה לפה, והאתרוג דומה ללב, אמר דוד אין בכל האברים גדול מאלו שהן שקולין כנגד כל הגוף, הוי, כל עצמותי תאמרנה, עכ"ד המדרש. ונמצאו למדים, שנשילת הלולב ושאר המינים באה בכרי ללמד לאדם שע"ז ישעבר את אבריו העיקריים, השדרה והעין, הפה והלב אל הבורא ית"ש.

לשדרה^{כא} שהוא העיקר שבאדם (ובכלל זה גם ענין קדושת החיים שהיא יסוד הקדושה) לרמוז שיישיר כל גופו לעבודתו ב"ה, וההדס דומה לעינים^{כב}, לרמוז שלא יתור אחר עיניו ביום שמחת לבו, והערבה דומה לשפתים, שבהן יגמור האדם כל מעשהו בדבור, לרמוז שישים רסן בפיו ויכוון דבריו, ויירא מה' אף בעת השמחה, עכ"ל.

והרחיב בדבר בספר ה'חינוך' (מצוה שכו) וז"ל. האתרוג דומה ללב שהוא משכן השכל, לרמוז שיעבור בוראו בשכלו, והלולב דומה

ובאמור הזמן מסוגל להתחדשות לעבודתו ית"ש^{כג}, ואל יביט לאחוריו לזכור את העבר, אלא יקבל על עצמו מהיום ולהלאה. גם אל

כא. עוד רמזו צדיקי הדורות שאף ה'לולב' הוא כנגד הלב, וכמו שנרמז בשמו לו לב, וכדאיתא בגמ' (סוכה מה:) 'מה תמר זה אין לו אלא לב אחד אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים', וכן 'לולב' ר"ת וטהר ליבנו לעבדך באמת, כי העיקר הוא לשעבד את ליבו לאביו שבשמים.

כב. מענין לענין, בדרשות מהר"ם בריסק (סוכות, ב) כתב לרמוז בהדסים שדינים להיות משולשין כנאמר ענף עץ עבות. והעולם קורין להדס המשולש 'תלת על תלת', והנה ההדס הוא כנגד העין ונרמז בזה שצריך להתבונן בעין שכלו הדק היטב היטב הדק בב' השילושים, הלא המה, דברי עקביא בן מהללאל (אבות ג א) הסתכל בשלושה דברים - מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו', והשנית - דברי רבי (שם ב א), הסתכל בשלושה דברים דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים.

כג. וכך הוכיח הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע ממה שדרשו חז"ל (סוכה יב.) מאי דכתיב (דברים טז ג) 'באספך מגרנך ומייקבך - בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר', ללמדנו שגם הפחות שבפחותים שהוא כ'פסולת' גם כן זוכה לעלייה בחג הסוכות, ולהיות כהסכך שהוא חלק משמותיו של הקב"ה. יש שרמזו כן בהלכות נשילת לולב (סוכה לז:) 'מוליך ומביא, מעלה ומוריד', היינו אף אם התרחק להיות בבחינת 'מוליך', יש בידו לבוא לידי 'מביא' ולחזור לשורשו בקדושה.

ישמע לקול יצרו הרע המשיאו לאמור
 הן לא תוכל להחזיק מעמד ואם כן
 מה לך להתחיל, והבט וראה בדבריו
 הבוערים של הרה"ק ה'בית אברהם'
 זי"ע (ד"ה ולקחתם) בזה"ל, פרי עין הדר
 ס"ת יצר, והוא האתרוג הדומה ללב,
 כמו הלב של איש יהודי, שאף שהיצר
 בוער בקרבו באין הפוגות, מ"מ לפרי
 עין הדר יחשב, ובו בחר הקב"ה לעשות
 נח"ר לפניו יותר מעבודתם של
 מלאכים ושרפים, וזה רצונו ית' שיהי'
 לו תמיד מלחמה כבודה. עכ"ל.

כד. ויש לך לדעת כי עיקר חשיבות האדם ע"ש מלחמתו היא, מבלי כל שייכות
 אם ניצח בסוף או לא. כן איתא בזה"ק (תיקו"ז כט.) שארבעת המינים הם
 'מנא דקרבא' (כלי זין) והם באים להכריז 'דידן נצח, דידן נצח' – שבני ישראל
 ניצחו ב'מלחמה' בימי הדין. ולכאורה צריך ביאור, כי בנוהג שבעולם ה'מנצח'
 מניח ועוזב את כלי המלחמה, והחיילים עוברים עם מלכם בראשם מתוך מנוחה
 ושלוות הנפש, אם כן מהו שציוונו לצאת עם 'כלי הזיין' בידינו. אכן אמרו
 צדיקים, ששונים הם פני הדברים במלחמת היצר, שאף אחר שניצח האדם
 שוב ושוב עליו לדעת שהוא נשאר 'איש מלחמה' ואדרבה זה הניצחון, שיצא
 עם כלי הזיין בידו - להמשיך לעמוד איתן בקשרי המלחמה, כי זה כל האדם.
 פעם הובא אתרוג נקי ומהודר בתכלית ההידור, בגידולו בקומתו ובמראהו,
 לפני הרה"ק רבי שלמה (הראשון) מבאבוב זי"ע, לתמיהת מקורביו התפעל
 הרה"ק מיופיו והדרו ואעפ"כ הודיע כי לא בזה חפץ, ולא יברך על אתרוג
 זה, רק על אתרוג אחר שהכין מבעוד מועד, והנה מפני הכבוד והיראה לא
 העיזו להעיר לו על כך מאומה, אולם בעת התפלה החליט אחד הגבאים
 שאם הרבי אינו נוטל את האתרוג המהודר מדוע לא יקיים הוא את המצוה
 בתכלית השלימות, משנטל את האתרוג באימה ובמורא נשמט האתרוג מידו
 מרוב פחד נפל ארצה 'מיט'ן פיטם אראפ' (עם פני הפיטם לארץ), ויהי כאשר
 התכופף להרים את האתרוג הבחין דמעיקרא היה הפיטם מחובר במחט אל
 האתרוג, ונמצא שהיה האתרוג פסול מן הדין, חיש מהר התפשט דבר המעשה
 בקרב החסידים וענו כולם ואמרו כאחד, שרוח הקודש שורה על הרבי, ובעיניו
 הפקוחות ראה וידע שלא לברך על אתרוג פסול. משנודע הדבר להרה"ק
 מבאבוב דחה את דבריהם, והגיד להם שאין כאן שום מופת או רוח הקודש
 כלל, לא מיניה ולא מקצתיה, אלא, כאשר ראיתי שהאתרוג הנו בתכלית
 השלימות ואין בו מום שבגלוי, ידעתי שבודאי יש כאן מומים שבסתר, כי
 אין שלימות בעולם הזה.

ונראה שיש ללמוד חיזוק גדול מסיפור זה, שהרי האתרוג רומז על הלב
 כאמור, ועל האדם לדעת שלא להתיימש בכל מצב שהוא, ואע"פ שאדם

ובך רמז לה הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע (ייטב פנים סוכות מ"ב) גם בענין ריקודים והמחולות שבשמחת בית השואבה, כי בעת רקוד מגביה האדם את עצמו אעפ"י שהוא יודע שיחזור ויפול לארץ, וזהו שבח גדול, כמו שפי' הזהר (נח סט:) את הפסוק (תהלים פט י) 'בשוא גליו אתה תשבחם', כי אמרו חז"ל (שוח"ט מזמור ב) 'הים הזה הגל' שלו עולה ומתגבר כאילו מציף את העולם, וכיון שמגיע לשפת הים הוא משתטח לפני החול' שלא יוכל להציף ולהתפשט בכל היבשה, ואע"פ שכל גל רואה את הגל שלפניו שלא הצליח להציף את העולם, מכל מקום אינו מתייאש ובא מחדש בכל הכח להציף את העולם וכך הם עושים אלפי שנים מבלי להתייאש כלל... וזהו 'אתה תשבחם' כי שבח הוא להם שאינם מתייאשים וכל אחד אומר אני אצליח.

ועל ידי ה'השתוקקות' להתעלות בעבודתו ית' ולהתקרב אל השי"ת יובה לשפע סייעתא דשמיא שאכן יוכל להתעלות כפי משאלת לבו". ובה אמר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות, ח"א דף מה. ד"ה ידיד) על הפסוק (דברים לג יב) 'לבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו, חופף עליו כל היום', כי חז"ל (ובאים נג:) דרשו מהכא ואמרו 'רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסה בחלקו של בנימין', והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לנטלה, לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן להקב"ה, והיינו טעמא כי מיעטו בעיניו קרבתו אל אלוקים [על ידי הרצועה שלא היתה בחלקו], ועדיין נשתוקק ליותר מכל זה, ואינו מסתפק במה ששיג ממנו, על כן 'ידיד ה' ישכון לבטח עליו' - ר"ל אהבת ה' בטוחה

רואה נגעי וחסרונות עצמו אל יפול ברוחו וידע שאין שלימות בעוה"ז, אדרבה, זוהי עבודתו, להיות כסדר 'איש מלחמה' ולנסות להתגבר נגד המלך זקן וכסיל, וזו מטרת בריאתו בהאי עלמא, ועל כן אל יתייאש מן הנפילות מפני שהן הן חיותו בעוה"ז.

כה. וגם זאת נלמד מ'עניינא דיומא' - אחד ממצוות חג הסוכות הוא 'ניסוך המים' בזמן שבית המקדש היה קיים, ועניינו הוא כדאיתא בחז"ל (תקין"ז תקין מ; בר"ר ה ד) שבשעה שהבדיל הקב"ה - ממים עליונים עשה את הרקיע, וממים התחתונים עשה את הים הגדול, בכו המים התחתונים על שנתרחקו ממקום משכן כבודו ית' ובקשו 'אנן בעי למהוי קדם מלכא', וניחמם הקב"ה במצוות ניסוך המים ובברית מלח (היוצא מן המים) ש'על כל קרבנך תקריב מלח', והרי לך להדיא שבזכות אותם בכיות זכו שאכן 'ימלא ה' משאלתם הטהורה וזכו אף הם להיות 'קדם מלכא'...

במדורא דא צילא דמהימנותא
שכינתא פרסא גרפהא עליה מלעילא'
(בוא וראה, בשעה שהאדם יושב בצל הסוכה
פורסת השכינה כנפיה עליו מלמעלה)¹².

הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (ליקוטים
לסוכות) ביאר, ענין הסוכה הוא
כדוגמא שאנו רואין את התרנגולת
שמתחילה מצפצפת וקוראת לבניה
ונותנת מזונות לפניהם, ואחר כך
מכנסת אותם תחת כנפיה. כענין הזה
נוהגת השכינה הקדושה עמנו, בראש
השנה ויום הכיפורים היא כותבת לנו
מזונות וחיים טובים, ואחר שקוצבת לנו
מזונות אזי מכנסת אותנו תחת כנפיה.
וזהו ענין סוכות שהאמא הקדושה
מסכבת אותנו בכנפיה, עב"ל¹³.

והנה אמרו בגמ' (ד:): שסוכה שאין
בה עשרה טפחים פסולה -
ונלמד ממה שאמרו שמעולם לא ירדה
שכינה למטה מעשרה. ולכאורה צריך
ביאור מה שייכות זה לזה... (ובפשטות
הכוונה שלמידים שרק בנובה עשרה טפחים

שלא תזוז ממנה, ומים רבים לא
יכבוהו. עכ"ל.

והיינו שכאן חזינו אצל בנימין -
שהרצון וההשתוקקות גרמו לו
שנעשה אושפיוכן לשכינה, ומכאן ילמד
כל אחד שאף אם אינו מצליח להשיג
ולתעלות בעבודתו כפי רצונו, אעפ"כ
אל יפסיק מלהשתוקק אל ה', כי בסוף
יובה לסייעתא מן שמיא בהנה ובהנה,
וראייתו, שהרי בנימין הצדיק היה
מצטער ברצונו לזכות לרצועה זו (שיצאה
מחלקו של יהודה) כחלק מביהמ"ק,
ולמעשה זכה ליותר - שנבנה קדשי
קדשים בחלקו. ומכאן, שההשתוקקות
והרצון תגביה ותטהר את האדם הרבה
יותר ממה שדימה בעיניו, והבא לטהר
מסיעין אותו אלפי פעמים יותר
ממה שברצונו וברעתו להתקדש.

בצילא דמהימנותא - השראת השכינה על
היושב בסוכה
איתא בזה"ק (ח"ג קנ:): 'תא חזי,
בשעתא דבר נש יתיב

כו. צדיקים הגידו בגודל קדושת הסוכה דגם האיש הפשוט וההמוני מתקדש
מאד בקדושתה ורמזו בלישנא דמתני' (סוכה כב.) 'המעובה כמין בית כשרה',
שאף מי שנכנס לסוכה מגושם בעביותו כמו שהוא בבית ג"כ מקדשתו הסוכה
למעלה ראש מפני שגדולה קדושתה עד מאד.

לעומת זאת ביאר הרה"ק מקאצק זי"ע במאמרם (סוכה כה:): 'מצטער פטור
מן הסוכה', דמאחר והוא יושב בקודש הקדשים ובצל השכינה, ועדיין מרגיש
בצער ודוחק גשמי, לפיכך פטור הוא מן הסוכה, כלומר שאינו מקושר ומחובר
למצוה זו, וזאת אירע לו מאחר שלא השיג את פנימיות המצוה כלל.

כז. ואמר הרה"ק העטרת צבי זי"ע (דרכי חיים ושלום דף רסד) שלזה רמז הפיוט

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

שם שמים על הסוכה (והיינו שחל קדושת שם שמים על הסוכה כשם שחל שם שמים על הקרבנות) כ"ט.

הנה איתא בגמרא (סוכה ב.) 'אדם יושב בצל סוכה'. וכן בזה"ק (ח"ג קנ:) נקראת הסוכה צילא דמהימנותא. וצ"ב, כי הלשון 'צל' קאי על מי שאינו יושב תחת דבר המיצל רק במרוחק ממנו מעט, כמי שיושב סמוך לאילן והצל של האילן מתפשט עליו, ואילו היושב בסוכה הרי הוא יושב תחת הסוכה, ולא בצילה.

ומבאר הרה"ק מראפשיץ זי"ע ('זרע קודש' ליל א' דסוכות) ע"פ דברי חז"ל במדרש ('ע' של"ה הקדוש, תולדות אדם שער הגדול אות ה) לפרש הכתוב (תהלים

נחשב כרשות בפני עצמו). וביאר בספר 'חסד לאברהם' (להנה"ק רבי אברהם אוולאי זצ"ל, מעין רביעי נהר נח), וכן אמר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרמ"ב ד"ה כתיב) דבא לומר שהשכינה שרויה בכל סוכה, לכן אין לעשות את הסוכה פחותה מעשרה כי אז לא תשכון בה השכינה. והוא על דרך שהסמיכו בספרים ('ע'י' שם משמאל סוכות תרע"ט, ועוד) את הפסוק ('שה"ש א ד) 'הביאני המלך חדריו' למצוות סוכה, לומר שהנבנם לסוכה כמי שנבנם לחדרו הפנימי של הקב"ה בכבודו ובעצמותו, על כן נגילה ונשמחה בך, כי עזו וחדרו במקומו. וכך איתא בגמ' (סוכה ט.) כשם שחל שם שמים על החגיגה, כך חל

'יחיאלנו צל ידו תחת כנפי השכינה', שביוהכ"פ מזכירים ומבקשים שמירה בזכות הסוכה.

כח. עוד דרשו חז"ל (שה"ר ב יט) את הפסוק ('שה"ש ב ו) 'שמאלו תחת לראשי - זו סוכה, וימינו תחבקני - זה ענן שכינה לעתיד לבא', וביאר האר"י ז"ל ב'פרי עץ חיים' (שער חג הסוכות פ"ד) על פי מאמרים (סוכה ז:) ששיעור הכשר סוכה הוא שתי דפנות כהלכתן ושלישית אפילו טפח, והוא כעין צורת חיבוק שמחבק איש את רעהו, דהא כמו כן בזרועו של אדם יש שלשה פרקים, א' היא הפרק הסמוך לכתף, ופרק הזרוע עצמו, ופרק של אצבעות, וכביכול הקב"ה מחבק את ישראל בסוכה ביד ימינו על ידי שלש דפנות כשהשלישית הכשירה בטפח. והדברים נוראים על גודל הקרבה והאהבה שמתעוררת מהקב"ה לישראל. **כט.** וביותר, ב'תורת כהנים' (אמור יב) יש 'הווה אמינא' שצריך לבנות את הסוכה בהר הבית, דדרש התם 'חג הסוכות שבעת ימים לה' - יכול תהיה חגיגה וסוכה לגבוה', ופירש הראב"ד (שם בשולי הגליון) פירוש, שיעשה סוכה בהר הבית ויקדש אותה לשמים (דומיא דחגיגה שמקריבה בבית המקדש), אלא שלמדו מהפסוק 'חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים' - חגיגה לגבוה וסוכה להדיט. נמצא שכה שגבה קדושת הסוכה שהיה 'הוא אמינא' להצריך לבנות

קבא ה) ה' צלך' שבמו שכל תנועה הוה שיתנהגו כן למעלה - שיתנהגו
שהאדם עושה נראים תנועותיו בצל, עמו כמידתו. וזהו ענין הסוכה, שאנו
כיו"ב מעורר האדם בהנהגתו בעולם עושין בדוגמת סוכה עליונה, ולכן

את הסוכה דייקא במקום המקדש, והיינו, שקדושת הסוכה היא כקדושת
בית המקדש.

וכך אמרו משמיה דהגר"ח קנייבסקי זצ"ל לדייק בלשון המקרא בפרשת
המועדות שבחומש דברים (טז ז-טו), שם נאמר לגבי קרבן פסח 'לא תוכל
לזבוח את הפסח באחד שעריך אשר ה' אלוךך נותן לך, כי אם אל המקום
אשר יבחר ה' אלוךך לשכן שמו שם תזבח את הפסח' וגו', כיו"ב כתיב גם
לגבי חג השבועות 'ועשית חג שבועות וגו', ושמחת לפני ה' אלוךך וכו'
במקום אשר יבחר ה' אלוךך לשכן שמו שם', אכן בעניין חג הסוכות נאמר
'חג הסוכות תעשה לך וגו', שבעת ימים תחוג לה' אלוךך במקום אשר יבחר
ה'', וכל המעיין ישים אל ליבו שאף שלגבי פסח ושבועות כתיב 'במקום אשר
יבחר ה' אלוךך לשכן שמו' אך בעניין סוכות לא כתיב אלא 'במקום אשר
יבחר ה'' ותו לא מיד, והטעם בזה, כי בחג הסוכות הקב"ה משכן שמו בכל
סוכה וסוכה ולא דווקא בבית המקדש, אלא בכל סוכה יש השראת השכינה
כמו בבית המקדש, אלא שצריך להקריב את הקרבנות בבית המקדש שהוא
המקום בו בחר ה' להקריב קרבנותיו, אך לענין 'לשכן שמו שם' זאת לאו
דווקא במקום המקדש אלא בכל סוכה וסוכה באשר היא.

ואף 'להלכה' מצינו שיש לנהוג קדושה בסוכה כמו בבית המקדש, וכמו
שכתב ה'פרי מגדים' לאסור לעשות הסוכה קפנדריא דומיא דקדושת המקדש
(כדאיתא בברכות נד.), וכ"ש שרקיפה אסורה מקל וחומר.

ומהאי טעמא יש במקובלים (פרי עץ חיים שער חג הסוכות סוף פ"ג) שיש להיזהר
לאכול בסוכה על שלחן של ארבע רגלים, דומיא דשלחן הפנים שהיה עשוי
מארבע רגלים, ישמע חכם ויוסף לקח בקדושת המקדש השורה בסוכה.
גם כל שמה של 'סוכה' מורה על שם שמים שחל עליה, וכדאיתא בזוהר
הק' (תק"ז ב:) ש'סוכה' היא כמנין שם הוי"ה ואדנ"י (כמנין צ"א).

הוסיף לפי"ז ה'קב הישר' (פרק צה) וז"ל, ולכן אנו מתפללין (ברכת השכיבנו
בתפילת ערבית) 'ופרוס עלינו סוכת שלומך', כי בזכות הסוכה שאנו מקיימין
אותה יהיה השם שלם וכסא הכבוד יהיה שלם. עוד כתב בהמשך דבריו 'שכל
זמן שהסוכה היא נעשית כהלכתה ובטהרה וכו' אז הסוכה היא מרכבה
להקב"ה ושכינתיה, וסוכה היא במקום בית המקדש מעט, כי בית המקדש
נקרא 'סוכת שלם'.

נקראת 'צל סוכה' שסוכה דידן היא כדמיון ודוגמת סוכה עליונה היינו שהאדם מכין סוכה מעצים ואבנים בעולם הזה ועל ידי זה זוכה לשבת בצל של הסוכה העליונה, 'והגם שאין ערך ודמיון כלל עם כל זה מוכרח לומר כן'.

כתב ב'יסוד יוסף' (פרק עז) 'היושב בסוכה ולומד או מתפלל, הרי הוא יושב ממש בתוך עולמות עליונים, שכל עולם נקרא יום, כידוע, וזהו דכתיב (ויקרא כג מב) 'בסוכות תשבו שבעת ימים' פירוש שהאדם נכנס בשבעה עולמות עליונים בימי החג.

ביו"ב כתב ב'עירות דבש' (חלק א דרוש ו) 'כי סוכה עשויה לענן ה' יומם על הסוכה, ואף שאין נראה, מ"מ ברור ואמת, מי שיושבים בסוכה לשמה ועוסקים בתורה ושמים בחג במצוה ושמתח מועדות, שענן ה' חופף למעלה מעלה, עין ראתה ותאשרונו'.

הנה כתב הרמ"א (או"ח א א) כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדיבורו במושב המלך. והנה, אף שדברי הרמ"א נסובו על כל יהודי באשר הוא, מ"מ ביתר שאת ועז יאמר כן גבי היושב בצל סוכה, שהוא יושב בבית המלך. וכך כתב ה'ראשית חכמה' (שער הקדושה פ"ה) 'וכן היה מנהג מורי ע"ה [הרמ"ק], שלא לדבר בתוך הסוכה בימי חג הסוכות אלא בדברי תורה, כי מצות סוכה קדושתה גדולה, והעד שעצי סוכה חל עליהם קדושה ואסורים כל שבעה'.

ויזכור מה שהביא ב'משנה ברורה' (תרל"ט סק"ב) 'ולפי שקדושת הסוכה גדולה מאוד ראוי למעט בה בדברי חול, ולדבר בה כי אם קדושה

ל. הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (שחז"מ"ס תרע"ג) מבאר מדוע אין נוהגים לומר 'שלום עליכם' בליל ש"ק בחוה"מ סוכות, ומוסיף עוד ע"פ מה שהגיד אביו הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע בשם רבותיו שאם יבוא מלאך למקום שבני ישראל מתקבצים ומתאספים יתבטל המלאך מחמת פחד ה', שהרי אמרו (סנהדרין לט.) 'כל בי עשרה שכינתא שריא', ולכן אינו יכול להישאר שם 'על אחת כמה וכמה שיש לומר, שאין ביכולת המלאך לבוא אל הסוכה מפני פחד ה' ומהדר גאוונו, כי חל שם שמים על הסוכה, והאושפזין גבוהין הרבה מן המלאכים כידוע, א"כ אין מקום לאמצעים', כי בסוכה גדולה מעלת כל יחיד ויחיד מישראל שאין המלאך יכול להגיע אליו, כי הוא יתבטל מגודל הקדושה השורה שם, ובזה תוכחת מגולה לכל איש היושב בסוכה לידע מה שלפניו, עכ"ל.

ובהיחבא כדי שלא יפריעו המקטרגים והמשמינים, אבל בסוכות שאנו יושבים ומתייחדים בצילא דמהימנותא, לכן אין ביד המקטרגים להיכנס פנימה לא, ממילא יש בידינו לשאוג ולבקש ישועה, שהרי אין מי שיעכב בעדינו

(הובא בהקדמת הרה"ק החקל יצחק מספינקא זי"ע לספר אמרי יוסף, בראשית אות ב).

ואכן מצינו לצדיקי הדורות שהפלינו בגדל מצוות סוכה אשר על ידה ניתן להיפטר מכל עקתין בישין ברוחניות לב ובגשמיות, ולזכות לחיים טובים בשמחה ובשלום, ולפרנסה

ותורה, וכ"ש שיהיה זהיר מלדבר שם לשה"ר ורכילות ושאר דיבורים האסורים, וב'ביכורי יעקב' (סימן תרל"ט סק"ב) מביא ג"ם הזהיר בשל"ה מאד שלא לכעוס בסוכה'.

כי אתה ה' מחסי - סגולות מצות סוכה הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע פירש במה שאומרים (בהושענות, אם אני הומה) 'שואנים הושע נא', והלא 'וכל מאמינים שהוא עונה לחש', וא"כ מדוע שואנים 'הושע נא', אלא, כי אכן, בר"ה ויוהכ"פ יש להתפלל בלחש

לא. וכדאיתא בזוה"ק (ח"ג ק: שאומרים קודם התקיעות) שיעקב ברח מעשו אל תוך הסוכה. וכה כתב ב'שער הכוונות' (ענין סוכות דרוש ד, עי"ש) להאריז"ל, 'ענין הסוכה הוא, שאנחנו ישראל בני מלכים עושים סוכה ויושבים בצל אור המקיף ההוא המתפשטת בה המקיף וסובב אותה כעין סוכה, כדי שנמשיך אלינו מן האור המקיף ההוא, ומבואר ב'בני יששכר' (חודש תשרי מאמר י אות ז) שעל ידי הארת אור מקיף בורחים כל החיצונים, ומסמיך ליה מן הכתוב (דברים כח י) 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך', עליך דייקא - פירוש באור מקיף, ואז מתייראים החיצונים מן אור המקיף, 'כי הם חיצונים ואין להם מקיף, בסוד הכתוב (בראשית ג א) 'והנחש היה ערום', ודי בזה למשכיל'. ומוסיף לפי זה, דכל מה שהאדם מדקדק ביותר ומחמיר ביותר באופני עשיית המצוות הוא מאיר ביותר ברחוק את האור מקיף. ודבר ברור, שכל אחד ואחד זוכה לכך בשעה שהוא יושב בסוכה, ואין שום חילוק בין צדיק גמור המכיר ב'סודות התורה' ליהודי פשוט המכוון לעשות רצון ה' על ידי ישיבתו בצילא דמהימנותא, כי כולם זוכים להינצל מכל החיצונים.

לב. כמה מעלות טובות יש במצוות הסוכה להשפיע רוממות וקדושה על האיש היהודי.

א. להינצל מידי עשו וכל כוחות הרע. וכדאיתא בזוה"ק (ח"ג קא.) 'מה כתיב (בראשית לג יז) ויעקב נסע ספֿתָה ויבן לו בית וכו' על כן קרא שם המקום סוכות, כיון דיתבו בסוכות הא אשתזיבו מן מקטרגא וקוב"ה חדי בבנוי'. ורמז

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

לה הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (אושפיזא דיעקב אות א) 'סכך' ר"ת 'כי סבבוני כלבים' (תהילים כב יז), ו'כלב' רומז לעשו (זוה"ק ח"ג קכד.), כמו כן 'וברוב גאונך תהרוס קמיך' (שמות טו ז) ס"ת 'סכך'.

והדברים אמורים 'להלכה ולמעשה, וכמו שכתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תער"ד ד"ה בזה"ק) 'וכמו ששמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר זצללה"ה (ה"ה האבני נזר) שאין לקרות קריאת שמע שעל המטה בסוכה אלא פרשה ראשונה לבד, כמו בליל שימורים'. ומן העניין להביא עוד מה שכתב ב'מעשה רב' (אות רכא) ששאלו את הגר"א אם מותר לישון בסוכה יחידי, והשיב 'שומר מצוה לא ידע דבר רע'. ב. להיושע מידי היצר הרע. וכדברי הרה"ק ה'מגן אברהם' מטריסק זי"ע (ד"ה וסוכה תהיה), כי סוכה ר"ת סומך לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים, לכל אותם שהיה להם נפילה והרי הם 'כפופים', שעל ידי קדושת הסוכה יש לכולם תקומה וזקיפה. ואילו הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (אות כז) פירש בלישנא דגמ' (סוכה ב.) 'אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי', שמשמע שצריך לצאת כל שבעת הימים מדירת קבע, ולכאורה הרי אינו יצא כל השבעה ימים אלא רק ביום הראשון לבדו ושוב קובע דירתו בסוכה לכל משך ימי החג, אלא נרמז כאן שכל שבעת הימים יצא מדירתו הקבועה בהבלי הזמן, ושבעת הימים הם כנגד שבעת שמותיו של היצר הרע (סוכה נב.), שבסגולת כל יום להוציא מבחינה אחרת של היצר הרע.

ג. הארת הקדושה. כמו שכתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ז ד"ה מצות) שכתב מצות הסוכה נותנת ברכה והארת קדושה לדירת האדם, ובזה מפרש מה שנאמר למען ידעו דורותיכם שהוא מלשון דירה, ש'כיון שהמצוה בדירה נשאר ממנה ברכה לדירת האדם'.

סגולות נפלאות מצינו בכח מצות הסוכה לעזור להגן ולהושיע בכל הענינים, א. להינצל מכל צער חולי ומכאוב. כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (מועדים הוש"ר) לרמז בדברי חז"ל (סוכה כה): 'מצטער פטור מן הסוכה', שבסגולת מצות סוכה אפשר להיפטר מצערו ומצוקותיו, והיינו 'מצטער פטור' נפטר מצרותיו על ידי מצות 'סוכה', וזהו נמי מה ששנינו שם (דף כה.) 'חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה' - שיהיו נפטרין מכל חולי ומכאוב, ויתרפאו רפואת הנפש ורפואת הגוף על ידי הסוכה, אמן.

וע"י קיום מצות סוכה יקרע גזר דינו שפסקו עליו בימים הנוראים, וכך אמר הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע, דאע"פ שפסקו עליו 'חייב' בר"ה ויוהכ"פ יכול על ידי קיום מצות סוכה להפך את 'חייב' לר"ת של (תהלים קמט ה) 'יעלזו חסידים ב'כבוד ירננו'.

ובנותן טעם להביא דברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרנ"ג ד"ה איתא בזה"ק) שכל פסוק זה נדרש על חג הסוכות, שכן 'יעלזו חסידים בכבוד' היינו בענני

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת לא

גדולה בהרחבה. כלל הדברים הוא כמו שדרש הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע (ד"ה בסוכות תשבו) בלשון הכתוב (תהלים כו ה) 'כי יצפנני בסוכו ביום רעה יסתירני, וז"ל, שעל ידי מצות סוכה שבני ישראל מקיימים עי"ז המה נסתרים מכל הרעות ונמתקים כל

הדינים בחסדים ורחמים גמורים, ונשפעים כל הטובות והברכות על כל ישראל בכלל ובפרט ברוחניות ובגשמיות, עכ"ל.

גם עצם ימי החג הם ימי רחמים וחסדים גדולים, וכך כתב הגר"א

הכבוד (והסוכה היא כנגד אותם עננים) וכן 'ירננו על משכבותם' – כי המצוה היחידה שמקיימים בשעת השינה היא לישון בסוכה.

ב. אריכות ימים. כמו שאמר הרה"ק מראפשיץ זי"ע (ליקוטים לסוכות והו"ר ד"ה כל), שהמקיים מצות סוכה זוכה לאריכות ימים, ורמזו בפסוק 'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות', דתיבת 'אזרח' עולה בגימטריא כמנין 'גבורה' (216), שהבטיח השי"ת, שכל היושבים בסוכה יהיו אזרחים וזקנים, ולכן אזרח בגימטריא 'גבורה', שיגיע לגבורות, כמו שכתוב (תהלים צ י) 'ואם בגבורות שמונים שנה'. ג. גם יזכה לרפואה. וכמו שרמזו לה הרה"ק ה"סוד העבודה זי"ע בלשון הכתוב (דברים לב לט) 'מחצתי ואני ארפא', שעל ידי 'מחיצות' הסוכה יזכה שיתקיים בו 'ואני ארפא' (הובא בתורת אבות).

ד. לפרנסה טובה. וכך כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה זי"ע (לסוכות), וז"ל. במשנה פרק ב לסוכה (כח.) מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית. הנראה לרמז בזה על פי מה שנתבאר כי על ידי שהיה יושב בסוכה היה ממשיך השפעות טובות על שולחנו (רמז לפרנסתו של אדם) של כל השנה בתוך הבית שלא יחסר כלל. וזה גם כן מה שאמר (שם כט.) מנא מיכלא חוץ לסוכה, פי' כח הסוכה להמשיך שפע פרנסה לכל אחד ואחד גם חוץ לסוכה כאשר יהיה בביתו כל השנה.

ה. שלום ושלוחה יהיו מנת חלקו. כתב ב'כף החיים' (סימן תרכו סק"ו) בשם ה'יפה ללב' (ח"ה אות ג) 'מאן דזהיר במצות סוכה, ולעשותה כתיקונה, מובטח לו שלא יהיה מריבה בתוך ביתו כל אותה שנה', ובספר 'סגולת ישראל' (מערכת מ אות יח) מביא סגולה להינצל ממחלוקת 'ילמוד מסכת סוכה [בכל ימות השנה], וזהו תצפנם בסוכה מריב לשונות' (תהילים לא כא).

וכן מקובל בשם הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע שבכל ימות השנה למד מסכת סוכה, ואמר שלימוד זה מסוגל שישכין ה' מנוחה ושלום בתוך ביתו, וממילא גם תבוא הגאולה השלימה כאשר יפרוש ה' סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים.

(קול אליהו אמור) וז"ל. בגמרא במס' סוכה (דף כח:): 'הי' גשמים יורדים בחג וכו' משלו משל לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון של מים על פניו, ויש לדקדק מדוע לא אמר כפשוטו משל לעבד שבא ליתן כוס לרבו. אכן יבואר עם מה שנודע כי ראש השנה ויום הכפורים המה ימי הרין, ואחריהם ימי החג במצוות לקחת הלולב וישיבת הסוכה - והימים האלה המה ימי רחמים להמתיק הדינים ע"י המצוות המקיפות אותנו ואשר אנחנו ממלאים ידינו ברכה בימים ההם... וזאת נודע כי המזיגה הוא עירוב מים ביין להמתיק את חריפותו שיהי' ראוי לשתייה, וזהו ענין המשל לעבד שבא למזוג כוס לרבו - היינו לבטל חריפותו... עכ"ל. נמצינו למדים שאף אם חרצו עליו דינו לרעה ח"ו בימים הנוראים בידו להמתיק עתה את הגזירה לחסדים טובים.

האוחז ביד - תוקף קדושת ארבעת המינים וסגולתם הנפלאה

בתיב (ויקרא כג ט), 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וכפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל'. ואיתא במדרש (ויק"ר ל ט), 'פרי עץ הדר' זה הקב"ה שכתוב בו (תהלים קד א) 'הוד והדר לבשת'. 'כפות תמרים' זה הקב"ה שכתוב בו (שם צב ג) 'צדיק כתמר יפרח', 'וענף עץ עבות' זה הקב"ה דכתיב (זכריה א ח) 'והוא עומד בין ההדסים'. 'וערבי נחל' זה הקב"ה דכתיב ביה (תהלים סח ה) 'סולו לרוכב בערבות ביה-שמו', נמצא שכל הדר' מינים מרמזים על הקב"ה בכבודו ובעצמו, וכשאנו נוטלים אותם הרי אנו כביכול נוטלים אותו יתב"ש"ל.

ולפי זה כתב ב'רביד הזהב' (להרה"ק רבי ישראל דוב גילערנשטער מיאשניצא

לג. ב'בית יוסף' (סימן תרנא סעיף יב) מביא בשם הריקנטי (פרשת אמור ד"ה ולקחת), שצריך להחזיק את האתרוג יחד (צמוד) עם שאר המינים, 'וסוד זה נגלה אלי בחלום בליל יום טוב ראשון של חג הסוכות, בהתאכסן אצלי חסיד אחד אשכנזי, שמו הרב ר' יצחק, ראיתי בחלום שהיה כותב השם ביו"ד ה"א, והיה מרחיק ה"א אחרונה מן השלש אותיות הראשונות, ואמרתי לו, מה זה עשית, והשיב כך נוהגים במקומנו, ואני מחיתי בו וכתבתי אותו שלם, ואשתומם על המראה ואין מבין, למחר בעת נטילת לולב ראיתי שלא היה [רבי יצחק] מנענע רק הלולב ומיניו בלא אתרוג (היינו שלא נטלם בצוותא חדא), והבנתי פתרון חלומי וחזר בו, ומסמיך לכך דברי חז"ל הנזכרים, שכל הארבעה מינים מרמזים על הקב"ה, לכן צריך ליטלם ביחד.

בענין זה הובא משם הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע, שלכן נהגו לעשות 'קושיקלאך', ותוחבים בהם ההדסים והערבות יחד עם הלולב, כי כשם שיש

בקבלה, שעל אותן ארבעה מינים אין שולט עליהם שום שר בדרך שאר המינים, והוא הוראה נפלאה לישראל שאינם נתונים תחת השרים לה, ומבאר דבריהם על פי מה שאמרו (בר"ר י ו) 'אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע, שִׁמְכָה אותו ואומר לו גדל', ובמינים אלו ליכא שרים הממונים עליהם, וכל גדילתם אינם אלא

זי"ע, כי תצא ד"ה אופן ב') דברים נוראים בשם רבו הרה"ק מראפשיץ זי"ע, וז"ל. שמעתי מפה אדומ"ו הקדוש זי"ע, גבי ארבעה מינים שבלולב, שהם נגד השם הוי"ה ב"ה, ולוקח האדם בידו ועושה בו כביכול רצונו ל"ד.

כתב הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (תשרי מאמר י כד) בשם הקדמונים (עי' בראש דוד להחיד"א פרשת אמור) שכתבו

ליזהר בכתובת שם הוי"ה שלא יתפרדו האותיות זו מזו, כמו כן צריך נמי להשגיח לבל יהיו דבוקים האותיות יחד יותר מדאי, כי גם זה פוסל בכתובה, ולכן מפרידים ועושים כיסים לכל מין למען יהא ניכר כל מין ומין לעצמו.

מין הבאר

הרה"ק 'שפת אמת' זי"ע (תרנ"ח ד"ה במדרש) מפרש בנוסח הברכה בשמו"ע (מחיה מתים) 'מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה', מלך ממית ומחיה - זה ראש השנה ויוהכ"פ שהקב"ה מלך מלכי המלכים יושב על כיסא מלכותו במשפט וחותר קצבת חיים לכל ברואיו, ומצמיח ישועה - בחג הסוכות, שאפשר אז לפעול ישועות ולבטל את הגזירות רעות, וכל המשפט בראש השנה היה להצמיח ישועה זו. ואולי לכן אומרים 'הושענות' בחג הסוכות, כי אפשר אז לזכות לישועות גדולות ונפלאות בימים נעלים אלו.

לד. וכעין זה מביא בספר 'חמדה גנוזה' (ח"ב ע' מז) בשם חותנו הרה"ק ממעליץ זי"ע, שהרה"ק מראפשיץ זי"ע היה אומר בכל שנה בהושענא רבא 'והנה יש מאמר בפי העולם, אם אני אוחד אותך בידי אז אני תקיף ממך, ומוכרח אתה לשמוע לי, כן הוא כעת שאנחנו אוחדים את השי"ת בידינו כביכול מוכרח השי"ת לשמוע תפילתנו'.

לה. הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (קלח.) אמר, ש'ערבה' עולה בגמטריא כמנין 'זרע' (-277), שנטילת הלולב עם ערבה (וכן נטילתה בהושענא רבא) מסוגלת לזש"ק ולזרע ברך ה'. ומקורו בפרי עץ חיים שער הלולב פ"ג (עיי' אמ"פ השלם תס"ה, שצריך לבשל את הערבה ועיי"ש), ולפי דבריהם יומתק מאד, שהרי אמרו (תענית ב.) 'שלשה מפתחות בידו של הקב"ה, שלא נמסרו ביד שליח, וחדא

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

בהשגחתו יתב"ש, לכן יכול לבוא לידי דביקות בעת קיום מצוה זו.

כתב הרא"ש (סוכה פ"ג כו) בשם הירושלמי דהנענועים בהלל הם כדי לנענע בחו של קטיגור. וכן כתב המהרש"א (ח"א סוכה לח. ד"ה ממצי) שנענוע הלולב בא לעצור 'בח הטומאה מסמרא דשמאלא דסמנא', היינו לבטל כח הרע שלא יוכל לקטרגו.

כתב הרה"ק מרימינוב זי"ע (מנחם ציון האזינו) וז"ל, בימי החג אנו נוטלים ארבעה מינים שהם כמו מכבדות, לבבד ולטאטא בהם כל רשעי ארץ,

שאנחנו בני ישראל עומדים עלינו מקטרגים הרבה בכל דור ודור משבעים אומות וכו', ודבר זה הוא אמת ויציב גמור, כמו שהייתי רואה אותו למראה עינים, שכל ישראל (יהודי) בורא לעצמו שבועים אומות (בכל פעם שהוא עובר על ציווי השי"ת) וצריך להכניעם, על כן אנו נוטלין הארבעה מינים הללו, ונלחמים בהם עם כל המקטרגים והמעיקים, שד' מינים הללו הם הכלי זיין שלנו (תיקו"ז כט.), ובהם מוליך ומביא מעלה ומוריד, שכל מקום שיש שם מקטרג ומשטין על ישראל כולם יפלו תחת רגלינו ולא יוכלו קום, עכ"ל.

מינייהו מפתח של חיה, אמור מעתה, דכיון שדרשו 'וערבי נחל - זה הקב"ה' והיא לא נמסרה ביד שליח על כן בשכר מצוה זו זוכים מדה במדה לדבר אשר המפתחות נמסרות בידו יתב"ש.

לו. ויתבאר הדבר במשל למה הדבר דומה, מעשה בילד קטן שהצליח לטפס על גג הבית העשוי רעפים מונחים זה על גבי זה באופן משופע, ראוי זאת עוברי אורח ונחרדו לנפשם, כי ברגע קטן יכול הילד להחליק ח"ו וליפול מהגג עדי ארץ... מיד מיהרו לשטוח כרים וכסתות (מזוונים) סביבות הבית לכל צדדיו, בכדי להגן עליו ולמען לא יחבט מהקרקע, ואף החישו את אנשי ההצלה שיורידוהו משם בסולמות הגבוהים שברשותם, זה הכלל, הכל רועדים ומפחדים חוץ מאחד - הילד עצמו המטייל על הגג להנאתו הלך וחזור כי אינו מבין את גודל הסכנה שהוא שרוי בה...

כדבר הזה ייאמר לדידן, זה עתה עברו עלינו 'הימים הנוראים', בהם נכתב ונחתם גזר דינו של כל אחד ואחד עד לר"ה תשפ"ח, ומי יודע מה נכתב עליו... אלא שטחו עינינו והננו ששים ושמחים כאותו תינוק שעל ראש הבית... אך עדיין הדבר מסור בידינו להכין דרכי הצלה, ולזאת תקנו חז"ל את ה'נענועים' לבטל רוחות רעות וכל מיני גזירות קשות ולהמתיקם לרחמים, בטרם ימסרו ה'פתקים' בהושע"ר...

לז. עוד מסגולות ארבעת המינים הוא כמו שכתב ב'אליה רבה' (תרמה ס"א) 'לולב בגימטריא ל"ו ל"ב, כלומר ל"ו צדיקים בכל דור, ונגד ל"ו מסכתות,

ברכת מועדך - להמשיך מימי החג לכל השנה כולה

עולם (כדוגמת נחלה הבאה לאחר שהמוריש עזב את העולם).

וצריך האדם לבקש שאכן יזכה להמשיך את קדושת המועד

גם לשאר ימות השנה, וכמו שפירש ה'אבודרהם' (סדר ערבית של פסח) נוסח הבקשה 'והשיאנו ה' אלוקינו' שהוא מלשון משא, והיינו שמתפללים מאת

ה' שיטעין ועמים עלינו משא של קדושה יותר ממה שיש בידינו לקבל (ואז יזכה לפירוש האחר של 'והשיאנו' שמשמעו מלשון 'נשיאת ראש'). עוד פירש שהוא

איתא בגמ' (סוכה נג.) שבשמחת בית השואבה בחג הסוכות זרקו 'אבוקות של אור' מיד ליד, ונרמז בזה ענין המשכת האור למקומות רחוקים ולכל ימות השנה, שבעת כזאת צריך להדליק ולהבעיר את האבוקה שיהא רישומה ניכר לעולמים לח'.

הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (סוכות תר"נ ד"ה הימים) פירש נוסח התפלה (בשלש רגלים) 'והנחילנו ה' אלוקינו בשמחה ובששון מועדי קדשך',

ול"ב היינו תורה המתחלת בבי"ת ומסיים בלמ"ד, ולולב בגימטריא חיי"ם היינו תורה, [ויזכה] לבנים צדיקים שיש להם לב בתורה'.

ובמהרי"ל (הלכות לולב) כתב ש'לולב' בגי' 'חיים' לרמז שהקונה אתרוג עם לולב יפים זוכה לחיי העולם הזה והעולם הבא.

לח. איתא במשנה (יומא סו:) 'על כל סוכה וסוכה אומרים לו הרי מזון והרי מים', רמז בה הרה"ק רבי ישראל מקארלין זי"ע (המכונה ה'ינוקא') שבחג הסוכות יורד שפע גדול בעולם שיכול להספיק לאדם מחג הסוכות זה ועד חג הסוכות הבא עלינו לטובה בשנה הבאה, לכן 'פאק זיך אהן די טעשער' (מלא כיסך מברכות שמים) בשפע רב, ברוחניות ובגשמיות לכל ימות השנה.

ובזה ביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ח ד"ה שמיני) את הפסוק (שמות לד כב) 'וחג האסיף תקופת השנה', שחג הסוכות הוא 'תקופת השנה' פירוש עיקר ותוקף הקיום של כל השנה, 'ולכן נקרא חג האסיף, שאוסף בו כוח ותוקף לכל השנה'.

הסביר הרה"ק רבי אברהם יהושע פריינד זי"ע אב"ד נאסאד מדוע נקראת מצות סוכה בלשון חז"ל (ע"ז ג.) 'מצוה קלה', דהנה בגמרא (גיטין נו:) מצינו שהיתנוש נקרא בריה קלה דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה, היינו שיש לו פה להכניס המאכל, אך אינו מוציא, ולזה רמזו בריאת שם הסוכה 'מצוה קלה' - כי יש בה סגולה, להאיר בלבבות בני ישראל ושלא יצא האור לעולם - שתמיד ישאר בתוך חדרו של הקב"ה.

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

מלשון המשנה (ר"ה כב): 'משיאין משואות', דהיינו אבוקות ולפידים, שיאיר ה' לנו ע"י ברכת המועד.

בדברים האלה פירש הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע (אמרות מהורות עניני שבועות) וז"ל. והשיאנו לשון משואות - זאלסט אונז אריין פלאקערין און אריין שיינען קדושת יו"ט (האר בנו קדושת יו"ט), לשמחה מען זאל זיך קענען נעמען א שטיקל שמחה (שנוכל לקבל לכה"פ מעט שמחה מהיו"ט).

ובל זה תלוי ביגיעתו והשקעתו של האדם בימים אלו, כי אם הוא לא יעשה מאומה באתערותא דלתתא לא יצליח לקנות בפנימיותו מן ההארה הנשפעת באתערותא דלעילא, ודומיא דאבוקה ולפיד שצריך לנער חזק כדי שיתפס האור בכולו, כן נמי צריך האדם להתעורר, 'זיך געבען א שאקל', כדי שיהא רושם של האור ניכר בו לכל ימות השנה.

לט. הנה נסדר לומר דברי הזוה"ק האלו בסוף הלילה, ומה יפה ונעים אם ישכילו ללמדו בתחילת הלילה, כי אז יגשו אל הלילה הקדוש באופן אחר לגמרי.

מ. וביאר הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל הטעם שלא נזכר בתורת הנגלה מגדולתו של יום זה שהוא יום חיתום וגמר דין, כי לפנינו בישראל היתה ידיעה זו (שיום הדין הוא) גורמת להשבית ולהפריע את העם מקיום 'ושמחת בחגך', לכן הסתירו חכמינו דבר היותו יום הדין, אבל אחר ירידת הדורות שאין רועדים וזוחלים כל כך מיום הדין, ולאידך גיסא רצו חכמינו שישכילו בני ישראל לנצל שעת הכושר זו, על כן גילו לנו קדושת היום כי הוא נורא ואיום, וגמר החתימה בו ביום הוא (הובא בהליכות שלמה לחג הסוכות עמוד רמא).

לעת חיתום - יום מסירת הפתקין כתב בזה"ק לט (ח"א רכ. בטרנס) ביום ההוא של ראש השנה נכתבים הפתקים, וכולם נמצאים באוצרו של הקב"ה, אם זוכה האדם לשוב בתשובה שלימה קורעין את האגרות הללו. ואחר כך הכין הקב"ה את יום הכיפורים כיום תשובה - אם שב הרי טוב, ואם לאו, מצוה המלך לחתום האגרות. אם זכה ועשה תשובה שאיננה בשלימות, תולים לו עד היום האחרון שהוא עצרת - יום האחרון של חג הסוכות, ואז, זכה ושב בתשובה יקרעו האגרות, ואם לאו... יצאו הפתקים בית המלך וימסרו בידי הממונים לקיים הפסק, וכבר אינם חוזרים אל המלך רק ייעשו בפועל. והרי שיום הושענא רבא הינו יום הדין' כראש השנה וכיום הכפורים.²

ואף שלבאורה משמע שהפתקים נמסרים בשמיני עצרת ולא בהוש"ר, כבר ביאר האר"י הקדוש

וביום צום כיפור יכתבון וביום הושענא רבא יחתמון.

ובתב ב'עירות רבש' (ח"א דרוש ו) 'והנה בינוניים אין נכתבים כלל בראש השנה, וביום הכיפור נכתבים, וחתימה שלהם יו"ד ימים אח"כ, וזהו סוף ב' לתשרי שהוא ליל הושענא רבא' (ומסיים, ולכך לא נכתב בתורה, כי תורה בכללה לצדיקים וכשרים נאמרה, שהחתימה שלהם ביום הכפור).

(שעה"כ ענין סוכות דרוש ו, והובא ביסוד ושורש העבודה פט"ז) 'אעפ"י שנמסרו ה'פתקין' ביום הושענא רבא, עדיין לא ניתן רשות להשליחים לפעול דבר עד שמיני עצרת' - אם ישוב מיד יקרעו אותם הפתקים^{מא}.

וכך כתב ה'רקאנטי' בפירושו על התורה (פרשת שלח) 'ולכן יש אומרים ביום הושענא 'יחתמון', היינו שאמרו בפייט בראש השנה ישפוטון,

יש להוסיף נופך ביתר שאת, דאף בדורות הראשונים היה דבר הדין והמשפט ידוע ליודעי חן אלו חסידים ואנשי מעשה, והם ידעו איך לרצות את בוראם על ידי 'אבוקות של אור' ושמחה יתירה, כי השמחה היתה נעשית מתוך פחד ויראה, ובכך היו מרקדין ומבטלין כל הדינין דמעיקין, בבחינת 'שמחתי מתוך יראתי', אבל בדורות האחרונים איכא למיחש שמא מתוך השמחה יבואו לידי קלות ראש חלילה, לכן ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון יראת שמים, וכדי לעוררם גילו חז"ל רז זה, דאיכא דינא בעלמא בהאי יומא.

מא. אלא דיש דעות בין המקובלים האם ניתן רשות לשליחים בעלות השחר דשמיני עצרת או בתפילת מוסף.

מין הבאר

בספר 'הליכות שלמה' (לחג הסוכות עמוד רמא) הביאו ממנהגי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בלילה הזה, וז"ל. 'מתחילת ליל הושענא רבא היתה הנהגת רבינו באימה ויראה כבימים הנוראים, ומשעת צאת הלבנה עסק רוב שעות הלילה באמירת תהלים בהתעוררות רבה, ואף בימי זקנותו קם ממשכבו כמה פעמים במשך הלילה והמשיך באמירת תהלים, וכן זירז לבני ביתו שירבו באמירת תהלים וכו', ושנים רבות התפלל ביום זה תפלת שחרית כוותיקין', והוסיף שם, שמאד לא הוי ניחא ליה מאנשים שעלו לביתו 'ביקורי חג' לקבל פניו בלילה הזה, ואף עם אלו שבאו דיבר רק בקוצר אמרים, ומיד בתום שיחתו עמם חזר לאמירת תהלים.

זוה' לשון ה'סדר היום' (סדר יום הוש"ר) ולהיות היום הזה נורא מאד, ובו נחתמים כל הספרים כולם, והפסקי דינים ניתנים ביד כל תובע ומשטין, לכן צריך להרבות בו צדקה תפלה ותחנונים, לעורר הרחמים העליונים שירחמו עלינו, ויחתמו אותנו בספר חיים ובספר צדיקים לגאולה וישועה, עכ"ל.

הן הן הדברים אשר הביא השל"ה הק' (תחילת מס' ר"ה) בשם הקדמונים, שנתנו סימן בפסוק (עמוס ג ד) 'אריה שאג מי לא יירא', אריה ר"ת א"לול ר'אש השנה י'ום כיפור ה'ושענא רבא, כי גם בהאי יומא שואג האריה 'ומי לא יירא' מפחד הדין.

גם מצינו שיש בו מחילת עוונות דומיא דיום הכפורים, וכמו שכתב ב'מטה משה' (סימן תתקנו) מחז"ל, אמר הקב"ה לאברהם, אני יחיד ואתה יחיד, אתן לבניך יום המיוחד לכפר בו עונותם, וזהו הושענא רבא, אמר לו הקב"ה לאברהם אם אין כפרה לבניך בראש השנה יהיה ביום הכפורים, ואם לאו יהיה בהושענא רבא...^{מב}

איתא ב'זוה"ק' (ח"ג לב.) שבליילה הזה יכול כל אחד לראות על הצל

שלו מה יעלה בגורלו ביו השנה, אם נמצא הצל חסר יעבור עליו מרעין בישין רחמנא ליצלק, ואם צלו שלם יזכה לשנה טובה. והביאו ה'רוקח' (הלכות סוכה אות רכא) מה שנגזר בראש השנה ונחתם ביום הכיפורים - מראה בצל בהושענא רבא, ומבאר הטעם על פי ששינוי (ר"ה מז.) 'בחג נידונין על המים', ולכן 'בלילה שלפניו [צריך] לראות כמה קרקפתא דגברי צריכין לפרנסה, ומראין בצל, ואומרים המלאכים פלוני לא יחיה - הרי אינו צריך למים ולפרנסה'^{מג}, והנה, לדין יאמר כי כבר כתב הרמ"א (תרפד א) 'שאין לדקדק בזה, כדי שלא ליתרע מזליה, גם כי רבים אינם מבינים הענין על בוריו, ויותר טוב להיות תמים ולא לחקור עתידות', מיהו דבר ברור הוא שאנו עומדים בסיום הדין - וכל ה'עתיד' בשנה הבאה עלינו לטובה עומד לפנינו מנגד, ועדיין יש בידו להתנער מעפר ולהציל את נפשו.

בשפון תליא - בידינו לקרוע רוע גזר הדין ולהריק עלינו שפע רב

עוד איתא בזוה"ק (ח"ג לב.) 'תנינן, ערבה דדמיא לשפון' (ערבה הדומה לשפונים), הכי הוא ודאי בהאי יומא

מב. וכן כתב ה'מחבר' (סי' תרס"ד ס"א) ומרבים קצת בנרות כמו ביום הכיפורים. מג. ומ"מ, לעולם אל יתייאש, כי ידועים דברי 'ספר חסידים' (תמב) וז"ל, אחד לא ראה בליל הו"ר צל ראשו, והתענה הוא ואוהביו הרבה צומות ונתן צדקה הרבה, וחי כמה שנים אחרי כן כדכתיב (משלי יא ד) וצדקה תציל ממות.

להתבונן היטב בזה, כיצד דוחים את כל שאר ה'מועדים' שבירח האיתנים כר"ה ויוה"כ מחמת יום הושענא רבא, ומי נדחה מפני מי, הוי אומר קמן מפני גדול... ולא עוד, אלא שלא חששו לגרום שלא יחול ראש השנה בשבת ויבטלו תקיעת שופר בשבת, ולא טרחו אלא שלא יחול הושענא רבא בשבת, ומכאן תלמד על מעלת התפילות ונחיצותן ביום זה (והם כפיקוח נפשות ממש) עד שאי אפשר שיחול בשבת^מ, על כן 'שפכי כמים לבך'

בשפון תליא' - כלומר, ביום הזה הבל תלוי בפי האדם. ובזמן זה קודם גמר הדין, עדיין בידנו להציל כל אחד את נפשו ונפשות ביתו^מ.

בוא וראה עד היכן הדברים מגיעים, בדכתב ה'רוקח' (הל' סוכות אות רכא) שבית דין היו מדקדקים לעבר ולחסר את החודשים כפי הצורך כדי שלא יחול הושענא רבא בשבת, וכל כך למה, כי היו כובים ומתחננים על המים, לכך לא יתכן בשבת. ויש לנו

מד. הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע אמר כי 'הושענא רבא' מתפרש בג' לשונות וכולם אמת, חדא, שהקב"ה שהוא רם ונשא יושיענו, וזהו הושענא רבא, כלומר שמבקשים אנו מה'רבא' הוא הבורא יתב"ש. השני, שיושיע הקב"ה את בני ישראל עם קודש המכונים 'בני בכורי ישראל', (שמות ד כב), ולפי"ז יתפרש הושענא את 'רבא'. ועוד זאת בתראי, שיושיע אותנו הקב"ה בישועה גדולה ובגאולה שלימה ורבתיית שכולנו מצפים ומחכים לה. מה. ומעתה יתבאר היטב מה שמסופר על הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע שנכנס לבית המדרש בליל הושענא רבא, וראה שני אברכים המשווחים ביניהם שיחת חולין, מיד ניגש אליהם ואמר להם, מסתמא הנכם מדברים עניינים דחופים עד מאד שאי אפשר לדחות אותם מחמת חשיבותם, אולם מכל מקום היה עדיף טפי אם הייתם משוחחים בענין דחוף זה בעת תפלת 'כל נדרי' מאשר בלילה קדוש זה... כי אכן חובת היום בתפילה אפילו יותר מיום הכפורים.

פעם נכנסו קבוצת אברכים דורשים ומבקשים אל החסיד המפורסם רבי אליהו ראטה ז"ל (מנכ"י הדעת שבירושלים, ומשמשו בקודש של הרה"ק רבי שלום'קה מזוועהיל זי"ע) בליל הושענא רבא, וביקשו לשמוע ממנו דברי חיזוק, מיד נענה בסערת לבו - אין הזמן פנוי אפילו לשיחות חיזוק וכיוצא בהן, מהרו וקחו ספרי תהלים בידיכם והתפללו... כי חובה לנצל רגעים ושעות אלו במלואם, כי הזמן בוער כאש, ואסור לבזבז שעת כושר כזו.

ה'מגיד מדובנא' נשא משלו למה הדבר דומה, לשתי מדינות שבמשך שנים רבות היו המלכים לוחמים ורבים זה עם זה על גבולות המדינות, זה אומר

עיר ספר זו שייכת לי, וזה אומר שהיא שייכת לו, ומלחמה זו היתה עקובה מדם וגבתה קרבנות רבות משני הצדדים, כי למשך תקופה אחת ניצח האחד ואח"כ גבר השני וחוזר חלילה, ולא הגיעו מעולם להכרעה ברורה, עד שבליט ברירה החליטו שני המלכים שחייבים לסיים את המלחמה אחת ולתמיד, ונמנו וגמרו שכל מלך ישלח אחד מגיבוריו לחזית, ויכרו שם בור עמוק, ומי שיצליח להפיל את השני לבור הוא המנצח במלחמה לצמיתות, ועיר הספר תהיה תחת שליטתו לעולמי עולמים. וכן עשו, כל מדינה בחרה לעצמו גיבור עצום וקבעו להם יום שבו יתאבקו זה עם זה בפני קהל ועדה, כדי שסוף סוף יסתיימו המלחמות המיותרות, ואכן ביום ההוא הגיעו הרבה אנשים להסתכל ולראות מי ינצח במלחמה, והנה בתחילת המלחמה היה נראה שהצד האחד מנצח, כי הנציג שלהם משך בכח את הגיבור של המדינה השנייה עד לפתח הבור, אך בהיותו שם התגבר השני והפיל את הראשון לתוך הבור, והוכרז הנצחון לבני מדינתו.

בשמחה רבה הזמין המלך את הגיבור וערך לכבודו סעודה גדולה כדי להודות לו על נצחונו, בתוך הסעודה כטוב לב המלך פנה אל הגיבור ושאלו, הן אמת שדידן נצח, אך בתחילה היה נראה שהצד השני עתיד לנצח, כי הוא גרר אותך בכח ובחוזק אל הבור ולא הצלחת להתגבר עליו, ובכל אותה העת הייתי מצטער ומודאג מאד מן התבוסה והמפלה, ואם ראינו בסוף שידך גבר ידך עליו והנך חזק יותר ממנו מדוע עשה כדבר הזה וגרמת לי להצטער... השיב לו הגיבור בחכמה, הא גופא הביא לי את הנצחון, כי נתתי לו למשוך ולגרור אותי אל פתח הבור, ובכך אפסו כוחותיו, רק עי"ז הצלחתי להתגבר עליו בפתח הבור ולהפילו לבאר שחת... והנמשל הוא במלחמת היצר הרע, שלפעמים נותן השטן לאדם לנצחו בפרטים קטנים ושונים, אולם הוא אורב לו לצד פתח הבור כדי להפילו שם ח"ו, ולכן צריך להשגיח מאד במעשיו לדעת מה העיקר ומה הטפל.

במה דברים אמורים, כלפי הושענא רבא, שלפעמים נותן היצה"ר לאדם להתעלות בר"ה וביוה"כ ואף כל ימי החג, ויתן לו להרגיש קדושה עילאה מתוך שמחת החג, אך כל כוונתו הוא להפילו בהוש"ר, כי אז יאמר לו בחלקלקות לשונו, שאינו צריך לנצל את הזמן במלואו, שהרי כבר עסק בעבודת הקודש בכל ימי החג וימים הנוראים שעברו עליו לטובה, ועתה ינוח מעט וילך בשרירות לבו, אמנם האמת דרחמנא ליצלן מהאי דעתא, וצריך להיזהר עד מאד שלא להתפתות לשמוע בקולו, שהרי הכל הולך אחר החיתום, ואם לא עכשיו אימתי, והוא כעומד על פתח בור עמוק ועל ידי חוסר זהירות עלול הוא למעוד לתוכו חלילה.

ביום זה כי כל מהות וענין חיי האדם תלויים ביום הזה^מ.
 שחייבה התורה בעונש 'על דבר אשר לא צעקה' (דברים כב כד), נמצאנו למדין מכאן 'כשהאדם יכול לצעוק ואינו צועק מקרי רצון [ולא אונס], וכן תקנו חז"ל שכל איש ישראל יצעק היום 'הושענא^מ', משמע שאם יצעוק יענה

בתב הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (הוש"ר לב) בשם זקנו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, דמצינו בנערה המאורסה

מו. הוה עובדא אצל הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע שהאריך בתפלה בהוש"ר שחל להיות בער"ש עד שכבר כמעט פנה יום, ולכן הכריזו בבית המדרש שהנשים ימהרו ויחזרו לביתם כדי להדליק נרות שבת בזמנה בטרם יעבור הזמן ולא יכשלו ח"ו בחילול שבת, ולקהל הקדוש שעמדו סביבו כחומה, פתח ואמר מנהמת לבו הטהור בקדושת היום בדרך משל, למה הדבר דומה לעיר אחת שתושביה סרחו על מלכם, ושופטי בית המשפט גזרו עליהם כליה, בצר להם התייעצו עם שרים ויועצים ונודע להם שביום פלוני נוהג המלך לטייל בגינה פלונית, ובאותה שעה אפשר לגשת אליו כדי לבקש ממנו חנינה. באותו יום התייצבו פרנסי ונכבדי העיר באותה גינה, המתינו וציפו לקראת בואו של המלך, אך חלפו שעה ושעתיים והמלך לא הופיע, אולם הם המשיכו לחכות עד שכבר נטו צללי ערב ועדיין לא ראו את הכרכרה של המלך, ומאד התעצבו אל לבם שמא הפסידו את תקוותם האחרונה. בין המשלחת היה גם פקח אחד, שאמר להם בבטחון, מי לכם עוד כהמלך בכבודו ובעצמו – שבוודאי שומר על חוקי המדינה, ואם דרכם של מלכי המדינה לטייל כאן ביום זה, בודאי שהוא שוהה כאן בקרבתנו אלא שלא גילה סודו לאיש, ומה שאין אנו רואים אותו בגלוי ובתפארתו הוא משום שהוא מסתובב בבגדים פשוטים, לכן הבה נצעק כולנו אל מלכנו שיושיענו בכל מקום שהוא, ובזאת פנה הרה"ק מסאטמאר וסיים לומר לשומעי לקחו בזעקה, עוד מעט יבא היום ויפנה, ואף שנדמה בעיני האדם שאינו זוכה לגילוי השכינה, אל יחשוב שכפי מה שנדמה לו כך הוא באמת, כי זה אינו, רק הקב"ה אתנו אע"פ שאינו נראה בעיני בשר, ולכן הבה נצעק כולנו כאחד 'הושע נא והושיעה נא אבינו אתה'... שהרי אבינו הוא בכל מקום שהוא, ועל כן 'הושע נא' מכל צרינו, כי זה העיקר והיסוד לזעוק לבורא כל עולמים מעומק הלב, געבן א געשריי צום באשעפער (לזעוק לפני ה'), ובודאי יוושע.

מז. הנה זועקים אנו הושע נא והושיעה נא אבינו אתה, ונסמך את דבר המעשה הידוע מהגאון רבי ישעי' ברדאקי זצ"ל שהיה ממייסדי הישוב בעיה"ק ירושלים, בעת אשר הפליג בספינה לעלות לארץ הקודש יחד עם

בנו ובתו הקטנים נשברה הספינה באמצע הדרך (כשכבר היו קרובים לא"י) וקפצו לים לשוט ע"פ המים, האב הגאון רבי ישעי' לקח עמו את בנו ובתו ושט יחד עמם... תוך כדי שחייתו בים הרגיש שכוחותיו אוזלים, והבין שאם ימשיך לשאת את שתייהם עליו יטבעו כולם במים אדירים, בשעה קשה זו התבונן ובירר לעצמו את ההלכה מי עדיף, את מי מהם הוא מחויב להפקיר בעבור השני, והחליט שהצלת הבן קודמת להצלת הבת כמבואר בפוסקים. בטרם עשה מעשה לעזוב את בתו הטובעת, אמר לה בלב נשבר ובחרדה, הנה ביררתי את ההלכה, וכדי להציל לכה"פ ב' נפשות הנני מוכרח לעזוב אותך לנפשך... מששמעה הבת את דברי אביה, החלה לזעוק 'אבי'... 'אבי'... אין לי על מי להישען כי אם עליך - האם תעזבני ותשליכני למצולות ים (רחם נא עלי, מבלי 'לחשוב חשבונות' שעפ"י דין יש לך לעשות כן), לשמע דבריה נודעזע האב עד מאד, והחל זועק אל ה' שיצילם מן המיצר, והרגיש מיד שהוא מקבל כוחות חדשים בעוז ותעצומות ובכוח זה המשיך לשוט עד חוף מבטחים כשכל הג' שלמים ובריאים. והמשיך לשחות עם שניהם עד החוף וניצולו כולם. כך היו מרמזים אנשי ירושלים בפסוק (תהילים סח לה) 'נתנו עוז לאלוקים' שבתפילתנו אנו נותנים כביכול עוז וכח כלפי מעלה לעזרנו ולהושיענו. וכן כתיב (שם קלא ב) 'כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי' וברש"י 'הנני עליך כמו שאין לו ידים ורגלים כגולם מוטל לנגדך, כגמול שהוא נתון עלי אמו נפשי בקרבי לנגדך כיונק על שדי אמו'. וכן פי' ב'מצודות דוד' נפשי כתינוק הנגמל משדי אמו שכל בטחונו על אמו כן בטחוני בד' (ספר מאריה דארעא דישראל תולדות חייו של הגר"ח זאנענפלד).

אף אנו נאמר זעקת הבן אל אביו אבי אבי מחייבת לפעול כל מיני ישועות - מבלי לעשות חשבונות מה מגיע לנו עפ"י דין ויושר - אלא ברחמים גדולים יושיענו ויצילנו. ע"כ, בעמדנו בזה היום הושענא רבא נזעק הושע נא והושיעה נא 'אבינו אתה' - על מי נשען אם לא עליך אבינו שבשמים, כאשר נזעק כן בוודאי נוושע ב'הושענא רבא'...

הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (ליקוטי אמרים אות יג) מבאר הטעם שאומרים תחילה 'אני והו' הושיעה נא', לאחר מכן מבקשים 'אנא הושיעה נא', שוב חוזרים ומאריכים בלשון הבקשה 'אנא א-ל נא הושע נא והושיעה נא' עד שלבסוף אומרים 'אנא א-ל נא הושע נא והושיעה נא אבינו אתה', בדרך משל לבן מלך אשר גרשו אביו מהיכל המלך, ומרוב עיתים וימים נקרעו בגדיו עד שהלך לבוש בסחבות, בבגדים מטונפים ומקורעים, והתעורר לחזור אל המלך, אך התבייש להודיע כי בן המלך הוא, על כן ביקש נדבה, ונתנו לו כפי שנותנים ל'ארחי פרחי' ולקבצנים מן השוק, אך הלה לא הסכים לקבל וביקש נדבה גדולה יותר, והסכימו למלא מבוקשו ונתנו לו מתנה מכובדת

רבות ביותר, אעפ"כ יש להם תערובות מעשים טובים, [אולם] מי שאין לו מעם וריח הוא רק תפלה בלבד, וזה שאמר (תהלים קב א) 'תפלה לעני כי יעטוף' היינו שמתעטף כולו בתפלה כמו"ש 'ואני תפילה', וזה ערב לפניו יתברך, ונקראת ערבה (וכלומר ש'ערבה' הוא מלשון 'ערב', שנוטל אחריות וערבות). ומטעם זה נקרא 'הושענא רבא', כי ביום זה נושעים בו גם השפלים שאין להם מעם וריח כנ"ל, והוא ישועה גם לדורות השפלים שלנו שאין לנו רק תפלה, וביום זה נפתח שערי תפלה בפיהם של ישראל, וזהו 'הושענא רבא', שאפשר לזכות לישועות גדולות ביום הזה, אפילו לאיש שהוא בבחינת ערבה ואין בו לא מעם ולא ריח^{מט}.

לו בוודאי. ומחויב כל אחד לצעוק אף שאינו יודע מה הוא צריך ומה חסר לו, אעפ"כ יצעוק סתם הושענא'.

יום ערבה - פתח תקווה גם למי שאין בו לא מעם ולא ריח

ואף מי שאין בו מעשים, והוא דומה לערבה שאין לה לא מעם ולא ריח, יכול לבקש ולהיענות ביום הזה^{מח}, וכמו שכתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (סוכות תר"מ ד"ה ערבה) דהנה אמרו במדרש (ויק"ר ל יב) שה'ערבה' היא כנגד מי שאין בו לא מעם ולא ריח, ומה חשיבותם של אלו, 'אך הפה שהוא עיקר כחן של ישראל - הקול קול יעקב, אם כי בוודאי קול הצדיקים שיש להם מעם וריח עולה למדרגות

יותר, אך שוב מיאן לקבל, שאלו המלך מפני מה אינו מתרצה בסכום מעות שקיבל, השיב כי קרוב הוא אליו 'ומן הדין' שיקבל כפי שנותנים לקרוב, ואכן העניק לו המלך מתנה הגונה, אך הלה חזר וטען שקרוב הוא מאוד אל המלך ואין ראוי שיקבל כפי שנותנים לקרוב רחוק, עד שלא היה יכול להתאפק וצעק מקירות ליבו הלא אתה אבי... כך בתחילה מתביישים אנו לבקש ועל כן מבקשים רק 'הושיעה נא' במתנת חנם, אך בהמשך מבקשים אנו יותר כדין קרוב על כן 'הושע נא והושיעה נא', עד שלבסוף צועקים 'אנא א-ל נא הושע נא והושיעה נא אבינו אתה', ומאחר שאנו בניך ואתה אבינו אם כן אין גבול לשיעור הנתנה, וכמה שתתן לנו אינו מספיק לגדל רחמנות האב על הבן... מח. בדרך רמז אמר הרה"ק בעל ה'אמרי אמת' זי"ע להעמיס בלשון חז"ל (שבת לא.) 'צפית לישועה', שעל האדם לצפות ולקוות להשי"ת ביום הישועה זה הושענא רבא, ושאלה זו ישאלו את האדם בבית דין של מעלה, מדוע לא 'צפית לישועה', כי גם הנבזים והשפלים במצבם הרוחני יכולים להיוושע ביום נשגב זה.

מט. כיו"ב כתב עוד הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תר"נ ד"ה ליום) וז"ל. מה שקבעו חז"ל רוב תפלות בזה היום. כבר כתבנו שנקרא הושענא רבא שיכולין

ארחם', ומשום כך הערבה שאין בה מעם וריח זוכה לישועה גדולה ולאוצר גדול משל צדיקים מפני ששופכת נפשה בתפילתה עד שמעלה חן בפני המקום ב"ה, וזהו הושענא רבא.

והושיענו אלוקי ישענו - המתקת הדינים ביום זה וביותר ע"י חביטת ערבה

כתב הרה"ק האמרי נועם זי"ע (הוש"ר אות ד) לרמז במה שנהנו להסיר הטבעות שבלולב ביום הושענא רבא (שוש"ע סימן תרס"ד ס"א), שהוא כמו

והמעם שמכונה בשם הושענא רבא יתבאר על פי מה דאיתא במדרש (שמו"ר מה ו) על הפסוק 'וחננתי את אשר אחון', באותה שעה הראה לו הקב"ה את כל האוצרות של מתן שכר שהן מתוקננין לצדיקים וכו', ואחר כך ראה אוצר גדול, אמר האוצר הזה של מי הוא, אמר לו מי שיש לו אני נותן לו משכרו, ומי שאין לו אני עושה לו חנם ונותן לו מזה, שנאמר וחנונתי את אשר אחון, למי שאני מבקש לחון, וכן 'ורחמתי את אשר

להוושע בו אפילו השפלים ודורות השפלים שהם בחי' ערבה לא טעם ולא ריח. ויש להבין א"כ מה כחם. אלא דהא כתיב (תהלים קטז ו) 'דלותי ולי יהושיע', פירוש על ידי שיודעים שהם דלים וצריכין להוושע - תבוא להם הישועה. וכ"כ חז"ל אעפ"י שאני דלה לי נאה להוושיע הוא מטעם הנ"ל... כי עיקר הישועה לדלים. ולכן עיקר הישועה שיבוא משיח צדקנו במהרה מוכן דוקא להיות בדורות השפלים.

נ. בגמרא (שם) איכא תרי טעמי למה מוליך ומביא ומנענע עם הלולב, חדא 'מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו', ועוד 'מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד, כדי לעצור טללים רעים', ובפמ"ג (משב"ז סימן תרנא סק"ב) כתב נפק"מ בין הטעמים, ופותח וכותב 'לי העני יש בכאן רמז', דלהטעם שמנענע כדי להעיד שכל ארבע רוחות שלו יתב"ש אם כן אינו צריך כי אם הולכה והבאה ולא לכסכס בעלים, אבל לטעם 'כדי לעצור' צריך טירוף וכסכוס כדי לנענע כחו של קטיגור, והגם שהוא איירי בנענועים שבכל ימי סוכות, מיהו מדבריו למדנו טעמא רבא למה בהוש"ר נוהגים להוריד ולהסיר הטבעות, שהרי ביום הזה צריך להשתיק הקטיגור ויקח הסניגור מקומו, ועל ידי הסרת הטבעות מתנענע הלולב חזק יותר.

שנה אחת פתח הרה"ק ה'קדושת יום טוב' זי"ע בקול חוצב להבות אש קודש, ואמר דברים נוקבים בדרך משל, למה הדבר דומה, לבן מלך שהלך שובב והסתובב באשפתות ולא התנהג כמעמדו הרם, לכן גרשו המלך מעל פניו והגלה אותו למדינה רחוקה, והנה בבואו לשם קיבלו אותו בני הכפרים בגסות כדרך שקיבלו שאר האנשים, וכמה שניסה להסביר להם שהוא בן

שכתוב (אסתר ח ב) 'ויסר המלך את המלך כמו שכתוב (שם ח) 'והתמו טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה בטבעת המלך, וסתם המלך רומז למרדכי, כי החותם נמצא בטבעת למלך מלכי המלכים - שנותן החותם

מלך היו לועגים לו ומבזים אותו בכל עת ובכל שעה, ולא עוד אלא כיון שניסה לשלוט ולמלוך עליהם היו מכים ומציקים לו ומלבישים אותו בבגדים צואים, למותר לפרש גודל צערו של הבן וייסורי נפשו מתוך מצבו השפל, והתחיל להתגעגע אל אביו בגעגועין עזין, ומה רבה היתה שמחתו כאשר לאחר זמן רב נודע לו שבתוך כמה שבועות יבוא המלך לבקרו, אולם גם בני הכפר שמעו על דבר ביקורו של המלך, וידעו שאם יתוודע למלך מה שעוללו לבנו יענשו קשות, על כן מיהרו והסירו ממנו את בגדיו הצואים ותחתיהם הלבישו אותו בבגדי חמודות, והתחילו לכבדו בכבוד מלכים, וכאשר הגיע המלך שמח מאד לראות את בנו לבוש בבגדי יקר ותפארת והולך בדרך טובים ומתנהג בדרכי מלוכה, עד שכבר החליט בלבו שיהא טוב לבנו שישאר עוד באותו כפר כדי שיושלם במידותיו הטובות. כאשר נודע לבן על החלטת אביו נשבר לבו בקרבו, והלך להתייעץ עם אחד מאוהביו כדת מה לעשות, והוא אכן נתן לו עצה הגונה, שימהר לפשוט את בגדיו המפוארים וילבש תחתיהם את הבגדים הצואים, ובזאת יכנס אל אביו ויגלה לו שהוא לבוש בבגדים אלו במשך כל ימות השנה, ויבקש על נפשו בתחנונים על הסבל והעינוי מבני הכפר שמתאכזרים עליו ומענים אותו בצרות קשים ומרים.

והנמשל ביאר ה'קדושת יום טוב', דהנה הנשמה יורדת לעולם הזה ובמשך כל השנה מטנף הגוף את הנשמה, וגורם לה לסבול צרות ויסורים, אולם ביום מן הימים שומע הגוף כי בא ה' לשפוט את הארץ בראש השנה, ולכן חוזר האדם בתשובה ומזדכך ומנקה את הנשמה מכל לכלוך, עד שבימים הנוראים עומד האדם באימה ויראה לפני אדון הכל ומתלבש בבגדים נאים ולבנים צחים כשלג, ואף אומר בקול רם 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' כמלאכי השרת משרתי עליון, עד שנראה בעיני הפמליא של מעלה שאין יותר טוב מחיבורם של הגוף והנשמה גם יחד, אולם הנשמה יודעת שכל הפעולות הללו אינן אלא לשעה, וכאשר יחלפו הימים הנוראים יחזור הגוף לסורו ח"ו, ולכן אנו מסירים את הטבעות מהלולב בעת תפלת הושענא רבא, להורות ולגלות דעת על גודל צערנו ושיחנו מזה שאיננו קשורים ואגודים במלך א-ל חי וקיים כדת וכנכון, וכל השנה אנו לבושים בבגדים צואים, וחוזרים בתשובה ומתוודים ומודים לפני הקב"ה בחרטה על העבר ובקבלה על העתיד שמכאן ואילך נהיה טובים באמת, ואז צועקים 'הושענא'.

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

אידי דמיפק מכרנא דמלכא קרי ליה מוצא', פירוש כיון שהוציאו אותו מכלל חיוב המס, על כן נקרא 'מוצא' כי הוצא מן המס.

וב'שיר מעון' (להגר"ש סופר, הוש"ר ד"ה במתני') מבאר בדרך רמז, דקאי על 'כרנא דמלכא דשמיא' אלו היסורים שנגזר על האדם לסבול בהאי עלמא, וידוע מה שכתב האר"י ז"ל (שער הכוונות סוכות דרוש ח) ומקורו טהור בזה"ק (פר' צו לא): שבהושענא רבא מבטלין כל הדינים בחבישת ה' ערבותא וממילא אין עוד כרנא דמלכא לשלם, ולכן היו מלקטים

לצדיקים, ואומר להם 'כתבו על היהודים וחתמו כטוב בעיניכם', ונותן הממשלה אל הצדיקים, והנה אמרו חז"ל (ויק"ר ל ט) לולב זה הקב"ה, על כן לוקחין ממנו (מהלולב) את הטבעת, להראות אשר חותם הטוב של הושענא רבא, הן לזכות והן לחוב, הכל מוסר הקב"ה לישראל לעשות כרצונם וחפצם.

שנינו בסוכה (מה). 'מצות ערבה כיצד, מקום היה למטה מירושלים ונקרא 'מוצא', יורדין לשם ומלקטין משם מורביות של ערבה', ואמרו שם בגמרא, 'מאי טעמא קרי ליה מוצא,

נא. כתב במנורת המאור, שמעתי שיש בה בערבה של הוש"ר סגולת שמירה למתכוין בה בסכנת דרכים.

ומן העניין לצייין מה שכתב בספר ליקוטי צבי (ענייני תפילת הדרך) בשם קדמון שאם נמצא על אם הדרך במקום סכנה אם יש אתו ערבה חבוטה מה טוב, ואם לאו יזכר במקום שהניחו ויאמר אני והו הושיעה נא ויראה ניסים. כעין זה כתב הכף החיים בשם ספר התניא, שהיו מניחים את הערבות החבוטות בראש מיטתן לחיבוב מצוה, וכמה יש להתבונן בדבר שאם המחזיק בערבה חבוטה ואומר אני והו הושיעה נא רואה ניסים והוא שמירה בדרך, אם כן קל וחומר בן בנו של קל וחומר למחזיק בידו אגודת ערבות ביום הושענא רבא וחובטן ואומר אני והו עד כמה שעת הכושר היא להשפיע עליו שמירה עליונה בכל העניינים.

ידוע שבימי מלחמת העולם הראשונה חילק ה'אור שמח' לאותם שנאלצו לצאת לקרב מהערבות החבוטות לשמירה ולהצלה מסעירות המלחמה, ואכן כל אותם שקבלו מידו שבו לביתם בריאים ושלימים בגוף ובנשמה, ולא מילתא זוטרתא היא כלל כידוע. ובספר המידות מביא בשם ספר יפה ללב שסגולה לפחדים אצל ילדים וכדומה, מפחד לילה וחלום, שיניח מהערבות מתחת מראשותיו וישן עליה וייעלמו הפחדים.

דינן דלהון [מסיימים את הדינים], ושראן בברכתא [ומתחילים את הברכות], דהא ליומא אחרא [שמיני עצרת] זמינן [בני ישראל] לאשתעשעא במלכא לנמלא מניה ברכאן לכל שתא [לקבל מאתו ברכות לכל השנה] ובהוא חדווא לא משתכחי במלכא אלא ישראל בלחודיהו [ובאותה שמחה לא ימצאו אלא בני ישראל לברם], ומאן דיתיב עם מלכא ונטל ליה בלחודיה כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה [וכל היושב לבדו עם המלך - יבקש ככל העולה ברצונו, וימלאו בקשתו].

נפלאים המה דברי הרמ"ע מפאנו

(מאמר חיקור הדין ח"ב סוף פכ"ז)

שלשון 'חג' מורה על חוגה ועיגול הסובב על נקודה פנימית ומרכזית, ולכן שמיני עצרת לא נקרא חג (עי' שו"ע סימן תרסח), כי כל שאר הימים

ההושענות מ'מוצא' לרמז שנפטרים ביום זה מכרנא דמלכא^{נב}.

ובך כתב הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (דף קמב:) 'ובהושענא רבא על ידי חביטת הערבה, הכל הוא בכדי להמתיק הגבורות, ושיושפע החסדים בעולם'.

עוד כתב הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (דף יז:) 'ובפרט בהושענא רבא צריך מאוד לעשות תשובה בעת חביטת הערבה, שבעת ההיא הוא גמר החתימה, וצריך האדם מאוד לעשות תשובה לפני הקב"ה, ועי"ז בורא בריה חדשה כידוע, כי ערבה בנימטריא זרע, ובנימטריא עזר'.

עכנו עוד יום אחד - הקירבה שבין ישראל לאביהם שבשמים ביום זה

איתא בזה"ק (ח"ג לב.) 'וישראל ביומא דא [בהושענא רבא] מסיימי

נב. וכיון שניתנה הרשות לדרוש יש להוסיף על דבריו, דהנה מבואר ב'ספר החינוך' (מצוה שכד) שהערבה דומה לפה, והרמז שצריך לשמור את הפה מלשון הרע, וכיוצא בזה הסביר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע מה שאמרו (סוכה לד.) בסימני הצפצפה שהיא פסולה לערבה 'עלה שלה עגול, ופיה דומה למגל', היינו שהוא מצפצף כציפור 'ועלה שלה עגול' דהיינו פתוח ואינו נזהר לסגרו כראוי, והיינו דאמרו שם 'פיה דומה למגל', היינו שדוקר את חברו בחרב פיפיות ומעליבו ומביישו, ומשום הכי הביאו את הערבות הכשרות מהעיר 'מוצא' שנפטרים שם ממס המלך מלכי המלכים, לרמז שהשומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. ואפשר שלכן נוטלים אגודה של חמש ערבות בהושענא רבא וחובטים אותה חמש פעמים, שהוא כדי לכפר ולתקן את חמשה מוצאות הפה, שהרי ערבה מורה ומרמזת על שמירת הלשון.

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

טובים סובבים את נקודת השמיני עצרת, כי הוא קדושה העליונה מכל הקדושות, אפילו מקדושת יוהכ"פ, ולא שייך לקרותו חג.

הוסיף הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות, סוכות תקפ"א ד"ה והיית), שקדושתו שונה משל יום הכיפורים, שהרי קדושת יוהכ"פ היא על ידי עינוי הנפש ואילו קדושת שמיני עצרת היא על ידי שמחה, וזה נקרא (שה"ש ז י) 'מה יפית ומה נעמת אהבה

בתענוגים', כי אהבת ה' על ידי עינוי כמו יוה"כ, היא למטה ממדרגת אהבת שמיני עצרת שהיא על ידי שמחה, ויום השמיני הוא בעצמו כמו יוהכ"פ [כי בשניהם יש בקרבן מוסף רק פר אחד לחמאת], ואפ"ה קדושתו יותר מיוהכ"ב על ידי שמחה חרוותא דמלכא עם ישראל"י.

ובבבך מבאר החת"ס המעם, ששונה שמיני עצרת מכל המועדים שקדושתם עומדת על דבר מצוה,

נג. בדרך רמז פירש הגר"א (ביאור הגר"א משלי לא כה) את הפסוק 'עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון', עוז זה ראש השנה שהקב"ה יושב על כסא דין בעוז ותעצומות לשפוט כל יושבי תבל, הדר זה סוכות שנטילים פרי עץ הדר כמצות היום, 'ותשחק ליום אחרון' זה יום אחרון של חג - שמיני עצרת שעליו נאמר (דברים טז טו) 'והיית אך שמח' (ומשם נלמד (סוכה מח.) שמחה ליו"ט אחרון של חג).

מין הבאר

איתא מהרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ד) וכן מובא ברבים מספרי הקודש, שבחג הסוכות אנו יושבים בסוכה תחת הסכך שהוא בחינת חופה שהקב"ה פורש חופתו עלינו, ואילו ביום שמיני עצרת הוא כענין היחוד לאחר החופה [ועיין עוד ב'בני יששכר' (מאמר י אות י) שהפליג נוראות בגודל הקרבה והאהבה שיש בשמיני עצרת מה שאין הפה יכול לדבר לרוב קדושתם].

והנה בכל המועדים הזהירה תורה (דברים טז טז) 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו', ולא יראה את פני ה' ריקם, כי אין ביאת האדם רצויה לפני הקב"ה כאשר היא ריקנית, אלא בכדי שיוכל בשר ודם לקבל פני השכינה עליו לרצות את קונו בקרבנות כדי להתקרב אל השי"ת, אבל בשמיני עצרת אינו צריך לעשות כלום כדי להוסיף דברי ריצוי לקרב בין ישראל לאביהם שבשמים, אלא עצם ביאתו הוא השמחה והריצוי לפני הקב"ה, 'כדי שאהנה מכם'.

ונורא וכולו הדר שבהדרים. וב'ספר החינוך' (מצוה שכד) כתב הטעם שאין נוטלין לולב ביום השמיני כי יום שמיני עצרת בולו לה'.

עננו ביום קראנו - ימים המסוגלים מאד לקבלת התפילות

איתא בחז"ל (ילקוט פנחס תשפב) 'ביום השמיני עצרת - למה נעצרו עוד יום אחד, רב אמר, משל למה הדבר דומה, למלך שהגיע לו יו"ט, באו אריסיו וכבדו אותו, באו בני ביתו וכבדו אותו, היתה מטרונא מרמזת בהם, עד שנוהג עמכם תבעו צרכיכם מן המלך, כך התורה מרמזת לישראל, תבעו צרכיכם'. והיינו כי הזמן מסוגל לקבל כל התפילות ולהשפיע שפע טוב לכל השנה הבעל"ט, וכלשון הוזה"ק הנ"ל כל מה דבעי שאיל וידיב ליה, על כן כביכול התורה מרמזת לישראל אל תאבדו את שעת הכושר ואת העת רצון המיוחדת הזאת, אלא תבעו צרכיכם. כי לגודל התעוררות האהבה דרחים קוב"ה לבניו הרי הוא ממלא להם כל משאלותיהם, ואנו דומים לבן המתחמא אל אביו שעושה לו בקשתו.

ובזמן שכתב ב'יסוד יוסף' (פרק עט) 'ומנהג ישראל להוציא כל הספרי תורה שבהיכל, להראות חיבה גדולה להשי"ת ב"ה, כמו אב האוהב לבנו חביבו, ופותח לו כל גנוי

כגון 'קרבן פסח' בפסח, שתי הלחם בשבועות, שופר בראש השנה, עינוי הנפש ביום הכיפורים, ונמילת לולב וסוכה בחג הסוכות, כמו כן עיקר מצוותן אינה אלא ביום לכן אמרה תורה לשמוח בהם ביום, אבל קדושת שמיני (עצרת) אינו אלא ע"י שמחת האדם, שמתענג על ה' וחדוותו יתברך, ואינו עומד על מצוה מיוחדת, ולכן דרשו חז"ל (סוכה מה.) 'לרבות לילי יו"ט האחרון של חג לשמחה'.

עוד איתא בזה"ק (ח"א רה:) על הפסוק (בראשית מה א) 'ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו, וז"ל (בתרגום) בשעה שהקב"ה מתייחד עם בני ישראל, אין שאר אומות ועמים יכולים להיכנס עמם, בגין כך (במדבר כט לה) 'ביום השמיני עצרת תהיה לכם', כי בזמן הזה נמצא הקב"ה בחבורה אחת עם בני ישראל לבדם. ועוד מפרש כן על הזמן העתיד לבוא, אך כבר כתב ה'שפת אמת' (תרל"ב ד"ה ח' ימי) דקדושת שמיני עצרת היא בעין דלעתיד לבוא, ונמצא ששני הפירושים עולים לקנה אחד.

כתב הרמב"ן בפירושו על התורה (פרשת אמור) לבאר הטעם שאין צריך ליטול אתרוג בשמיני עצרת וז"ל. אבל בשמיני אינו צריך - כי הוא עצמו הדר. ואף כי וודאי רב הנסתר על הנגלה בדבריו הקדושים, מכל מקום חזינן כאן, שהיום גדול

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

ואצרותיו, ואינו מונע ממנו כלום, הכי נמי להריק אלינו כל האורות הקדושות, באופן שגם אנחנו נהיה כלי מוכן לקבל קדושה העליונה, ולא לפגום ח"ו י"ד.

ובך כתב הגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל (מועד לכל חי כה א) וז"ל, מאד מאד יזהר בתפילות שמיני עצרת, לאומרים בבונה גדולה, כי מלבד שכל תיקון של הימים מיום ר"ה עד שמיני עצרת הוא נשלם, והכל תלוי ביום הזה, עוד בה, כי אין בכל אלו הימים יום רצון לה', לשמוע ה' תפילתו בכל מה דבעי ביום הזה י"ה.

הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע אמר, שתפלת 'גשם' בשמיני

עצרת מסוגלת לפרנסה. ובייטב פנים (שמחת הרגל אות א) הביא הטעם שמתפללים תפילת גשם [דהיינו עניני גשמיזות] בשמיני עצרת, כי בו פוסקים על האדם מסת פרנסתו, ורמזו כן בפסוק (במדבר כט, לה) 'ביום השמיני עצרת תהיה לכם', וידוע כי חז"ל אמרו (ביצה כח:) לכם - לכל צרכיכם, המורה על כל צרכי הגשמיים של האדם, ונרמזו גם בלשון חז"ל (סוכה מח.) 'שמיני [עצרת] רגל בפני עצמו הוא', היינו שהוא הזמן הראוי להעתיר ולבקש על צרכי עצמו, שישפיע קוב"ה השפעות טובות גם בענייני גשמיזות י"י.

והזמן גופא משפיע רב ברכות על בני ישראל, כפי שמביא

נד. הא למה הדבר דומה, ליום השוק שהרוכלים מוכרים חפצים יקרי ערך במחירים מוזלים ביותר, והנמצא שם יכול לקנות 'מציאות' בפרוטות ולמוכרם בביתו בסכום רב ועצום, והטיפש יסתובב כל היום כולו בשוק ולא יקנה מאומה, ובלילה יחזור לביתו וימרוט את שערות ראשו בצער על שלא ניצל את ההזדמנות הנפלאה.

נה. וכן זירז הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע לסיים את ספר תהלים בשמיני עצרת, כי שערי שמים פתוחים ביום הזה, ואף אמר שבית המדרש שאין מסיימים בו תהלים לא יקרא 'נדבורנא בית המדרש', כי זמנים אלו מסוגלים מאד לתפילות שתתקבלנה.

נו. הרה"ק ה'עבודת ישראל' מקאזניץ זי"ע הפליג (בספרו, לשמיני עצרת) עד כמה ניתן לפעול בהאי יומא, דהנה בגמרא (תענית ז.) נחלקו האמוראים כמה 'גדול יום הגשמים', רבי אבהו אמר 'גדול יום הגשמים מתחית המתים', רב יהודה אמר 'כיום שניתנה בו תורה', רבא אמר 'יותר מיום שניתנה בו תורה', ובהמשך הסוגיא (שם ע"ב) 'כיום שנבראו שמים וארץ', ורב אושעיא אמר 'שאפילו ישועה פרה ורבה בו', ועיי"ש עוד דברים נשגבים, ופירש העבודת ישראל, ד'יום הגשמים' קאי על יום שמיני עצרת שבו מתפללים על ה'גשמים'. ונפלא הדבר למתבונן,

והחכם עיניו בראשו להרבות בתפילה מתוך התעוררות תשובה, בכדי שיוכל לפעול לעצמו ולכל בני ישראל 'שנה טובה ומתוקה', וכמו שביאר הרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע (באר משה שמנ"ע ד"ה ביום השמיני), שלכן נקרא רגל זה בשם 'עצרת' מלשון עצירה ועיכוב, שהגם שהפתקין יוצאין בהושענא רבא, עב"ז מעכבין אותן עד שמיני עצרת, שיש עוד זמן להאדם בשמיני עצרת לשוב בתשובה ולקבל עליו מלכותו יתברך, עול מלכות שמים שלימה, וזהו (במדבר כט לה) 'ביום השמיני עצרת תהיה' - שאפשר לעצור ולעכב את הפתקין. ולכן כתיב 'תהיה לכם' - אותיות 'מלך', כי עד שמיני עצרת אפשר עדיין לתקן ולקבל על עצמו עול מלכות שמים ולשוב בתשובה לפני הבורא יתב"ש.

הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (שמח"ת תרע"ג) בשם 'אדמו"ר [רבי חנוך העניך] הבהן הגדול זצללה"ה מאלכסנדר', שלכן אין מברכין 'ברכת כהנים' בשמחת תורה כי ביום הזה קוראים בתורה וזאת הברכה אשר בך משה איש האלוקים את בני ישראל, 'וגנאי הוא לברכות משה רבינו ע"ה שנצטרך עמה עוד לברכות של הכהנים'.

והקשה ה'שם משמואל' על דבריו, דא"כ לא יעלו הכהנים לדוכן לעולם, שהרי ברכותיו של משה לעולם קיימות, לפיכך מחדש, שבעת שקורין את הברכות (בכל שנה ושנה) הוא כאילו משה רבינו ע"ה עומד עדיין ומברך את הברכות, ולכן רק אז יש משום גנאי להוסיף בברכות (ומוסיף שם, דהוא בתנאי, שנהיה 'כלים [ראויים] לקבל כמו אז - היו הברכות פועלות תיכף, כי הברכה לא חלה אלא לפי ערך הכנת המקבל, עיי"ש).

כי הרי כלל ידוע ש'אלו ואלו דברי אלוקים חיים', נמצא שכל דברי האמוראים גם יחדיו מתקיימים היום... ורפואות וישועות לרוב נשפעות בעת הזאת. בליקוטי מהרי"ח כתב בשם הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע לרמז על זה היום בלשון הכתוב (תהילים קד כט-ל) 'תוסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון, תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה', 'יגועון' - זה ראש השנה שכל הבריאה מתחלת מחדש, והבריאה הקודמת כלא היתה ובבחי' גויעה. 'ואל עפרם ישובון' - כנגד יום כיפור שבו הבריות נדמים למלאכי השרת ואין בבחי' אדם. 'ותחדש פני אדמה' - כנגד שמיני עצרת שממנו נשפע הברכות לחידוש האדמה והשנה כולה. נז. אין זה לכל המנהגים, אלא שרבו המקומות שנהגו כן. נח. הובא בשם הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע לרמז בדברי הגמרא (עירובין נד.) החש בראשו - שלא עבד כראוי בראש השנה, יעסוק בתורה- יושלים עצמו ביום שמחת תורה.

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

הרי"ם' זי"ע בשם רבו הרה"ק הרר"ב מפשיסחא זי"ע שהזהיר לחסידים שביום שמיני עצרת יתפללו בולם בציבור, ובוזה יתוקנו כל התפילות אשר התפללו ביחידות בכל השנה^ס.

שישו ושמחו - סגולת ההקפות הריקודים והשמחה בתורתנו הקדושה

איתא ב'יסוד ושורש העבודה' (פט"ז) וכל הזהיר בשמחה של תורה ביום הזה, בטוח שלא יפסוק תורה מזרעו. וכך היה מנהג גדולים וקדושים שהיו מפוזים ורוקדים בכל כוחם ומעוזם לכבוד התורה הקדושה^{סא}, וכה

דרש הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע (מהר"י, סוכות) בדברי חו"ל (סוכה מה). 'שמיני' [עצרת] רגל בפני עצמו, לענין פו"ר קש"ב' (סימן לששה דברים ששמנ"ע שונה מהם הסוכות, וסימנך פו"ר קש"ב, ע"ש ברש"י ותוס'), היינו שביום זה מתקבצות כל התפילות שמאיוזה סיבה לא עלו לרצון לפני כסא הכבוד, והיו מפוזרים בעולמות העליונים ועתה עולים לפני כסא הכבוד לרצון והקב"ה מקשיב להן, והיינו 'פור קשב' שהקב"ה מקשיב לתפילות הנפירות^{סב}.

כתב הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (לסוכות) בשם הרה"ק ה'חידושי

נט. כתב הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע, (שער יששכר, זמן שמחתנו אות יז) שיש לו בקבלה איש מפי איש עד ה'חוזה' מלובלין זי"ע אשר קיבל ממון הבעש"ט זי"ע מפי אליהו הנביא, שהמכוון בתפלות בשלשה ימים אלו, הוש"ר שמיני עצרת ושמחת תורה, מובטח לו שיכוון בתפלה בכל ימות השנה.

ס. הרה"ק רבי דוד מקאצק זי"ע היה נוהג מזמן לזמן להתפלל ביחידות (וסוד ה' ליראיו), שנה אחת בשמיני עצרת הבחין אביו הרה"ק רמ"מ מקאצק זי"ע, שבנו אינו נמנה בין המתפללים, ושלח לקרוא לו, באמרו שביום הזה חותמים גזר דינו של אדם בענין הפרנסה, וכדי להוציא כאור דינו צריך להתפלל בציבור, ונתן רמז לכך, כי בפסוק (דברים טז טו) 'והיית אך שמח אמרו (סוכה מה). לרבות יום אחרון של חג לשמחה, וס"ת של והיית אך שמח הוא חת"ך כשמו של המלאך הממונה על הפרנסה כידוע, לרמז שאז גמר החתימה בענין הפרנסה.

סא. כתב בשלמי חגיגה (דף רצ"ב ע"ב, יו"ל בשנת תק"נ) בשמחת תורה, אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה בשמחתה של תורה, לתקן את פגמי נשמתו אשר פגם בכבוד תורת ה' תמימה, ומצא כדי גאולתו, ונוסף על שזה מה שאמרו הראשונים כי כל הזהיר בשמחה של תורה כהיום הזה בטוח שלא יפסק תורה מזרעו, ושראו לרב גדול בישראל שהיה מרבה בשמחתה של תורה כהיום הזה, והעידו עליו שעד שלושה דורות היו מיוצאי ירכו שלשלת חכמים וידועים ומרביצים תורה זה אחר זה חבל נמרץ, וידעו שכל

זה זכה על רוב שמחתו ביום שמחת תורה מה שלא ראו מעולם בשום גדול בתורה עושה כן, וברוב גדולתו היה מניח ומכרכר בכל עוז ומעורר לבות בני אדם לאמר שמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישראל.

סוד גדול גילה לנו הרה"ק ה'שמח ישראל' זי"ע (הובא בתפארת רבותינו דף קיז), דהנה כתיב (שמואל ב' ו טז-כג) כי מיכל לא היה לה ילד כי 'ותבז לה בלבה' – שהביטה בבזיון על דוד שהיה מפזז ומכרכר לפני ארון ה', אמור מעתה, במידה טובה מרובה – להיפך, המפזז ומכרכר בכל עוז מבלי להביט על עצמו ועל כבודו, יזכה לילד... עובדא ידענא באחד מבני חבורתנו שהמתין כמה וכמה שנים מיום נישואיו ועדיין לא זכה לחבוק בן, מה עשה, בהגיע יום שמחת תורה בעת הריקודים לכבוד התורה, היה מפזז ומכרכר באופן נפלא, וממש ביזה עצמו לשם כך, ואכן, כעבור תשעה ירחים נולדה לו בתו הבכורה, וכמעשהו בראשונה כן מעשהו שנתיים לאחר מכן, וגם אז זכה לבן כתשעה ירחים לאחמ"כ. אחד מידידיו ששמע ממנו על ה'סגולה', והוא גם נתנסה ב'חסרון בנים', הלך להתפלל ביום שמח"ת באיזה 'מושב זקנים' – מקום שאין מכירין אותו, והתבזה בעבור כבוד התורה, ובחודש תמוז הכניס את בנו בכורו בביתו של אברהם אבינו. ומעת שנתפרסם מעשה זה לראשונה שמענו על עוד כמה וכמה ש'הלכו בדרכיו' לבזות עצמם לכבוד התורה, ואף הם נושעו בבנים.

ואין הדברים אמורים דווקא על מי שמבזה עצמו... אלא כל המתאמץ לשוב ולשמוח לרקוד ולפזז יותר מכפי טבעו ותכונת נפשו – אף הוא זוכה בברכת הבנים. וכך היה מעשה לפני כמה שנים, באחד שהמתין זמן רב ל'ישועה', ואף שלפי תכונת נפשו אינו 'אוהב' לצאת במחול אלא תמיד עומד הוא מן הצד... אכן באותה שנה התגבר על עצמו להשתתף בכל כוחו בשמחה של מצווה, וככלות השנה בשמחת תורה שלאחריה (תשפ"ג) ערך ברית מילה לבנו בכורו...

ויש להביא 'סמך' לדברים מהמובא ב'שבחי בעש"ט' בזה"ל, פעם אחת בשמחת תורה היו אנשי חבורתא קדישתא תלמידי הבעש"ט שמחים ומרקדים בעגולה (-במעגל) והשכינה מלהטת סביבותם, ובתוך הרקדתם (-ריקודם) נקרע המנעל אצל זעירא דמן חבריא והוא היה איש עני מאד, והיטב חרה לו עד מאד על מניעתו מלרקד עם חבריו לשמוח בשמחת מצוה עבור זה, ובתו הצדקנית [של הבעש"ט] מ' אדל עמדה גם כן בבית מן הצד לראות בשמחה שלהם, ואמרה לאותו תלמיד אם תבטיח לי שאלד בן זכר בשנה זו אתן לך תיכף ומיד מנעלים טובים, כי היו לה בחנות מנעלים, והבטיח לה שבוודאי יהיה לה בן זכר, וכן הוה שנוולד לה הרב מורינו ברוך [ה"ה הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז']. עכ"ל. ומכאן ראייה, כי המסייע לשמחת התורה זוכה לבנים... עתה חשוב נא, במי המדובר – בתו של הבעש"ט שבעלה גם היה צדיק וקדוש, ואעפ"כ כשהוצרכה לישועה רבתית בענין זש"ק הועיל לה דייקא ענין זה של הריקודין בשמח"ת.

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

כתוב ב'שער הכוונות' (דרושי חג הסוכות דף קד.) למהרח"ו זי"ע, 'וראיתי למורי ז"ל [האר"י הקדוש] שהיה נזהר מאד בדבר זה, להקיף את הס"ת, או לפניו או לאחריו, ולרקד ולשורר לפניו בכל יבלתוסי, כליל מוצאי יום טוב אחר תפלת ערבית. ומפי השמועה מקובל

עוד, שהיה האר"י הקדוש עובר מביהמ"ד לביהמ"ד כדי לרקוד עם התורה במשך שעות ארוכות^{סי}. והנה בנוסח התפילה שתיקן החיד"א איתא, שבכוח הקפות אלו יפלו כל המחיצות של ברזל המפסיקות בינינו לבין אבינו שבשמים^{סד}.

בספר 'כתר שם טוב' (מהדורת חב"ד עמ' 120) מובא שהרה"ק בעל צמח צדק זי"ע אמר בשמחת תורה שנת תר"ז, ששמע מהחסיד ר' פנחס רייזעס ששמע מהרה"ק אדמו"ר הזקן בעל התניא זי"ע בשם הבעש"ט זי"ע, על הפסוק 'עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר', דאפשר לקרא ושומחיה מאושר בשין שמאלית במקום התי"ו - מלשון שמחה. מי ששומח את עצמו עם התורה ומשמח את התורה הוא מאושר גליקליך בבנים ובני בנים עוסקים בתורה, ע"כ דבר קדשו (ועיין שם שהצמח צדק אמר אז שזה מאה שנה שהבעש"ט אמר תורה זו ועתה הוא אומר ג"כ התורה הזו בגן עדן).

עובדא ידענא על בחור מבוגר כבן ל"ה שנים שנכנס בחוה"מ סוכות אשתקד (תשפ"ו) לאחד מצדיקי הדור בבקשת ברכה, ענה לו בדברי ה'שמח ישראל' הנ"ל, ואמר לו שירקוד היטב בשמחת תורה וירבה את השמחה, ועי"ז יושע בזיווג, אמנם אותו בחור הוא מן הביישנים, ואינו בר הכי כלל... אך כל אשר לאיש יתן... על כן הלך להתפלל במקום שאין מכירים אותו, ואכן רקד למעלה מן הטבע, לא עברו שבועיים ימים ותערעש כל הארץ בקול ששון וקול שמחה בקול חתן...

סב. הרה"ק מסאטמאר זי"ע היה רוקד עד כלות כוחותיו ממש בשמחת התורה, וכאשר שאלו אותו פעם מהיכן שואב כוחות עצומים כאלו לרקוד בעוז ותעצומות (וכל זאת אחרי עבודתו בקודש בימים הנוראים, ובפרט שכיום אתמול בהושענא רבא האריך בתפילה ותחנונים במשך שעות ארוכות), השיב בדרך צחות 'הרי שמיני רגל בפני עצמו...' (סוכה מח.) והיינו שהקב"ה נותן לאדם רגלים חדשות שיוכל לרקוד בהן ביום הזה...

סג. ב'מעשה רב' (אות רלג) מביא ממנהגיו של הגר"א ביום הזה, 'ושמחים שמחה גדולה, ובשמחת תורה היו מקיפים הבימה עם הס"ת שבע פעמים וכו', והוא ז"ל היה הולך לפני הספר תורה שמח מאד, ברוב עוז וחזקה, וחכמת אדם תאיר פניו כלפיד אש בוערת, ומספק כף אל כף, ומפזז ומכרכר בכל עוז לפני הס"ת'. **סד.** הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זי"ע היה אומר בשם אביו הרה"ק רבי שלום דוב מליובאוויטש זי"ע, שבמשך ארבעים ושמונה שעות של שמיני עצרת

פי ויברך כל בשר שם קדשו - שנכנס בהבשר. וכשהוא במדרגה יותר נאמר (שם לה י) 'כל עצמותי תאמרנה' וכו'. וכן בריקודין הוא מגביה כל גופו בשמחת יו"ט.

בדרך רמז כתב העמרת ישועה'
(ד"ה במאמר) לרמז בלשון המשנה (נגעים יב א) 'בית עגול אינו מטמא בנגעים' שעל ידי העיגולים והריקודים שעושים בשמחת תורה מסלקים ומבטלים כל הנגעים והפגעים רעים^{סה}, וכל מרעין בישין^{סו}.

הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע אמר בשם אביו הרה"ק מהר"ש זי"ע, 'מה הם הריקודים איני יכול להגיד לכם, אולם זאת אוכל לומר, שכל התפילות שאין להן עליה בכל השנה כולה עולים ביום הזה על ידי הריקודים' (מדבר קדש).

כתב הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (לפסח דף צד.) אמר, שמחת ריקודין ביו"ט הוא מדרגה גבוה ממדרגות הגבוהות שיש בתפילה. התפילה מדברים בפה, וכשעוזר לו הקב"ה נאמר (תהלים קמה כא) 'תהלל ד' ידבר

ושמחת תורה [בחוץ לארץ שהם יומיים] 'דארף מען זעהן מייקר זיין, יעדער רגע קען מען שעפן אוצרות מיט עמערס און קאדקעס בגשמיות וברוחניות, און דאס איז דארף די ריקודים' (שצריך מאד לייקר ולהחשיב את השעות הללו, לנצלם במלואם כהוגן, כי בכל רגע אפשר לדלות ולמלאות דליים וחביות של השפעות טובות בגשמיות וברוחניות, ואפשר להשיגם על ידי הריקודים בעת ההקפות, הובא בספר המאמרים שנת תשי"א עמוד 79).

סה. באחד השנים נכנס חסיד אחד בימי חג הסוכות אל הרה"ק מהרש"ב מליובאוויטש זי"ע כשהוא חרד ודואג, וסיפר לרבי שחלם חלום קשה, איך שאביו שכבר נסתלק לעולמו נתגלה אליו בחלום וגילה את אזנו שאחד מבניו עתיד להסתלק במשך השנה הבאה... הרבי הקשיב לדבריו ונאנח, ונשאר שותק, יצא החסיד מחדר הרבי שבור וכואב.

החסיד נשאר לשהות בצל רבו בשמח"ת, אחר שמח"ת נכנס לרבי, אז קדמו הרבי בצהלת פנים, וניחמו שהכל יהיה בסדר, ואין מקום לדאגה כלל. באותו מעמד חקר אותו הרבי מה היו מעשיו בשמח"ת, עד שגילה החסיד, כי בריקודי הקודש שבשמח"ת עמד מן הצד, כ'צופה' בנעשה, כי החלום ותגובת הרבי (שנאנח, ולא ביטל את דבריו) עמדו לנגד עיניו, ולא נתנו לו מנוח, ק"ו שלא היה ביכלתו לרקוד, עד שלפתע גער בעצמו - מה אתך, שמח"ת היום... ונכנס לרקוד עם החסידים בעוז ותעצומות, א"ל הרבי, אכן, רק ע"י שמחה זו וריקודי הקודש זכית לשבר הכל ולקרוע גזר הדין הקשה ה"י.

סו. שנה אחת לפני הקפות בשמחת תורה אמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע להחסיד רבי רפאל ז"ל, 'תדע רפאל, שעד עתה עשינו הקפות והיה

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

עכבו עמי - בקבלה טובה ישאר קשור
לכל השנה

ביום זה מבקש הקב"ה מבני ישראל
(ע' סוכה נה:)' בבקשה מכם עכבו
עמי עוד יום אחד, קשה עלי
פרידתכם^{סז}, ולכאורה קשה, מה יועיל
לשהות עוד יום אחד כדי להקל על
הפרידה שבה קשה, הרי אדרבה,
איפכא מסתברא, שכאשר ירעם
אהובים יתעכבו ביחידות עוד יום הרי
הם מתקשרים יותר ויותר בעבותות
אהבה, ובתום היום ההוא יקשה עליהם
טפי להיפרד איש מעל אחיו.

ובביאור הדבר אומרים משם הרה"ק
ה'שמח ישראל' זי"ע בדרך

משל, לבן מלך שנשא אשה במדינה
רחוקה מאד, ולבו היה מלא געגועים
עזים לאביו המלך, אך מחמת המרחק
הרב לא היה יכול לנסוע אליו, פעם
אחת הגיע אביו לבקרו ושמח עמו
הבן עד מאד, ובמשך הימים ששהה
עמו היה מלא שמחה וחדוה, אולם
בשעת פרידה נכנס ה'ילד שעשועים'
בהתרפקות לפני אביו, השתמח לפניו
על הארץ ובכה וצעק 'חולת אהבה
אני' אנא, אל תעזבני ואל תשגני,
לבי אינני עומד לך, אי אפשר לי
להיפרד מן המלך. התנצל האב באזני
בנו ואמר, בני יקירי, אין לי כל רפואה
לגעגועיך העזים, אך זאת איעצך בני,
הכן עבורי דירה ראויה אצלך וכך

בידינו מאני קרבא [-כלי זיין] גדולים וחזקים שהם הד' מינים, וא"כ עתה שאנו
הולכים לעשות הקפות בידים ריקניות, כי תפיסת הס"ת בעת ההקפה אין בה
משום קיום מצות עשה כמו בנטילת לולב, נו זאג מיר רפאל, וואס פאר א
פנים האט א מענטש אז ער מאכט הקפות מיט ליידגע הענד [איך נמצא
ידינו ורגלינו בבית המדרש כאשר אנו ניגשים אל ההקפות בידים ריקניות],
נאר די עצה צו דעם איז [רק העצה היעוצה היא], שעתה יהיה האדם בעצמו
קדוש כקדושת הד' מינים, ויהיה לבו בחינת אתרוג, ושדרתו בחינת לולב, ועיניו
בחינת הדסים, ושפתותיו בחינת ערבה, ואז יש ביכולת לקחת הס"ת ולהקיף
עמו בשמחה וריקודין..., ויהי כשמוע החסיד את דברי התוכחה של רבו ירדו
פלגי דמעות מעיניו, בידעו שעדיין לא השיג קדושה זו, ואנה הוא בא, 'ואמר
לו אדומו"ר זצוק"ל בזה הלשון, בדרך שחוק מעט, וויין נישט רפאל וויין נישט,
דיך וועל איך מיט נעמען אויף מיינע פלייצעס' [כדי להרגיעו אמר לו 'אל
תבכה, אותך אשא על כתפי...'] ('אמרי פנחס' שער ד אות ד).

סז. ואמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, הפירוש כי זה היו"ט הוא 'למשותקקים
ויש להם רצון לאחוז בהיו"ט', וזהו אומרו 'עצרת תהיה לכם' - כפי מה
שקשה הפרידה אצל האדם, כן למעלה גם כן קשה עלי פרידתכם (ליקוטי
יהודה פר' פנחס).

אוכל לדור בקרבתיך... אף כאן הקב"ה ובנ"י אומרים 'קשה עלי פרידתכם' אם כן עשו לי מקדש ושכנתי בתוכו - וממילא נשאר תמיד יחדיו.

שאין הבורא יתב"ש בא במרוניא עם בריותיו, ואינו מבקש כי אם מילתא זוטרתא בעלמא, 'יום אחד' בלבד, איין קליינע קבלה [קבלה טובה אחת שלימה ורצויה]סח.

ואם יאמר האדם הרי אני קרוין מחומר, ואיך אוכל להכין משכן קדוש הראוי למלך מלכי המלכים הגדול הגבור והנורא, לזאת אומר הקב"ה 'עכבו עמי עוד יום אחד',

זכר לדבר הביא הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע (נאות דשא), שבכל ימי חג הסוכות מרבים להקריב פרים הרבה על גבי המזבח, ואילו בשמחת תורה

סח. משל למה הדבר דומה לנברשת (chandelier) גדולה ומפוארת המאירה באור יקרות את כל ארמון המלוכה, אשר היא מחוברת אל התקרה על ידי 'מסמר' אחד. והגיע כסיל אחד וחשב לעצמו שהרי אין שום חשיבות למסמר הקטן שעולה כמה פרוטות, ועל אחת כמה וכמה שאין לו ערך כלפי הנברשת, אם כן מה צורך יש בו באותו מסמר, ומדוע שלא אסיר אותו מהתקרה ואשתמש בו לצרכיי... וכן עשה... גערו בו כולם ואמרו, שאמנם אין לו שום דמיון לגבי הנברשת, הן בגודלו והן בשוויו, אך מכל מקום, אי אפשר ל'נברשת' בלא 'מסמר', כי במה תחזיק הנברשת, וכיצד תשאר קבועה בתקרת הבית. כיו"ב תאמר, גבי הארות היו"ט העצומים והנוראים, שאינם מתקיימים אלא על ידי 'מסמר' אחד והוא הקבלה הטובה, ואף אם היא קטנה.

והנה מסופר, כי כה אמר הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע לחסידיו במוצאי החג, תדעו כי ה'אתה חוננתנו' הוא ה'אתה בחרתנו' [והיתה כוונתם לחזק ליבם כעבור כל הימים הנוראים וחג הסוכות ושמח"ת, שאין הקב"ה עוזב אותנו... אלא אני ה' לא שניתי בין בחול ובין במועד...], ונכלל בדבריו שצריך לזכור בימי החול, לאחר ההבדלה בין קדושת המועדות לימי המעשה, את היו"ט שעברנו זה עתה, לבל תפוג כל אותה רישומא דקדושה וההתעלות שהיתה בימי החג. וכעין זה ביארו בטעם שקוראים 'פרשת עריות' במנחה דיום הכפורים, שלכאורה מה מקום לפרשה זו העוסקת בחטאים הירודים ושפלים ביותר לזמן קדוש כ"כ כיוה"כ בו אנו כמלאכים, אלא ללמד לאדם שאם יבוא עליו ח"ו שעת נסיון יעלה על זכרוננו את יום הכפורים... ושוב לא יחטא.

אמנם יש לומר גם לאידך גיסא, שבימים בהם אומרים 'אתה בחרתנו' יזכור שעוד מעט ויאמרו 'אתה חוננתנו'... ויקבל על עצמו קבלה טובה להמשיך את

הרחקתי נדוד, וקשה, וכי בעבור 'יציאה' מבית קמנה כזאת יש בידו לבקש שייחשב כאילו הרחיק 'גלות' ארוכה ורחוקה, אלא מבאר וז"ל. ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל (בראשית כד א), אפילו

כל דהו משמע (כמו שדרשו יומא עד. 'כל חלב' לרבות חצי שיעור פירש'י אפילו כל שהוא משמע). ו'מדה טובה מרובה' שאפילו כל שהוא ממש תנועה קלה לכבודו ית' עושה רושם גדול למעלה כמבואר בחובות הלבבות^{ע"א}... וזה סוד 'ובזכות צאתי מביתי החוצה' (אפילו פעולה קמנה)

אינו מביא כי אם פר אחד, והיינו טעמא, כי בצאת החג צריך לעשות דבר קטן שיוכל להחזיק האור בקרבו^{סט}, ובאלו אסור ללכת בגדולות, רק יקבל על עצמו דבר אחד קטן שיקיים בשלימות^ע.

ודע שאפילו דבר 'קטן' יש לו חשיבות גדולה בשמים ממעל, וכך פירש הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע (ייטב פנים ליל א' דסוכות אות ה) דהנה אנו מבקשים ובזכות צאתי מביתי החוצה ודרך מצותיך ארוצה, יחשב לי כזאת כאלו

קדושת החג גם לימי החול. וכך גם רצו לעורר אותנו ביוה"כ, שעתה בעמדנו במדרגה הגבוהה ביותר נקבל על עצמנו גדרים וסייגים לכל תמוט רגלנו בימות השנה, ולא 'ניפול' לאותה פרשה...

סט. וכאותו חסיד שזכה להסתופף בצל קדשו של הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע באחד מן המועדים, ובחזרתו נשאל על ידי חביריו 'ווי אזוי איז אריבער דער יום טוב' (האיך עבר עליך היו"ט בצל הקודש), השיב להם החסיד 'דער יו"ט איז נישט אריבער (היו"ט לא חלף ועבר חלילה), דער יו"ט איז אריין געגאנגען' - אורות החג חדרו היטב בתוך כל עצמותיו...

ע. קבלה היתה לו להרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע שלא לדבר אחר קריאת שמע שעל המיטה, פעם אחת בהיותו מוכן ומזומן לעלות על יצועו וכבר קרא קריי"ש שלח אחריו אחיו הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע לקרוא לו, ומפני הכבוד לא היה יכול לסרב, לכן הלך אל הרבי והחליט שהוא לא יתחיל לדבר, אולם ה'בית ישראל' דיבר עמו על עניינים שונים ובלית ברירה היה צריך להשיב ולענות על השאלות, והיה כאשר חזר לביתו לא עלה על יצועו כל הלילה כדי שלא לעבור ולבטל קבלתו. וזו היא דוגמא של 'קבלה עד הסוף', שאם קיבל על עצמו דבר יקיימו בכל מצב שהוא.

עא. וז"ל ה'חובת הלבבות' (שער חשבון הנפש פ"ה), וכפי זה אחי ראוי לך להתנהג בהרגיל החשבון עם נפשך בכל שעה ובכל רגע לא-ל יתברך, ואל תמעט בעיניך שום טובה שתעשנה לשמו אפילו במלה או בראיה, כי המעט ממך רב אצלו, וכן בענין העבירות. והקרוב שבדמיונם בזה העתקת השמש בארץ

יחשב לי בזאת [התנועה קלה] כאלו
הרחקתי נדוד, ר"ל למעלה שם עושה
רושם גדול כגודע.
דתשרי על עמיה - השפעת קדושת ירח
האיתנים לכל השנה
צדיקי הדורות היו מרמזים בלשון
הזמר של האריז"ל (אומר
בשבחין לליל שב"ק) 'יהא רעוא קמי
דתשרי על עמיה', שאנו מבקשים
ומחלים פני אבינו מלכנו - יהי רצון
שהשפעת חודש תשרי תישאר עלינו
עמו ישראל'עב, לכל השנה כולה'עב. כי
תכלית עבודת הימים הקדושים שעברו
עלינו לטובה, ירח האיתנים 'דתקפי
במצוות', וכל השפעות הקדושה

שיעור אמה. תעתק בגלגל מילין הרבה, וכן העתקת הצל באצטרולב. ואל
ירבו בעיניך מעשיך, ואם יהיו לשמו, כי במעט שבטובות שיש לו עליך כפל
מעשה כל יושבי העולם עם דקדוק החשבון'.

עב. 'דבר חכמה' נפלא שמעתי מחכם וצדיק אחד, פה מפיך מרגליות, בשמחת
'שבע ברכות', וכה היו דבריו, 'מעשה' ביהודי מתושבי העיר 'לעלוב',
שהיה נוסע מדי שנה בשנה לקראת הפסח להסתופף בצל רבו אשר התגורר
ב'לובלין'. בדרכו היה עובר ב'פרשת דרכים' אשר היתה נחלקת לארבעה
דרכים, וכל דרך מוליכה לעבר עיר אחרת, ולמען ידעו עוברי דרכים 'את
הדרך ילכו בה' הציבו שם עמוד גדול ועליו תלו ארבע לוחות - לוח לכל
רוח, ועליו נכתב שם העיר אשר הפונה שמה יגיע אליה, כגון 'לוח' לצד
מזרח עליו נכתב באותיות גדולות 'ווארשא', והרי זה לסימן כי הרוצה להגיע
לווארשא יפנה מזרחה, וכן העמידו לוח לצד צפון עליו הופיע תיבת 'לובלין',
לקיים מה שנאמר 'תכין לך הדרך'.

והנה, באחת השנים ירדו גשמים עזים בכל ימות החורף וגם מקום הרוחות
והשלגים לא נפקדו באותה השנה, וכשבא היהודי לקראת הפסח אל 'פרשת
הדרכים' חשכו עיניו כי לא מצא כלל את ה'עמוד' עם הלוחות על מעמדו,
והבין שנעקר ממקומו על ידי רוח סערה, ולא ידע אנה יפנה, האם למזרח
או למערב, לצפון או לדרום, והמקום מדבר שממה מאין יושב - 'עובר ושב
אין' ומורה דרך איננו, מה עשה, החל מחפש אחר העמוד עם הלוחות, ואכן,
אחר חיפושים רבים מצאו מוטל על הארץ בתוככי הביצות, מתחת הררי שלג
וקרח, כאבן שאין לה הופכין, ועדיין לא ידע מה לעשות, כי הגם שעלה
ברצונו להעמיד העמוד על מקומו, אבל לא ידע לאיזה צד להעמידו. עד
שפקח ה' את עיניו והבין, הרי 'זאת ידעתי' לענות על השאלה 'מאין באת'...
כי ברור לי באיזו דרך הגעתי מלעלוב עד הנה, מעתה עלי להעמיד שוב את
העמוד כשה'לוח' המורה על העיר לעלוב יפנה לאותו צד ממנו הגעתי, וממילא

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמח"ת

והאורה והשמחה לא נועדו רק לשעתם... אלא להשפיע על כל

הכל יבוא על מקומו בשלום, כי אז גם שאר הלוחות יהיו מכוונים כל אחד כפי מה שהיה בתחילה, ואוכל להמשיך בדרכי ולהגיע למחוז חפצי לחיים לשמחה ולשלום...

וכאן פנה אותו 'דרשן' אל ה'חתן', ואמר לו, הנה זה עתה יוצא הנך לחיי המעשה, וכלשון הכתוב 'חתן היוצא מחופתו ישוב כגבור לרוץ עלי אורח'... ומתחיל לפסוע ולצעוד ב'ים הגדול', ומורא יעלה על ראשך כי אינך יודע לאיזה דרך לפנות, לימין או לשמאל... זכור ואל תשכח מאין באת... הלא יודע אתה מקור מחצבתך, באיזה בית גדלת, ואיזה 'חינוך' קבלת בו, ואם כן, הדרך בה הגעת עד הלום היא תשמש לך 'מורה דרך' כיצד להמשיך ולעלות במסילה העולה בית א-ל.

ולעניינו יאמר, עומדים אנו בתחילת השנה, שימו על לבכם 'מאין באתם', הרי זה עתה עמדנו בראש השנה, יום הכפורים, סוכות ושמחת תורה... כל אחד ואחד היה לו התעלות לפי ערכו, הכל היו חפצים ליראה את שמך... וזכרון קדוש זה צריך לעמוד כנגד העיניים, ועל ידי זה נוכל להמשיך בדרך הנכונה מבלי להתבלבל...

מן הבאר

כך כתב הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (ח"ב עמ' רכז), טבע האדם שממחרת היו"ט שוכח לגמרי מה שהיה, היכן היה אמש ומה היה הילוך מחשבתו, מה היו משאלות לבו בעת שרקד עם התורה 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חי', ועל זה נאמר 'אסרו חג בעבותים', לקשור את החג בעבותות חזקים שלא ישמט מבין הידיים, ושתישאר חקיקה מהיו"ט לכל השנה.

עג. יש שאמרו כי לתיבת 'תשרי' יש כמה פירושים, א. מלשון התרה - 'שרי ואסר' כי בחודש זה יכול האדם להתיר עצמו מבית האסורים ברוחניות, ולקרוא דרור ל'נשמתו' להיכנס ולבוא לשערי תורה ומצוות וקרבת אלוקים. ב. מלשון 'שריר וקיים', שיקיים היטב בלבו את השפעת חודש זה לכל השנה הבעל"ט.

עד. וכמו שביאר הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל במתק לשונו, למה הדבר דומה לחתן ש'מצא אשה' וערך שמחת נישואין ברוב פאר והדר, שכר אולם רחב ידיים מרהיב ביופיו, הביא חבורת כלי זמר מנעימים בקול ואף

השנה^ע כולה, ובפרט על ימות זכור ביאר הגה"ק הנודע ביהודה החורף הבעל"ט. זי"ע את הכתוב (ישעיה א ו)

סעודה ערך כיד המלך, אחר כלות 'השמחה' שב לבית הוריו כשהוא מותיר אחריו את ה'כלה' בודדה בבושת פנים, ופרצה בבכי מר על שכה עולל לה ה'חתן', נזעקו אחריו חבריו ושאלוהו מה זה ועל מה זה, השיב להם ברוב כסילותו וטפשותו, העיקר שהיתה 'חתונה' יפה... וכמה נבער מדעת הוא שאינו מבין שכל ה'חתונה' אינה אלא 'הקדמה' לבניין עדי עד בהמשך החיים... ועל דרך זה ייאמר, עברו עלינו חגים וזמנים לששון, עד שהגענו ליום שמיני עצרת שהוא בחי' היחוד השלם 'בואו ונשמח אני ואתה'... אך כל נשאר עמוד ב'חתונה' ותו לא... אלא אין זה רק כ'הקדמה' לכל השנה הבעל"ט...

בדרך צחות רמזו בלשון חז"ל הנודעת על עניין שמיני עצרת, שהקב"ה אומר לישראל 'קשה עלי פרידתכם, עכבו עמי יום אחד', שהנה ידוע ש'פרידה' היא עקרה שאינה יכולה להוליד, ואין ממנה המשך הדורות, ועל כך רימזו חז"ל בלשונם קשה עלי פרידתכם, שהקב"ה מתאונן ואומר שקשה עליו שכל הימים הקדושים הם בבחי' פרידה בלי המשך... אלא עכבו עמי - שישאר קיום לכל האורות הגדולים והשפעות הקדושה לאורך ימים...

עה. הנה מדרך בני אדם לשאול איש את רעהו במשך ימי הרחמים והסליחות עד סוף ירח האיתנים, האם כבר אמרת סליחות, כבר שמעת תקיעת שופר, כבר עשית כפרות, כבר בנית סוכה, קנית ד' מינים, נענעת לולב, חבטת הושענות, אמנם מהי השאלה האחרונה בימים נוראים - האסט שוין עולה געוען - כבר היה לך עליה (לתורה), זה השאלה האחרונה... כי אחרי ככלות הכל עיקר התכלית לבוא לידי עליה, לעלות ולהתעלות מכל מעשי החודש, לא רק לערוך את עבודת הימים ולחזור להיות כאשתקד.

עו. ידוע המעשה על ר' אייזיק יעקלס (בן ר' יעקב) אשר התגורר בקראקא (נלב"ע בשנת ת"ג) והיה עני מרוד, לילה אחד חלם חלום בו 'נתגלה' לו כי מתחת הגשר הגדול המוביל לעיר טמון אוצר גדול, ויהי בבוקר ותפעם רוחו והלך למצוא את ה'עשירות' המיועדת עבורו, והחל לחפור שם, עד שניגש אליו מפקד חיל המלך ושאל למעשיו, והשיב לו בכנות ובתמימות כי מחפש הוא אחר המטמון וכפי שהראוהו מן השמים... החל המפקד לשחוק עליו באומרו, אף אני חלום חלמתי שמתחת התנור בבית יהודי בשם 'אייזיק יעקלס' מסתתר אוצרות זהב וכסף, וכי נדמה לך שאלך לחפש שם, והרי החלומות שוא ידברון. נדהם ר' אייזיק ולא גילה לו כי הוא הוא 'בעל הדבר', שב לביתו והחל לעקור את התנור ועד מהרה מצא שם אוצרות מלכים אשר מהם

מכף רגל ועד ראש אין בי מתום', שהנביא מתאונן על אותם האומרים שמ'קף רגל' מאחר יום שמיני עצרת שהוא רגל בפני עצמו (ר"ה ה:) 'עד ראש' עד לראש השנה הבא 'אין בי מתום', עוזב האדם את הדרך התמימה, ועושה ככל העולה על רוחו כמו עד הנה, ורק מר"ה עד לאחר שמיני עצרת הרי הוא מעורר עצמו לעבודת הבורא (וכן פירש החיד"א בספרו צווארי שלל הפטרת דברים).

והעצה היעוצה לשמר בקרבנו את כל אורות הימים הטובים היא כלשון הכתוב (תהילים ק"ח כז) 'אסרו חג בעבותים', לקשור את היו"ט בעבותות על ידי קבלות טובות^ה שמחם לא יוזז בכל זמן ועידן.

נתעשר ונעשה לגביר אדיר (ומהכסף בנה בית הכנסת גדול על שמו, הנקרא 'איזיק שול'). וצדיקי הדורות דרשו מעשה זה כמין חומר ללמוד ממנו בדרכי עבודת השי"ת. הרה"ק האמרי חיים זי"ע היה מספר מעשה זה כמשל על סדר החיים, כי רבים המה שבכל ימות השנה הנם 'עניים' במעשים טובים, ובטוחים כי 'האוצר' נמצא בר"ה וביוה"כ, אז הזמן גרמא ליטול מלוא חפניים משפע הקדושה ועי"ז יוכלו להתעלות לאין ערוך. אמנם בהגיע ה'הייליגע טעג' (ימים הקדושים) מתגלה להם כי העשירות נמצאת בקרבם, כי בכל אחד טמונים וגנוזים אוצרות אדירים של כוחות הנפש לעבודת השי"ת, ומקבלים עליהם קבלות טובות להיטיב מעשיהם. וזאת העבודה ככלות כל הימים הטובים, לחיות את גילוי האוצרות שבנפש, ולקיים כל מה שקיבל על עצמו, ולא להיות ח"ו ככלב שב על קיאו (הובא בלקוטי אמרי חיים למוצאי יו"כ).

עז. כך ביאר הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (ראה, ד"ה לא תעשון) שלאחר הימים הנוראים, אומר הקב"ה לעמו בני ישראל 'כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך' (ירמיה לא טו-טז) - כי יש שכר לפעולת התפילות ואימת הדין שכל העוונות נמחלים. ואם תשאל, אם כן מדוע עדיין לא בא בן ישי, כי לאחר אלו הימים הקדושים - 'ושבו בנים לגבולם', שהכל חוזרים לסדר יומם כדאשתקד, ושכחו מכל אשר עבר עליהם.

עח. וכה אמר הרה"ק האמרי אמת' זי"ע כי שניים המה בקרא 'אסרו חג בעבותים', ואידך, 'ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו' (תהילים ב ג), יש מי שאומר אחר 'שמחת תורה' הבה ננתק עצמנו מכל עניני החג ל"ע, והמשכיל יאמר, אדרבה, הבה נקשור עצמו בעבותות וחבלים לחג העבר. הוסיף ע"ז בנו הרה"ק הפני מנחם זי"ע, כי שגור בפי העולם לומר 'אסרו חג בעבותים' - שצריך לקשור את היום טוב אלינו, ובאמת אין זה נכון, כי היו"ט איננו בורח כלל וכלל, אלא לנו ייאמר, שלא נברח ממנו אלא נחבר ונקשור עצמנו אליו.

הראשונים להתקדש עצמם ביותר ובקדושת מחשבה ודיבור ומעשה מיום שמחת תורה עד י"ב יום אחר החג לעומת י"ב חדשי השנה. ונאספים אל בתיהם בקרב אלה י"ב הימים ומחזירין על לימודן כל אחד ואחד לפי שיעורו והוא סגולה נפלאה להיות לעושה אלה עזר מהשי"ת תמיד כל הימים מראשית השנה ועד אחרית השנה וכל אשר יעשה יצליח הן בתורה הן בחסידות והן בכל משא ומתן.

ובן כתב הגה"ק החיד"א (מורה באצבע אות רח"צ) בזה"ל, אחר החג וחודש חשון יתאמץ ביראת שמים ותלמוד תורה לשמה, כי הוא תחילת השנה והוא סימנא טבא לכל השנה. ועתה כי קרוב הוא לעשרת ימי תשובה ע"י צריך להורות ולהראות כי כל מה שעשה לא היה לפני ח"ו, ואם עתה יתחיל לפרוק עול ויתרשל מעבודת ה' לא לרצון יהיה ח"ו, לכן אדרבה

עוד עצה טובה היא כמו שהיה מרגלא בפומיה של הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב זי"ע כי בכל חג ומועד מאיר הקב"ה על כל אחד ואחד מבני ישראל הארה גדולה, ועל ידי אור זה שכלו של אדם מתגבר ומתחדש בעבודת ה' ולימוד התורה הקדושה. אך בצאת החג גם אור זה יוצא מאתו, וכל איש יהיה מי שיהיה אם אך משכיל הוא, ירבה בלימוד התורה מיד בצאת החג, ובוה ישאיר על עצמו את האור הגדול לסייע בעדו לעבוד את ה' ולהתקרב אליו בכל השנה (הובא בקול יעקב פר' אמור בד"ה והקרבתם. לתלמידו הגה"ק בעל מלא הרעים זי"ע).

ובן כתב הגה"ק רבי חיים פאלאנ' זי"ע (ספר חיים ס' לו) וזה לשונו 'אשר קבלה בידינו כפי מה שמתנהג האדם בי"ב ימים הראשונים של מוצאי החג כן יהיה תמיד מראשית השנה ועד אחרית שנה, ומנהג חסידים

ע"ט. הנה מדרכו של היצר הרע לאחר שעברו ימים ורגעים גבוהים ונעלים וכיו"ב - להכניס קרירות בליבו, על ידי שמכניס בנפשו דמיונות שכבר התרחק והתקרר מאותה התעוררות וכבר אינו עומד בדרגא זו, ומעתה מה לו ולכל אותה התעוררות... ועל כגון דא יש להסמיך את המעשה בעיר 'חעלם' הנודעת, שבשעה שהמציאו את הרכבת התאוו חכמי חעלם אף הם לרכבת שתפאר ותרום שם עירם הנודעת, והביאו קרונות רכבת, אך לרוב כסילותם 'שכחו' להכין 'מסילות' שעליהם תנוע הרכבת, גם את ה'קטור' לא הכינו, מה עשו חכמים אלו, קראו לחמשה גבורי חיל מאנשי העיר וציוו עליהם לדחוף את הרכבת מאחוריה עד שתתחיל לנסוע, ואכן דחפו ודחפו ודחפו, ומרוב מאמץ התחמם גופם הרבה ונאלצו לפשוט את מעיליהם,

באר הפרשה - סוכות - הוש"ר - שמי"ת

יעשה סימן טוב לכל השנה, ירוץ
 נא, ונזכה לפיתקא טבא^פ לשנה טובה
 ומתוקה, ומוזה החודש - ירח האיתנים
 דתקיפא במצוות יושפע עלינו שפע
 רב לאורך ימים ושנות חיים בבריות
 גופא ונהורא מעליא בכל מיני ישועות
 וברכות.

הושע נא למענך אלוקינו הושע נא,
 הושע נא למענך בוראנו הושע

והמשיכו בעבודתם לדחוף את הרכבת, בינתיים הגיע גנב זריז במלאכתו וגנב את כל המעילים מבלי שישימו לב, לאחר זמן הסתובבו ולא ראו את המעילים, התמלאו שמחה ואמרו ב"ה כה הצלחנו לדחוף את הרכבת למרחוק עד שכבר אי אפשר לראות את הבגדים שנשארו אי שם... ולא ידעו ולא הבינו, כי הם 'תקועים' באותו המקום, ומה שאין נראים המעילים כי כבר נלקחו משם... כיו"ב לדידן, היצר מערים 'לגנוב את הבגדים' ולהפיל את האדם במחשבת שטות שכבר התרחק מאותה התעוררות הרבה, ואינו רואה את האמת, שעדיין הוא 'קרוב' אל ההתעוררות - 'כי קרוב אליך הדבר מאוד', ורק 'נדמה' לו שהתרחק כי היצר הערים עליו.

פ. הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע היה מברך - יהא רעוא שיפסוק הקב"ה לנו ולכל ישראל לעכטיגע קוויטלאך, מיט גרויסע אותיות, (פתקאות מלאות כל טובות, באותיות גדולות) שאף נשים ועמי הארצות יוכלו לקרוא את הפסק... כלומר, שיהיה בהם חסד נראה ונגלה.

ובזה פירשו מה שמבקשים בליל שב"ק 'מודה אני לפניך... על כל החסד אשר עשית עמדי ואשר אתה עתיד לעשות עמי', ואם תאמר שכל מה שהקב"ה עושה אינו אלא חסד ורחמים, על כן מסיימים ואומרים ועם כל בני ביתי היינו שגם הם יראו את הרחמים והחסדים.

ישקו העדרים

בעת נישואי הרה"ק ה'דברי יואל' מסאטמאר זי"ע נשא לפניו אביו הרה"ק ה'קדושת יו"ט זי"ע דברי כיבושין קודם החופה, ובתוך דבריו אמר, הנה מעמידים את החופה תחת כיפת השמים, הידעת בני את טעם הדבר, אלא כדאיתא במסכת סוכה (ב:) על הפסוק (ישעיה ד ו) 'וסוכה תהיה לצל יומם', שאליבא דאמת הוה ליה לומר 'וחופה תהיה לצל יומם', ומסקנת הגמרא 'תרת'י שמעת מינה (עיי"ש). ולהסביר קשר העניינים שבין סוכה לחופה, כי הסוכה צריכה להיות דווקא תחת כיפת השמים, לרמז לאדם שבכל דרכיו וענייניו ישא עיניו השמימה, וידע שאפילו דבר קטן לא נעשה כאן בעולם הזה אם לא הכריזו כך קודם לכן בשמים ממעל, כיו"ב אמרו חז"ל 'צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי' - כלומר שיפסיק לחשוב שהעולם הזה קביעות יש בו, אלא תדע שעולם הזה ארעי הוא, ואין לך אלא לחסות ב'ציילא דמהימנותא' בצל האמונה - שהכל מתנהל ממעל.

כענין זה הוא גם ענין החופה, שמעמידים אותה תחת כיפת השמים בלא שום הפסק וחציצה לשמים, לרמז לחתן, הנך עומד להקים בית נאמן לה' ולתורתו, שא נא עיניך השמימה, ותדע לך כי אין על מי לסמוך כי אם על אבינו שבשמים, ושלא תחשוב לסמוך עלי - אביך (הקדושת יו"ט), או על ה'שווער' שלך וכיו"ב, כי לא הם יפרנסוך ויכלכלוך, כי אם 'אב הרחמן' הזן את העולם כולו בטובו, הוא ימלא כל מחסורך בכל עת ובכל שעה (ולפלא היה, שמיד אחר ה'שבע ברכות' נשבה ארון האלוקים והקדושת יו"ט נסתלק לשמי רום, ובאמת לא יכול היה לתמוך בבנו החתן).

וכך פירשו ('אתה בחרתנו' עמ' קב) במה שאמרו בגמ' (סוכה כח:) שקטן הצריך לאמו פטור מן הסוכה, ומיהו 'צריך לאמו' - אם כשהוא ניעור משנתו הוא קורא אמא אמא. ולכאורה צ"ב, מדוע עניין זה דייקא קובע את זמן חיוב בסוכה, אלא כי כל תכלית הישיבה בסוכה היא להשריש בלבבנו לבטוח רק בהשי"ת, ואם הוא קורא אמא אמא ותולה בטחונו בבשר ודם - אין לו שייכות לכל עניין הסוכה...

מעשה באחד מצדיקי הדורות שבנו קבל בפניו על פרנסתו הדחוקה מאד, נענה אליו אביו, האם הנך חושב שהקב"ה הוא אבי ואתה רק נכדו, הלא גם אתה בנו כמוני ממש, ומה לך כי תתאונן בפני, קום נא וקרא אל אביך אוהבך שבשמים, והוא ישפיע לך מזונך בכבוד.